

ක්‍රිංචියා

2023 ජූලි - කැස්තමුවරු
42 බැංම 7 - 9 කළුතර

- 2 ස්වේච්ඡයේ සමාජ, ආර්ථික තොරතුරු බිඳීන්
- 3 රාජ්‍ය ප්‍රකම්පාදන ක්‍රියාවලියෙහි ප්‍රගමනය
- 8 දේශීය රාජ්‍ය ණය ප්‍රශ්නකරණය ඉහා කරල බිඳීන්
- 16 බැංකු නිරාකරණ ක්‍රියාවලියක් අවශ්‍ය වන්නේ ඇයි?
- 26 කොට්ඨාස-19 වසංගත සමයේ සහ ඉන් අනතුරු ව කොළඹ කොට්ඨාස නුවමාරුවේ ක්‍රියාකාර්තවය
- 32 තහනම් මුළු යෝජනා ක්‍රම සමාජයෙන් පිටු දැකිය හැකිද?

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
සන්නිවේදන දෙපාර්තමේන්තුව

ස්වීඩනයේ සමාජ, ආර්ථික තොරතුරු බිඳුක්...

ස්වීඩන රාජධානීය උතුරු යුරුපයේ සේකැන්ඩිනොවියානු අරද්ද්ව්පයේ පිහිටි රටකි. එහි මායිම් බලකිරීන් නොවේ, රසානෙන් රින්ලන්තය, දැකුණට මායිම් වන්නේ බෙන්මාරක් ජ්‍යෙෂ්ඨිය සහ පෝලන්තය වන අතර නැගෙනහිරීන් එස්ටෝනියා, ලෝම්බියා, ලිතුවෙනියා හා රුසියාව වේ. ස්වීඩනය බෙන්මාරක්යට ඔරෙසන්ව තුළින් පාලම් උමගයකින් සම්බන්ධ වේ. වර්ග කි.ම්. 450,295 කින් යුරුපියානු සංගමයේ තුන්වන විශාලතම රටවන අතර ජනගහනය මිලියන 9.2 කි. ස්වීඩනයට අඩු ජනගහන සනන්වයක් තිබෙන අතර එය වර්ග කි.ම්. වැසියන් 21 වන අතර රටේ දැකුණු ප්‍රදේශයේ ජනගහන සනන්වය වැඩි වන අතර එය නාගරිකව 85% ක් පමණ වේ. නාගරිකරණය සමඟ මෙම සංඛ්‍යාව ඉහළ යනු ඇතැයි සැලකේ. අගනුවර වන්නේ ස්ටොක්ඩොම් ය. මෙය රටේ විශාලතම නගරය වන අතර නාගරිකව ජනගහනය මිලියන 1.3 කි. ස්ටොක්ඩොම් නගරය ඇවත මිලියන 2ක් පැදිංචි සිටිනි. 17 අනවර්ශවලදී සේකැන්ඩිනොවියානු අරද්ද්ව්පයෙන් පිටත ප්‍රදේශ අනිම්වීම සහ 1809 දී වර්තමානයේ රින්ලන්තය වන නැගෙනහිර ස්වීඩනයේ තොටස් රුසියාවට අයත් විය. ස්වීඩනයේ මූලික මුද්‍රණව්වෙලන් කළ අවසන් සටන 1814 වන අතර ස්වීඩනය හමුදාමය තැනැකින් නොවේ හට පුද්ගලික සංගමයකට එළඹිගත් අතර එය 1905 වර්ෂය තෙක් පැවතුනි. ස්වීඩනය සාමාජික පැවතුන කාලයේ නොවැදි වේදේශීය පනතක් අනුගමනය කළ අතර යුද සමයේ දී මධ්‍යස්ථා රටක් විය. වර්තමානයේ ස්වීඩනය ව්‍යවස්ථාධාරක රාජාණ්ඩුවකින් හා පාර්ලිමේන්තු පද්ධතියකින් හා ඉහළ වර්ධනය වූ ආර්ථිකයකින් යුක්තය. අපරික ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සටහන් එය ලේඛයේ පළමු තැන සිටියි. ස්වීඩනය 1995 ජනවාරි 01 දා සිට යුරුපානු සංගමයේ සාමාජිකයෙක් වන අතර අපරික සහයෝගය හා සංවර්ධනය පිළිබඳ සංවිධානය (OECD) හි සාමාජිකත්වය ද දරයි.■

මූලාශ්‍ර - World Factbook,
Encyclopedia Britannica

සුම් ප්‍රමාණය		
මුළු ප්‍රමාණය	වර්ග කි.ම්.	450,295
ගොඩ බේම් ප්‍රමාණය	වර්ග කි.ම්.	410,335
අභ්‍යන්තර ජලය	වර්ග කි.ම්.	39,960
ජනගහනය (2023 ඇස්කමේන්තු)		10,536,338
ජනගහන වර්ධන වේගය (2023 ඇස්කමේන්තු)		0.51%
උපත් අනුපාතය (2023 ඇස්කමේන්තු) (ජනගහනය දහසකට)		10.76
මරණ අනුපාතය (2023 ඇස්කමේන්තු) (ජනගහනය දහසකට)		9.5
පැදර මරණ අනුපාතය (2023 ඇස්කමේන්තු) (සංඝීවී උපත් දහසකට)		2.28
උපත් දී පිවිත අජේක්ෂාව (අවුරුදු) (2023 ඇස්කමේන්තු)		82.8
දුළ දේශීය නිෂ්පාදිතය (2021 ඇස්කමේන්තු)	වික්සන් ජනපද බොලර් බිලුයන	635.7
මුර්ත දු දේශීය නිෂ්පාදිතයේ වර්ධන වේගය (2021 ඇස්කමේන්තු)		5.08%
ඡ්‍රී පුළුගල දු දේශීය නිෂ්පාදිතය (2021 ඇස්කමේන්තු)	වික්සන් ජනපද බොලර් 61,028.74	
උප දේශීය නිෂ්පාදිතයේ ආංශික සංයුතිය (2017 ඇස්කමේන්තු) කාලීකර්මය කර්මාජ්‍ය සේවා		1.6% 33% 65.4%
නුම බලකාය (2021 ඇස්කමේන්තු)		මිලියන 5.556
සේවා ව්‍යුහක්ෂීය (2021 ඇස්කමේන්තු)		8.66%
කුට්‍රිම ආදායමේ ගිනි සංග්‍රහකය (2019 ඇස්කමේන්තු)		29.3
අයවය අතිරික්තය (+) හෝ නිගය (-) (2017 ඇස්කමේන්තු) දු දේශීය නිෂ්පාදිතයේ ප්‍රතිශතයක් ගෙස		1.3%
උද්ධිමත අනුපාතය (2021 ඇස්කමේන්තු)		2.16%
ආනයන (2021 ඇස්කමේන්තු)	වික්සන් ජනපද බොලර් බිලුයන	263.269
ආනයන භාණ්ඩ		කාර් සහ අමතර කොටස්, බොර ගෙල්, පිරිපනු කළ පෙරිරෝලියම්, විකාශන උපකරණ, පරිස්ථිති
ආපනයන (2021 ඇස්කමේන්තු)		වික්සන් ජනපද බොලර් බිලුයන 290.793
ආපනයන භාණ්ඩ		කාර් සහ අමතර කොටස්, බොර ගෙල්, අසුරුදී කරන උද උපකරණ, දැව්, යෙකි, විකාශන උපකරණ
මුදල් ඒකකය		ස්වීඩන් තුළු

"සටහන" සගකාවහි පළවන අදහස් ඒ ඒ ලේඛකයෙන් ගේ අදහස් මිස ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අදහස් නොවිය හැකි ය.

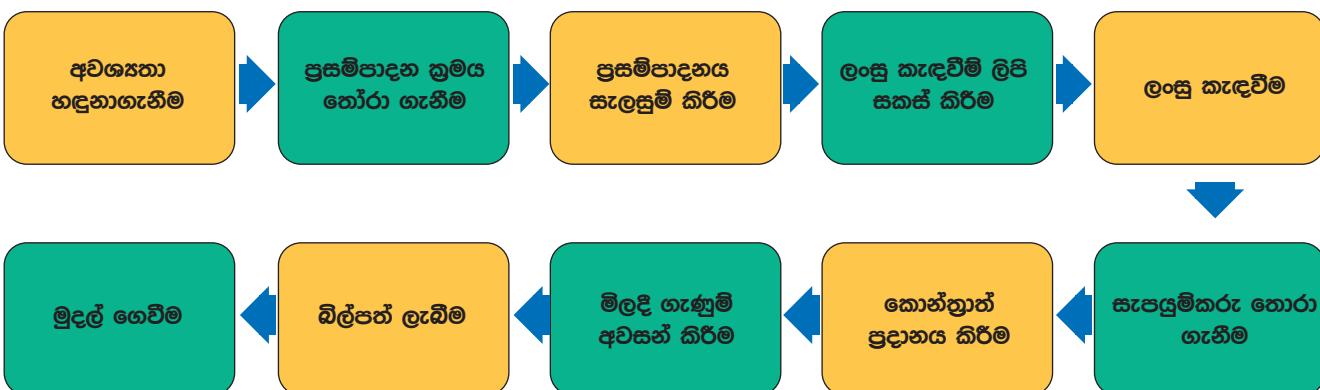
රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන අධ්‍යාපනී ප්‍රගතිය

එව් බ්‍රැස් දේශප්‍රිය
පෙෂ්ටේ සහකාර අධ්‍යක්ෂ,
මානව කමිෂන් දෙපාර්තමේන්තුව

ප්‍රසම්පාදනය ගෙනු

නිවැරදි ප්‍රමාණයෙන් සහ ගුණාත්මකභාවයෙන් අවම පිරිවැක් යටතේ භාණ්ඩ, සේවා හෝ වැඩි බාහිර පාර්ශවයක් වෙතින් ලබා ගැනීම ප්‍රසම්පාදනය ලෙස ඉතා සරලව අර්ථ දැක්විය හැකි ය. එනම්, සාධාරණ මිලකට, හැකි උපරිම එලදායිතාවයෙන් යුතුව නියමිත වේලාවට සහ නියමිත ප්‍රමාණයට ආයතනයකට භාණ්ඩ, සේවා හෝ වැඩි අත්පත් කර ගැනීමයි. ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියක මූලික අංග සරලව පහත රුප සටහනේ දක්වා ඇත.

රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය විනිවිදභාවයකින් සිදු කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පැන නගියි. නිදහසින් පසු, මහා භාණ්ඩාගාරය විසින් වරින් වර තිකුත් කරන ලද සහ සංශෝධනය කරන ලද මූල්‍ය රෙගුලාසිවල විධිවිධාන යටතේ, රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කටයුතු සිදු කරන ලදී. සංවර්ධනය වෙතින් පවතින රටක් ලෙස, ශ්‍රී ලංකා රජය, එහි ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ කාර්යක්ෂමතාව සහ එලදායිතාව පිළිබඳ සැලකිලිමත් වන අතර සියලුම අරමුදල් සපයන ආයතන සහ ඕසු ප්‍රධානය කරන රටවල්, සටහනේ දක්වා ඇත.

1. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනය

රාජ්‍ය වියදමෙන් සැලකිය යුතු ප්‍රතිගතයක් රාජ්‍ය ආයතන සඳහා අවශ්‍ය භාණ්ඩ, සේවා හෝ වැඩි ප්‍රසම්පාදනය කිරීම සඳහා රජය විසින් සැම වසරක ම වෙන් කරනු ලබයි. එසේ වෙන් කරනු ලබන රාජ්‍ය ප්‍රතිපාදන භාවිත කොට සිදු කරනු ලබන

රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාපටිපාටියේ වගවීම සහ විනිවිදභාවය පිළිබඳව ඉතා සැලකිලිමත් වේ.

2. ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යතායනය (National Procurement Agency - NPA)

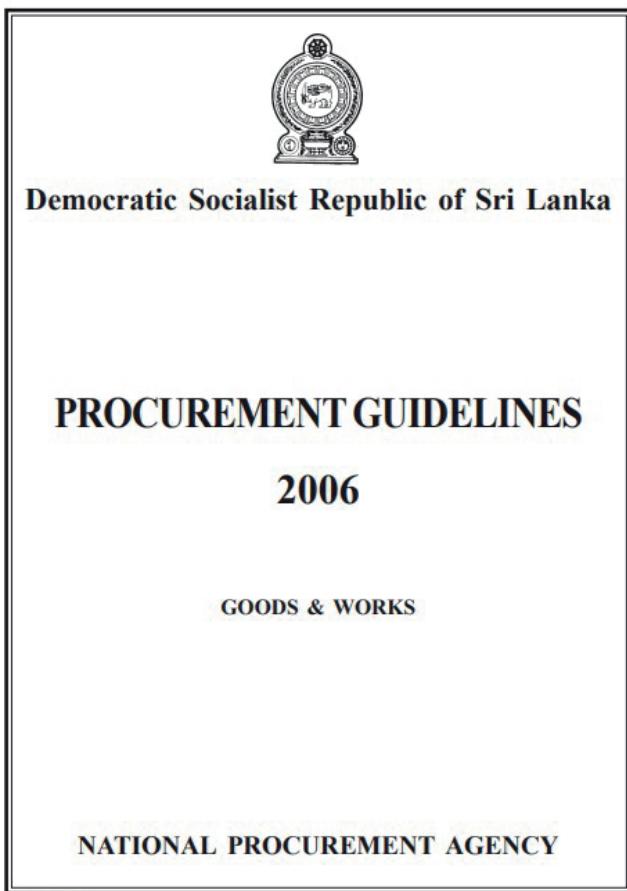
රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය කාර්යක්ෂමතාවයෙන් හා එලදායිතාවයෙන් යුත්ත විනිවිදභාවයකින්

පවත්වාගෙන යාම සඳහා වර්ෂ 2004 දී, ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යායතනය පිහිටුවන ලද අතර ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සම්පාදනය කිරීමේ සහ ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය නිකුත් කිරීමේ ප්‍රධාන අධිකාරිය වූයේ ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යතායතනයයි. 2006 වසරේ මුල් භාගයේ දී, නව ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය නිකුත් කිරීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යායතනය වෙත ලබා දෙන ලදී.

නව රෙගුලාසි යටතේ, ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යායතනය විසින් පහත සඳහන් සංරච්චක දෙක හඳුන්වා දෙන ලදී.

1. ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය (Procurement Guidelines)
2. ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය (Procurement Manual)

ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය (Procurement Guidelines)

ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය යටතේ, ශ්‍රී ලංකා රජයේ ප්‍රසම්පාදන ප්‍රතිපත්ති ඇතුළත් වන අතර, රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාකාරකම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සැම රාජ්‍ය තිබා ඇතුළත් විසින්ම පිළිපැදිය යුතු ආවාර ධර්ම සහ සම්මතයන් මෙමගින් විස්තර කරයි.

එම අනුව, ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය යනු ප්‍රසම්පාදන ක්‍රමය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා කාලාන්තරයක් තුළ සිදු කරන ලද ප්‍රගතියිලි වර්ධනයන්හි ප්‍රතිඵලයකි. ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය මගින් ප්‍රසම්පාදනයේ නිශ්චිත අංශයන් හැසිරවිය යුතු ආකාරය ව්‍යාත් සවිස්තරාත්මකව පැහැදිලි කරයි.

ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය (Procurement Manual)

ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජ්‍යායතනය විසින් නිකුත් කරන ලද ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය මගින් ප්‍රසම්පාදන

(To be used along with Assessment Guidelines 2006 Goods & Works)

NATIONAL PROCUREMENT AGENCY

ක්‍රියාකාරකම් සිදු කිරීමේදී අවශ්‍ය සහාය, අනුගමනය කළ යුතු උපදෙස් සහ ක්‍රියා පටිපාටි විස්තර කරයි.

මිට අමතරව, ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහයෙහි ඇතුළත් ලේඛන කිහිපයක් පහත දක්වා ඇත.

- ඉතා වැදගත් ආකෘති සහ කාල සටහන්,
- ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සහ ආයතන ප්‍රධානීන්ගේ කොන්ත්‍රාත් ලබා දීමේ අධිකාරී සීමාවන්,
- ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු පත් කිරීම සඳහා ආකෘති,
- ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු සාමාජිකයින් සඳහා ගෙවීම් කාලසටහන්,
- ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු රස්වීම් සඳහා ප්‍රසම්පාදන කාලසටහන් සහ ආකෘති,
- ලංසු ඇගයීම් වාර්තා සඳහා ආකෘතිය,
- රඳවා තබා ගැනීමේ මුදල (සැලැබ්ල්ස්දබ) නිදහස් කිරීම සඳහා ආකෘතිය,
- ලංසු ඇපකරය සහ කාර්ය සාධන ඇපකරය සඳහා ආකෘති,
- ලංසු විවාත කිරීමේ සටහන් සඳහා ආකෘතිය,
- ප්‍රසම්පාදන පිළිගැනීමේ ලිපිය සඳහා ආකෘතිය,
- තරගකාරී ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ ප්‍රවාහ සටහන, ආදි අනෙකුත් ලේඛන

ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනශේ (NPA)

කාර්යාලය

ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය ප්‍රධාන අංශ තුනකින් ක්‍රියා කරන ලදී. එනම්, ප්‍රසම්පාදන ප්‍රතිපත්ති ආග්‍රිත ක්‍රියාකාරකම්, ප්‍රසම්පාදන අධික්ෂණය ආග්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් සහ රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනයේ ධාරිතා ගොඩනැගීම ආග්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් යන අංශ තුන යටතේ ක්‍රියා කරන ලදී. ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය විසින් ප්‍රතිපත්ති ක්ෂේත්‍රය යටතේ, හාන්ච්, වැඩි සහ සේවා ප්‍රසම්පාදනය සඳහා වැදගත් වන ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය, ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය සහ නියෝග නිකුත් කිරීම සිදු කරනු ලදී. ඒ අනුව, සම්මත ලංසු ලේඛන සැකසීම (Standing Bidding Documents), හාන්ච් මිලදී ගැනීම සඳහා පිරිවිතර (Specifications) සැකසීම, පූර්ව සහ පසු කොන්ත්‍රාත්

ත්‍රියාකාරකම් සඳහා මාර්ගෝපදේශ, අහියාවනා මණ්ඩල ක්‍රියා පටිපාටි පිළියෙල කිරීම සහ සැපුයුම්කරුවන් කළ ලැයිස්තු ගත කිරීමේ ක්‍රියා පටිපාටි (Black Listed Suppliers) සැකසීම ආදි කටයුතු සිදු කරන ලදී.

එමෙන් ම, ප්‍රසම්පාදන කේෂවුයේ පුහුණු වැඩසටහන් සඳහා විෂයමාලා සකස් කිරීම, රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන සහ කොන්ත්‍රාත් පරිපාලනයේ සැම අංශයකම කෙටි කාලීන පුහුණු වැඩසටහන් මෙන්ම ඩිජ්ලේමා වැඩසටහන් පැවැත්වීම, පුහුණුකරුවන්ගේ පුහුණු වැඩසටහන් පැවැත්වීම, පුද්ගලික අංශය සහ වෘත්තීය සංවිධාන සඳහා පුහුණු වැඩසටහන් පැවැත්වීම, ප්‍රසම්පාදනය පිළිබඳ සහන මධ්‍යස්ථානයක් පිහිටුවීම සහ නඩත්තු කිරීම සහ රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ධාරිතා වර්ධනය ගක්තිමත් කිරීම සඳහා රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කටයුතුවලට අදාළ පරායේෂණ හා සංවර්ධන කටයුතු කිරීම වැනි කාර්යයන්, ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය විසින් සිදු කළ තවත් වැදගත් කාර්යයන් වේ.

3. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන යාන්ත්‍රණය

ඉහත සඳහන් කළ පරිදි, 2004 වසරේ දී ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය පිහිටුවීමෙන් පසු හාන්ච් හා වැඩි ප්‍රසම්පාදනය කිරීම සඳහා ක්‍රියා පටිපාටි සහ විධාන ලබා දීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය ඇතිව නව මාර්ගෝපදේශ මාලාවක් ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය විසින් නිකුත් කරන ලදී.

මෙම මාර්ගෝපදේශවල එක් ප්‍රධාන අංශක් වූයේ ක්‍රියාකාරී සැලසුම් (Action Plans) මත පදනම්ව සකස් කළ යුතු වාර්ෂික අයවැය ප්‍රතිපාදන සඳහා අනිවාර්ය ලේඛනයක් වන අමාත්‍යාංශවල වාර්ෂික ප්‍රසම්පාදන සැලසුම් (Annual Procurement Plans) හඳුන්වාදීමයි. එම ප්‍රසම්පාදන සැලසුම් මත පදනම්ව වාර්ෂික අයවැය ප්‍රතිපාදන ලබා දීමට මුදල අමාත්‍යාංශය කටයුතු කරන ලදී.

ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජනයනය විසින් නිකුත් කරන ලද ප්‍රසම්පාදන කාරු සංග්‍රහය අනුව, රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනය යනු, ප්‍රසම්පාදන ආයතන විසින් රාජ්‍ය අංශයේ අත්‍යවශ්‍ය ආයෝජන සඳහා යෙදුවුම් මිලදී ගන්නා ක්‍රියාවලියයි. ආයතනයක හෙළික යටිතල පහසුකම් සහ මානව හැකියාවන් යන අංශයන් දෙකෙහිම ආයෝජන, ජාතික සංවර්ධනය සඳහා හේතු වේ. අත්පොතෙහි සඳහන් ප්‍රසම්පාදන නියමයන් අනුව, ප්‍රසම්පාදනයන් ප්‍රධාන කාන්ච් තුනකට (03) බෙදා ඇත:

- වැඩ (පාලම් සහ ගොඩනැගිලි, වරායන් සහ මහාමාරුග වැනි දෑ)
- භාණ්ඩ (උපකරණ, භාණ්ඩ, පෙළපොත්, වෛද්‍ය සැපයුම් වැනි දෑ)
- සේවා (ප්‍රවීණ උපදෙස් සහ පුහු තුව, තාක්ෂණික සහාය, මෙන්ම ගොඩනැගිලි නඩත්තුව, පරිගණක ක්‍රමලේඛනය වැනි දෑ)

එම් අනුව, ප්‍රසම්පාදනය කළ වැඩ, භාණ්ඩ හා සේවාවල ගුණාත්මක හාවය, කාලීන බව, යෝග්‍යතාවය සහ දැරිය හැකි මිල මත රාජ්‍ය ආයෝජන සාර්ථක වේද අසාර්ථක වේද යන්න බොහෝ දුරට තීරණය වේ.

තවද, ප්‍රසම්පාදනයේ අපේක්ෂිත කරුණක් වන්නේ, නොදින් සුදුසුකම් ලත් සැපයුම්කරුවන් සහ කොන්ත්‍රාත්කරුවන්ගේ විශ්වාසය සහ තරග කිරීමට ඇති කැමැත්ත ඉහළ නැංවීමයි. මෙය රජයට, ප්‍රසම්පාදන ආයතනවලට, කොන්ත්‍රාත්කරුවන්ට, සැපයුම්කරුවන්ට සහ අරමුදල් සපයන ආයතනවලට සාපුරුව සහ ස්ථීරව ප්‍රතිලාභ ලබා දෙයි.

4. ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ දී අනුගමනය කළ යුතු පියවර

ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ දී, ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Procurement Committee - PC) සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු (Technical Evaluation Committee - TEC) වගයෙන් පත් කර ගන්නා කම්ටු දෙකක සහාය ප්‍රසම්පාදන ආයතනය (Procurement Entity - PE) විසින් ලබා ගනී.

ප්‍රසම්පාදන කම්ටුවක් යනු අරමුදල් වියදීම කොට සාධාරණ හා විනිවිධාවයකින් භාණ්ඩ, වැඩ සහ සේවා ආයතනයකට ලබා ගැනීම සඳහා බලය පවතා ඇති වගකිව යුතු පුද්ගලයන් සමුහයකින් සුදුමුලත් කම්ටුවකි. අදාළ නීති හා රෙගුලාසිවලට අනුකූලව මිල ගණන් කැදැවීම්, ඇගයීම්, කොන්ත්‍රාත් ප්‍රධානය කිරීම සහ වාර්තා කිරීම වැනි කාර්යයන්වල සාමුහික වගකිම පැවරෙන්නේ ප්‍රසම්පාදන කම්ටුවටයි.

තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටුවක කාර්යභාරය වනුයේ සැපයුම්කරුවන් විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද පිරිවිතර සහ මිල ගණන් ආයතනයේ මිල ගණන් කැදැවීම් ලේඛනවල අවශ්‍යතාවයන්ට යටත් ද යන්න හා එම පිරිවිතර හා මිල ගණන් ඇගයීමට ලක් කර ප්‍රසම්පාදන කම්ටුව වෙත තම නිරදේශ ඉදිරිපත් කිරීමයි.

ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය යටතේ ප්‍රසම්පාදන කළ යුතු වැඩ, භාණ්ඩ හා සේවාවල විශාලත්වය සහ වරිනාකම අනුව විවිධ අධිකාරී මට්ටම මත, පහත දැක්වෙන විවිධ මට්ටමේ ප්‍රසම්පාදන කම්ටු හඳුන්වා දී ඇත.

- කැබිනට මණ්ඩලය විසින් පත් කරන ලද ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Cabinet Appointed Procurement Committee)
- අමාත්‍යාංශ ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Ministry Procurement Committee)
- දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Department Procurement Committee)
- ව්‍යාපෘති ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Project Procurement Committee)
- ප්‍රාදේශීය ප්‍රසම්පාදන කම්ටු (Regional Procurement Committee)

මෙම සියලු ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සඳහා අදාළ විෂයය පිළිබඳ විශේෂයෙන් දනුම ඇති නිලධාරී මණ්ඩලයකින් සමන්විත තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටුවල සහාය ලැබේයි. අදාළ අධිකාරිය විසින් ප්‍රසම්පාදන කම්ටුවක් සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටුවක් පත්කිරීමෙන් පසු, ප්‍රසම්පාදන ආයතනය, ප්‍රසම්පාදනය සිදු කරන ප්‍රසම්පාදන කම්ටුව සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටුව විසින් "ප්‍රසම්පාදන සැලසුම් රස්වීම (Procurement Planning Meeting - PPM) යනුවෙන් හැඳින්වෙන ඒකාබද්ධ රස්වීම කැඳවීම අවශ්‍ය වේ. එහිදී, මුළුන් අදාළ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රමය සහ හාවිතා කළ යුතු ලාභ ලේඛන වර්ගය පිළිබඳව තීරණ ගනු ලබයි.

ප්‍රසම්පාදන ආයතනය විසින් සකස් කරන ලද ලංසු ලේඛන (Tender Documents) පරික්ෂා කිරීම තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු විසින් සිදු කළ යුතු වන අතර ඒ සඳහා, අදාළ අධිකාරියේ අනුමැතිය ලබා ගත යුතුය. විදේශීය අරමුදල් සහිත ව්‍යාපෘති සම්බන්ධයෙන්, මෙම ලේඛන සඳහා අදාළ අරමුදල් පරිත්‍යාගකීලියාගේ අනුමැතිය ද අවශ්‍ය වේ. පසුව, ප්‍රසම්පාදන කම්ටුව විසින් අනුගමනය කළ යුතු සුදුසු ප්‍රසම්පාදන ක්‍රමය තීරණය කර, ඒ අනුව දැන්වීම් පළ කරනු ලැබේ.

ලංසු ලැබීමෙන් පසු, තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටුව විසින්, ප්‍රසම්පාදන කම්ටුවේ අනුමැතිය ලද ක්‍රමවේදයට අනුව, තාක්ෂණික හා මූල්‍ය ඇගයීම (Technical and Financial Evaluation) සිදු කර, එහි නිරදේශ

ප්‍රසම්පාදන කමිටුවට ඉදිරිපත් කළ යුතුය. තාක්ෂණික ඇගයීම් කමිටුවේ නිරදේශ හොඳුන් පරික්ෂා කර බලා ප්‍රසම්පාදන කමිටුවේ අනුමැතිය ලබා දිය හැකි අතර ඒ අනුව, කොන්ත්‍රාත්තුව ප්‍රධානය කිරීම සිදු කළ හැක. ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූල වීම සහ නියමිත වේලාවට ප්‍රසම්පාදන සම්පූර්ණ කිරීම සහතික කිරීම සඳහා සියලුම ප්‍රසම්පාදන කමිටුවල ක්‍රියාකාරකම් අධික්ෂණය කිරීමට ජාතික ප්‍රසම්පාදන නියෝජිතායතනයට බලය පැවතුණි.

5. ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය

(PROMISe - Procurement Management Information System)

ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය යනු මූදල් අමාත්‍යාංශයේ, රාජ්‍ය මූදල් දෙපාර්තමේන්තුවේ මුලපිටීම යටතේ හඳුන්වා දුන් තනි වෙබ් පාඨක අන්තර්ක්‍රියාකාරී රජයේ ප්‍රසම්පාදන පද්ධතියයි. මෙම පද්ධතිය තුළ පහත ආකෘති (Modules) අවශ්‍ය වේ

- විකුණුම්කරු ලියාපදිංචි කිරීමේ ආකෘතිය
- ප්‍රසම්පාදන ආයතන ලියාපදිංචි කිරීමේ ආකෘතිය
- භාණ්ඩ භා සේවා වර්ගීකරණ ආකෘතිය
- ප්‍රසම්පාදන වර්ගය, ප්‍රසම්පාදන සැලැස්ම සහ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් කිරීමේ ආකෘති
- තාක්ෂණික පිරිවිතර ආකෘතිය ඇතුළත් (ලංසු /යෝජනා) ලේඛන සකස් කිරීම්
- ලංසු තැබීමේ ක්‍රියාවලිය, පැහැදිලි කිරීම් සහ ප්‍රසම්පාදන නිවේදනය / ලංසු සඳහා ඉල්ලීම් පිළිබඳ ආකෘති
- ලංසු සඳහා ඉල්ලීම් ප්‍රකාශනය කිරීම (Request

for bid - RFB)/ මිල ගණන් සඳහා ඉල්ලීම/ පොලී ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා ඉල්ලීම පිළිබඳ ආකෘති

- ලංසු/ මිල ගණන්/යෝජනා/කුමැත්ත ප්‍රකාශ කිරීම යන කරුණු සඳහා උප ආකෘති
- පැහැදිලි කිරීමේ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ උප ආකෘතිය
- ලංසු ඉදිරිපත් කිරීම / ලංසු ලැබීම / ලංසු විවෘත කිරීම පිළිබඳ උප ආකෘති
- ලංසු ඇගයීමේ ආකෘතිය (ස්වයංක්‍රීයව සහ ස්වයංක්‍රීය නොවන ආකාරයට)
- මිලදී ගැනීමේ ඇණවුම හැසිරවීම් සහ කොන්ත්‍රාත් ප්‍රධානය කිරීමේ ආකෘති සහ විද්‍යුත් නාමාවලි පද්ධතිය
- පැමිණිලි සහ අනියාවනා හැසිරවීම් ආකෘති
- ගෙවීම් ආකෘතිය
- කොන්ත්‍රාත් පරිපාලනය සහ ව්‍යාපෘති අධික්ෂණය
- විද්‍යුත් ඉගෙනුම වේදිකාව

ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය යටතේ හැකි ප්‍රසම්පාදනය වර්ග

ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය භාවිතයෙන් භාණ්ඩ භා සේවා, රාජ්‍ය සහ පුද්ගලික හැවුල් ව්‍යාපාර (Public Private Partnership - PPP) ක්‍රමය හරහා යටත්තල පහසුකම් සේවා ප්‍රසම්පාදනය ඇතුළු කාර්යයන්, තොරතුරු පද්ධති සහ උපදේශන සේවා වැනි ප්‍රසම්පාදන කටයුතු කළමනාකරණය කළ හැක. මූලික කාර්යාල ලිඛිද්‍රව්‍ය ප්‍රසම්පාදනයේ සිට මෝටර වාහන, වෙවුනු උපකරණ, සිවිල් වැඩි, කමිහල් හෝ යටත්තල පහසුකම් වැනි සංකීර්ණ ප්‍රසම්පාදනයන් දක්වා ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය භාවිත කළ හැකි ය.

මිනැම ප්‍රසම්පාදනයක් හැකිසීමේ හැකියාව ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියට ඇත. මෙයට භාණ්ඩ, වැඩි සහ උපදේශන නොවන සේවා සහ උපදේශන සේවා වලට අදාළ ප්‍රසම්පාදන ඇතුළත් වේ. තනි අදියර යටතේ (Single Envelop) හෝ අදියර දෙකක් යටතේ (Two Envelops) සිදු කරන ප්‍රසම්පාදන ක්‍රම ක්‍රියාවට තැබීමේ හැකියාව ඇති අතර පද්ධතියෙන් ලංසු කළමනාකරණය කිරීමට ද හැකියාව ඇත. සාප්පූ සවාරි ක්‍රියා පටිපාටිය යටතේ ප්‍රසම්පාදන (Shopping Method&, ජාතික සහ

ජාත්‍යන්තර ලංසු තැබීම (Local and International Bidding), සංජු ප්‍රසම්පාදනය, උත්තන්දුව ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා ඉල්ලීම (Expression of Interest - EOI) සහ උපදේශකයින් බඳවා ගැනීම සඳහා යෝජනා ඉල්ලීම (RFP) සහ සූදුසුකම් ලේඛන සඳහා ඉල්ලීම (Request for Qualifications - RFQ) හෝ කෙටි ලැයිස්තුගත සමාගම් සඳහා මිනැම දෙයක් ප්‍රසම්පාදනය කිරීම සඳහා යෝජනා ඉල්ලීම (RFP) නිකුත් කිරීම සහ රාජ්‍ය සහ පුද්ගලික හුවල් ව්‍යාපාර (Public Private Partnership - PPP) ක්‍රමය යටතේ කොන්ත්‍රාත්තු ඇති කර ගැනීම වැනි කටයුතු මෙම පද්ධතිය යටතේ සිදු කර ගත හැකි ය.

කොන්ත්‍රාත්තුවේ සම්මත කොන්දේසි හාවිතා කරමින් කොන්ත්‍රාත් පුදානය කිරීමේ අදියරේ සිට කොන්ත්‍රාත්තුවක් අවසන් කිරීම දක්වා කළමනාකරණය කිරීමට පද්ධතියට හැකියාව ඇත.

6. රාජ්‍ය විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනය

(Electronic Government Procurement - e GP)

රාජ්‍ය විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන යනු, රජයේ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාකාරකම් සිදු කිරීමේ දී රජයේ ආයතන, ලංසු තැබීමේ ප්‍රජාව, තියාමන සහ අධික්ෂණ ආයතන, අනෙකුත් සභාය සේවා සපයන්නන් සහ සිවිල් සමාජය, තොරතුරු සහ සන්නිවේදන තාක්ෂණය සහයෝගීව හාවිතා කිරීම ලෙස අර්ථ දැක්වේ. හාණ්ඩි, වැඩි සහ සේවා ප්‍රසම්පාදනය සඳහා වන වකුය සහ රටේ සමාජ ආර්ථික සංවර්ධනයට දායක වන රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනවල විනිවිද්‍යාවය, වග්‍යීම සහ මුදලට වටිනාකමක් සහතික කෙරෙන කොන්ත්‍රාත්තු කළමනාකරණය කිරීම වැනි දේ මෙයින් ආවරණය වේ.

රාජ්‍ය විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන කටයුතු සිදු කිරීමට මුදල් අමාත්‍යාංශයේ පිහිටි ලේකම් කාර්යාලයේ මෙහෙයුම් කම්මුවක් ඇති අතර එම කම්මුව විවිධ වෘත්තීය පසුබීම් නියෝජනය කරන සාමාජිකයින්ගෙන් සමන්විත වේ.

විකුණුම්කරුවන් සහ ප්‍රසම්පාදන ආයතන මුවන්ගේ අනතුතාවය පිළිබඳ මූලික තොරතුරු ලබා දීමෙන් පද්ධතියේ පරිගිලකයන් ලෙස ලියාපදිංචි වීමට අවශ්‍ය වේ. පද්ධතියට ඇතුළුවීමට පරිගිලක නාමයක් (User Name) සහ මුර කේතයක් (Password) නිකුත් කරනු ලැබේ. එමගින් ඔවුන්ට රාජ්‍ය විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන පද්ධතියට ප්‍රවේශ විය හැකිය. විකුණුම්කරුවන්

(සැපයුම්කරුවන්, කොන්ත්‍රාත්කරුවන් සහ උපදේශකයින්) විශේෂී හාණ්ඩි, වැඩි සහ සේවා සඳහා අදාළ කේත සමග ලියාපදිංචි විය යුතුය. සම්බන්ධිකරණ නිලධාරීන් ලෙස ප්‍රසම්පාදන ආයතනවල නම් කරන ලද නිලධාරීන්ට පද්ධතිය හාවිතා කිරීමට බලය ඇත. අනෙකුත් කාර්ය මණ්ඩලයට අවශ්‍ය ප්‍රවේශ මට්ටම ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා අනුව වෙනස් වේ.

ප්‍රසම්පාදන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය දියත් කිරීමන් සමග පද්ධතිය සමග ලියාපදිංචි වී සිටින සියලුම සැපයුම්කරුවන්ට කම ලංසු ඉදිරිපත් කිරීමටත්, මිනැම රාජ්‍ය ආයතනයක් යටතේ ඇති වෙන්ඩර නිවේදන, උත්තන්දුව ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා ඉල්ලීම (EOI) සහ යෝජනා ඉල්ලීම (RFP) වෙත ප්‍රවේශ වීමටත්, අදාළ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රමයට අදාළ මිනැම කරුණක් සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි කිරීම, අර්ථකථනයන් ලබා ගැනීමටත් හැකි වේ. මේ අමතරව, මෙම පද්ධතිය හාවිතයෙන්, ලංසු තැබීමේ ලියකියවිලි සම්බන්ධ මිනැම කරුණක් සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි කිරීම සහ අර්ථකථන සැපයීම, පෙර ලංසු රස්වීම පැවැත්වීම (Pre-bid Meetings), ලංසු ලබා ගැනීම මෙන්ම ලංසු ඇගයීම සහ අවසාන ප්‍රසම්පාදන තීරණ සහ ප්‍රසම්පාදනය පුදානය කිරීම මාරුගතව සිදු කිරීමට ප්‍රසම්පාදන ආයතනවලට හැකි ය. එමෙන්ම, ලේකකයේ මිනැම භුගෝලිය ස්ථානයක සිට අන්තර්ජාලය හරහා ලංසු ඉදිරිපත් කිරීමට, ප්‍රසම්පාදන කම්මුව තීරණවලට ප්‍රවේශ වීමට හැකියාව ඇති. මෙමගින් සැපයුම්කරුවන්ගේ ලංසු තැබීමේ පිරිවැය අඩු වන අතර එමගින් රජයට හාණ්ඩි හා සේවා මිලදී ගැනීමට වැයවන පිරිවැය අඩු කර ගත හැකි.

විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනයේ වාසි සහ අවාසි

ව්‍යාපාරය කුමක් වුවත්, ක්‍රියාවලි විධීමන් කිරීම සහ උපරිම කාර්යක්ෂමතාව සඳහා සැපයුම් දාමය ප්‍රශනස්ත කිරීම සම්බන්ධයෙන් විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනය සැලකිය යුතු ප්‍රතිලාභ ගෙන දෙයි. ඒ අනුව, විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනය වෙත මාරුවීමේ වාසි හා අවාසි පහත දක්වා ඇති.

නව කුම වේදයක් හඳුන්වා දීමේ දී බොහෝ අනියෝග මතු වන බැවින් එම අනියෝග සැබැං අවාසි ලෙස වර්ගිකරණය කළ නොහැක. එබැවින්, පුළුල් පර්යෝජන, සැලසුම් සහ ප්‍රශ්නවලක් හාවිතයෙන් එවා අවම කර ගත හැකි ය. නිදුසුනක් වශයෙන්, වැඩිවන අවශ්‍යතා මත පදනම්ව ක්‍රමයෙන් ව්‍යාපාරයට නිවැරදි විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන කුම වේදයක් හඳුන්වා දිය හැකි ය.

විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනයේ වාසි :-

■ විනිවිධාවය

සියලුම මිලදී ගැනීමේ තොරතුරු මධ්‍යගත වන අතර කළමනාකරණයට, කොටස් හිමියන්ට සහ අභ්‍යන්තර මෙන්ම අනෙකුත් බාහිර පාර්ශ්වකරුවන්ට තොරතුරු පරිභෑෂිත හැකියාව ඇත.

විශේෂයෙන්ම සැම ලංසුකරුවෙකුටම සමාන අවස්ථාවක් ලැබෙන, රජයේ ප්‍රසම්පාදනයකදී මෙය ඉතා ප්‍රයෝග්‍යනවත් වේ. විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනයේ තරගකාරීන්ට වැඩි වන බැවින් ගනුදෙනු පිරිවැය අඩු වේ.

අන්තර්ජාලයට පහසුවෙන් ප්‍රවේශ විය හැකි සහ විවෘත හාටයක් ඇති බැවින්, තොරතුරු අජේක්මිත ආයවලුන්ට වැඩි අවස්ථාවක් ඇත.

■ පහසුවෙන් දත්ත ලබා ගැනීමේ හැකියාව

ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලියේ දී, දත්ත රස් කිරීම සහ ගබඩා කිරීම එක්වම ක්‍රියාත්මක කිරීම වැනි කටයුතු සියලු පාර්ශ්වයන්ට වැදගත් වේ. එබැවින්, සියලු දත්ත තනි අතුරු මූහුණුතකින් ලබා ගත හැකි විට, සන්නිවේදනය සහ සහයෝගීතාවය සුම්වට සිදු වේ.

■ පිරිවැය-එලදායීතාවය

ප්‍රසම්පාදනයේ කාර්ය සාධනය උපරිම වන අතර සහ පිරිවැය අඩු වීමට උපකාරී වේ. එය පොදු කාර්ය පිරිවැය අඩු කරනවා පමණක් නොව ලේඛන කටයුතු ද අවම කරයි. එසේම, හාන්ච් හා සේවා සඳහා වඩාත් විශිෂ්ට තේරීමක් සඳහා අවස්ථාවක් ලැබේ.

■ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය වේගවත් වීම

මධ්‍යගත ගනුදෙනු පිළිබඳ පරික්ෂා කිරීම (Follow up), ඇණවුම් කිරීම, හාන්ච් හා සේවා ලබා ගැනීම සහ ගෙවීම් වාර්තා කිරීම සරල කර වේගවත් වේ.

■ හාන්ච් තොග (Inventory) පාලනය වැඩි දියුණු කිරීම

ප්‍රසම්පාදන කටයුතු නියැලි පුද්ගලයින්ට ඉතා අඩු කාල සීමාවකින් අවශ්‍ය හාන්ච් හා සේවා මිල දී ගත හැකි අතර මිලදී ගැනීම් සීමිත වන බැවින් හාන්ච් තොග මට්ටම වඩා හොඳින් පාලනය වේ.

■ ඉලක්මෝනික විගණන මාර්ගයක් වීම

ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය අතර මග දී තොරතුරු මකා දැමීමට හෝ සංස්කරණය කිරීමට අපහසුය.

පාර්ශ්වකරුවන් යම් වෙනසක් සිදු කළ ද, එම වෙනස සිදු වූයේ කොතැන ද සහ කවදා ද යන්න අනෙක් පාර්ශ්වයට දැන ගත හැකි වනු ඇත.

විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදනයේ අවාසි :-

■ සංස්කෑතික කම්පනය

විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන විසඳුම් අනුගමනය කිරීමට අකමැති වීම සහ මෘදුකාංගවල පවතින සීමාවන් මෙන් ම, නව සැකසුම් ආකෘති ඇතුළත් කිරීමට ඇති ආයතනික අකමැත්ත හේතුවෙන් සංස්කෑතික කම්පනයක් ඇති කරයි.

■ තාක්ෂණික දැනුම අල්ප වීම

විද්‍යුත් ප්‍රසම්පාදන කුම වේදයකට අනුගත වීමට ප්‍රමානවත් තාක්ෂණික දැනුමක් සහ හැකියාවක් ප්‍රසම්පාදන ආයතනවලට මෙන් ම සැපයුම් කරුවන් වෙත නොතිබිය හැකි ය.

7. සාරාංශය

පහත සඳහන් කොට ඇති මූලික ප්‍රසම්පාදන මූලධර්ම අනුගමනය කිරීම මගින් රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය කාර්යක්ෂමතාවයෙන් හා එලදායීතාවයෙන් යුතුව පවත්වා ගෙන යාමේ හැකියාව ලැබේ. එමගින් රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් සිදු කරන ලද රාජ්‍ය වියදමට උපරිම සාධාරණයක් ඉටු වේ.

I. විනිවිධාවය (Transparency)

II. අව්‍යාක්ෂණික වාසිය (Integrity)

III. සකසුරුවම්බව (Economical)

IV. විවෘතභාවය (Openness)

V. සාධාරණත්වය (ස්සරන්සි)

VI. තරගකාරීබව (කුපවැළිස්සදාබ)

VII. වගේම (ප්‍රජාම්බල්ංසකස්ලිභ)

නිතිමය හෝ ව්‍යෙෂ හේතුවක් මත හෙළි නොකළ යුතු තොරතුරු හැර රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන සම්බන්ධ අනෙකුත් තොරතුරු, ඒ සම්බන්ධයෙන් උනන්දුවක් දත්ත සියලු පාර්ශ්ව වෙත ලබා දීය යුතුය. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය හා සම්බන්ධ වන වෘත්තිකයන් තම රාජ්‍යකාරීය අවංකව ඉටු කළ යුතුය. ආර්ථිකමය වශයෙන් වැය කරන ලද මහජන මූදල්වලට වටිනාකමක් ලැබෙන

පරිදි ප්‍රසම්පාදන සිදු කිරීම ඉතා වැදගත් වේ. යම්කිසි ප්‍රසම්පාදනයක් සඳහා සුදුසුකම් සපුරන තනි පුද්ගලයන් හෝ ආයතන සඳහා සමාන අවස්ථාවන් විවාත කර දිය යුතුය. එමෙන්ම, ප්‍රසම්පාදන සම්බන්ධයෙන් තීරණ ගැනීමේ දී හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී සැමට සාධාරණ වන අයරින් එම කටයුතු සිදු කළ යුතු වේ. තරගකාරීව මිල ගණන් ඉදිරිපත් කිරීම නිසා අවම පිරිවැයක් යටතේ ගුණාත්මකභාවයෙන් ඉහළ ප්‍රසම්පාදනයන් සිදු කිරීමේ හැකියාව පවතී. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කටයුතුවලදී ගනු ලබන තීරණ හා ක්‍රියාකාරකම් නිසා ලද ප්‍රතිඵ්‍යුතු සම්බන්ධයෙන් එම කටයුතුවල නියැලෙන සියලු පාර්ශවයන් වගවීම ඉතා වැදගත් වේ.

එහෙත් වර්තමානයේ රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාපටිපාරිය සම්බන්ධයෙන් සැලැකිය යුතු ගැටලු ගණනාවක් පවතී. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනවල ඇති ප්‍රමාදයන් සහ අතුමිකතාවයන් මූලික වන අතර එවැනි ගැටලුවලට ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු වී ඇත්තේ පරිපාලනමය දුර්වලතා සහ විශේෂයෙන් දැනුම නොමැතිකමයි. විශේෂයෙන් ම භාණ්ඩ, වැඩි හා ව්‍යාපෘති ප්‍රසම්පාදනය සඳහා, ප්‍රසම්පාදන කම්ටු සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කම්ටු සඳහා සුදුසු සාමාජිකයන් පත් කිරීම අතිශය දුෂ්කර වී ඇත. එමෙන්ම ප්‍රසම්පාදන කටයුතු හසුරුවන රුපයේ ආයතනවල සිටින බොහෝ නවක නිලධාරීන් වත්මන් ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියා පටිපාටිවල සමහර කොටස් ගැන එතරම දැනුවත් තැත. මේ අමතරව, විවිධ කාලයීමාවන් හෝ ඉලක්ක යථාර්ථවාදී නොවන

ලෙස සකසා ඇති අතර එය අවසානයේ දී අනවතා ප්‍රමාදයන් ඇති කරයි.

ඒ අනුව, රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදනයේ ක්‍රියාවලියේ දී අකාර්යක්ෂම වගවීමේ ක්‍රම, දුර්වල දුෂ්ණ විරෝධ ප්‍රතිපත්ති, නොපැහැදිලි තීරණීති ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ විනිවිද්‍යාවය නොමැතිකම වැනි කරුණු හේතුවෙන් සිදුවන අතුමිකතා පැන නගියි. මේ අමතරව, අයවැය සීමාවන්, දේශපාලන හා පරිපාලන කැමැත්ත නොමැතිකම සහ විදුත් ප්‍රසම්පාදන වැනි නව ක්‍රමවේද සඳහා තාක්ෂණය නොමැතිකම යන කරුණු ප්‍රසම්පාදන අකාර්යක්ෂමතාවයට හේතු වේ. මෙම දුර්වලතා මග හරවා ගැනීමට කටයුතු කිරීම ක්‍රියාවලියක් ගොඩ නගා ගැනීමේ හැකියාව පවතින අතර එය ආර්ථිකමය වශයෙන් බනාත්මක ප්‍රතිඵ්‍යුතු ඇති කරයි.

මූලාශ්‍ර:

- Government of Sri Lanka. National Procurement Agency. (2006). Procurement guidelines, 2006. Colombo: Government of Sri Lanka.
- Government of Sri Lanka. National Procurement Agency. (2006). Procurement manual, 2006. Colombo: Government of Sri Lanka.
- <https://promise.lk> නිල වෙබ් අඩවිය

ශේරුය ගුරුත් මාය ප්‍රිගේස්ත්‍රකරණය

මූල්‍ය සැලැංසින්

කේ ඒ ඩී ඒ ඒකතායක

පෙශ්ටේ සහකාර ගණකාධිකාරී, මූල්‍ය කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව

1. හැඳුන්වීම

2023 ජූලි මස පළමුවැනි දින ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසයේ තවත් එක් වැදගත් දිනයක් විය. ඉහළ උද්ධමතයත්, එමගින් ඇති වූ ආර්ථික අවපාතයත්, හිත වූ ජාත්‍යන්තර සංවිතත්, තිරසාර නොවූ රාජ්‍ය ගුරුත් පාලනයේ පෙර නොවූ විරු ආර්ථික සහ මානුෂීය අනියෝගයන් වෙත ශ්‍රී ලංකාව රැගෙන ගොස් තිබුණි. මෙම තත්ත්වයෙන් මිදිම සඳහා, ශ්‍රී ලංකා රජය, අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල (International Monetary Fund) සමඟ 2023 මාර්තු මස සිට විස්තිරුණ ගුරුත් පහසුකමක් (Extended Fund Facility) සඳහා වන වැඩිසටහනකට එකත විය. එහි ප්‍රතිච්‍රිතයක් ලෙස, රාජ්‍ය ගුරුත් ප්‍රතිච්‍රිතය කිරීම අත්‍යවශ්‍ය කරුණක් වූ ඇතර, ඒ සඳහා ගත යුතු තවත් එක් ප්‍රධාන පියවරක් ලෙස දේශීය රාජ්‍ය ගුරුත් ප්‍රශ්න්තකරණය (Domestic Debt Optimisation) හඳුනාගෙන තිබු බව ප්‍රකාශ වි තිබුණි!

දේශීය ගුරුත් ප්‍රශ්න්තකරණ වැඩිසටහන තුළින් ප්‍රතිච්‍රිතය සඳහා තොරා ගෙන දේශීය රාජ්‍ය ගුරුත් කුම්ඩි ප්‍රධාන ගුරුත් අංශයන් වන භාණ්ඩාගාර බල්පත්, භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර, ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර සහ දේශීය වාණිජ බැංකු වෙතින් රජය / ව්‍යාපාරවල නියුතු රාජ්‍ය ආයතන විසින් ලබාගත් ගුරුත් වේ². මේ සඳහා 2023 ජූලි පළමු වන දින ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව විසින් යෝජනා සම්මතයන් සිදු කොට දේශීය රාජ්‍ය ගුරුත් කුම්ඩි ප්‍රශ්න්තකරණය අනුමත කරන

ලද ඇතර, එමගින් ස්වේච්ඡීත්ව ගුරුත් තිරසරබව නැවත ඇති කිරීමට උද්ධම් බලාපොරොත්තු වේ³.

2. ස්වේච්ඡීත්ව ගුරුත් තිරසරබවේ අවශ්‍යතාව

වසර කිහිපයක් පුරා වර්ධනය වී මෙම තත්ත්වයට එගා වූ විදේශ විනිමය අනුපාතය අවප්‍රමාණය, අය වැය පරතරය හා මූර්ත දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ නිෂ්පාදිතය සිගුයෙන් පහළ යැම හේතුවෙන් 2022 දළ ජාතික නිෂ්පාදිතයට ගුරුත් අනුපාතය 128% කට ප්‍රාග්‍රෑක්‍රියාව විය⁴. 2022 වර්ෂය අවසානය වන විට ස්වේච්ඡීත්ව ගුරුත් කුම්ඩි විකාශනය අංක 01 රුප සටහන අංක 01 යටතේ දක්වා ඇත.

ඉහත රුප සටහන අනුව පෙනී යන්නේ රාජ්‍ය ගුරුත් කුම්ඩි තුළ, දේශීය ගුරුත් සංයුතිය කුම්යෙන් වර්ධනය වී ඇති ආකාරයයි. උක්ත කරුණු සැලකිල්ලට ගනිමින් ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල, 2021 දෙසැම්බර් මස වන විට තිරණය කරනු ලැබුවේ ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ගුරුත් තිරසර නොවන බවයි⁵. රාජ්‍ය ගුරුත් තිරසරබව එගා කර ගැනීම සඳහා රාජ්‍ය ආදායම වර්ධනය කර ගැනීම, රජයේ වියදම් තාරකිකකරණය (rationalization) මෙන්ම ම දැනට ලබා ගෙන ඇති ගුරුත් ප්‍රතිච්‍රිතය අත්‍යවශ්‍ය වේ. ස්වේච්ඡීත්ව ගුරුත්, බාහිර ගුරුත් (විදේශීය මුදලින් ලබාගත් ගුරුත්) සහ දේශීය ගුරුත් (දේශීය මුදලින් ලබාගත් ගුරුත්) වශයෙන් ප්‍රධාන අංග දෙකකට වෙන් කළ හැකි ය.

3 ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, හැන්සාඩ් වාර්තාව, 2023 ජූලි පළමු වන දා

4 අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩල වාර්තා අංක 23/116, 2023 මාර්තු

5 අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදලලේ IV වගන්තිය ප්‍රකාරව සිදු ප්‍රතිච්‍රිතය (Article IV Consultation) පදනම් කරගත් කාර්ය මණ්ඩල වාර්තාව, 2023 පෙබරවාරි

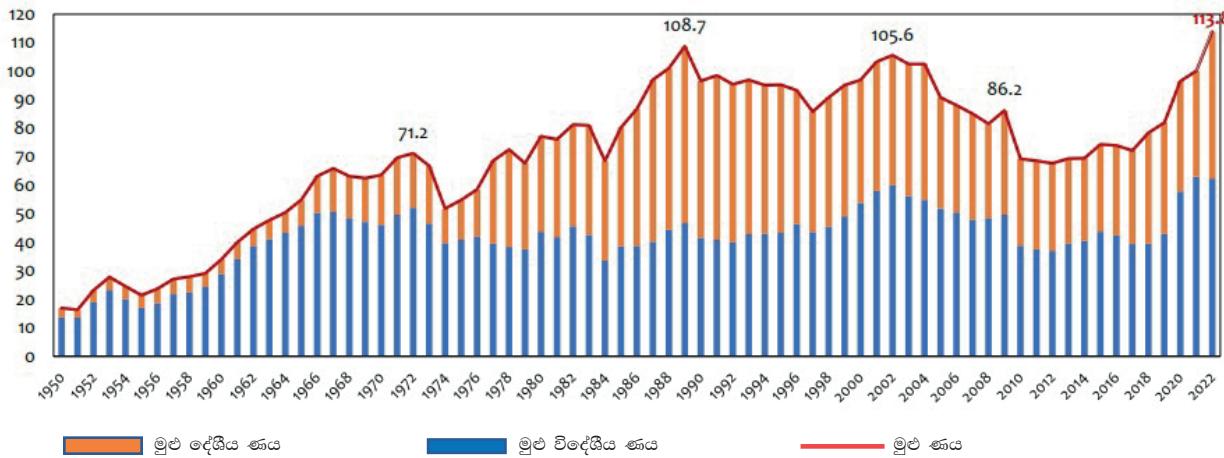
1 අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩල වාර්තා අංක 23/116, 2023 මාර්තු

2 මුදල්, ආර්ථික ස්ථානිකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිච්‍රිතයන් අමාත්‍යාංශය, දේශීය ගුරුත් ප්‍රශ්න්තකරණ වැඩිසටහන පිළිබඳ ප්‍රතිච්‍රිතයන් නිවේදනය, 2023 ජූලි 04

රුප සටහන අංක 01: ගෙවීමට ඉතිරි වී ඇති මධ්‍යම රුපයේ තෝරා

(දුල දේශීය නිෂ්පාදිතයේ* ප්‍රතිශතයක් ලෙස)

*නව පදනම් (rebased) වර්ෂය (එනම් 2021) ද. දේ. නි. ඇසුරිනි

මූලාශ්‍ර: මුදල් අමාත්‍යාංශය සහ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

2022 වසර අගභාගය වන විට විදේශ මුදලින් වන රාජ්‍ය තෝරා ප්‍රමාණය ඇමරිකානු එකස්ත් ජනපද බොලර් (ඇ. එ. එ. ප. බොලර්) මිලියන 45ක් පමණ වූ අතර, දේශීය මුදලින් වන රුපයේ තෝරා ප්‍රමාණය ඇ. එ. එ. ප. බොලර් බිජියන 32 ක පමණ විය. විදේශ මුදලින් වන රාජ්‍ය තෝරා ප්‍රධාන වශයෙන්ම පුද්ගලික තෝරා හිමියන් වෙත ගෙවිය යුතු වන අතර (ඇ. එ. එ. ප. බොලර් බිජියන 20 පමණ), දේශීය මුදලින් වන රුපයේ තෝරා ප්‍රධාන වශයෙන් ම රුපය විසින් නිකුත් කරන ලද භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සහ භාණ්ඩාගාර බැඳුමිකර (ඇ. එ. එ. ප. බොලර් බිජියන 35 පමණ) වේ.

3. දේශීය තෝරා ප්‍රගත්තකරණයක අවශ්‍යකාව

ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වේච්ඡාත්ව තෝරා තිරසර නොවන බව භාෂ්‍යනාගැනීම හා සමාඟනී ව ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් සිය විස්තීර්ණ තෝරා පහසුකමේ එක් අංශයක් ලෙස දේශීය තෝරා ප්‍රගත්තකරණය භාෂ්‍යනාගෙන ඇත්තේ. දේශීය තෝරා තිරසරබව යනු රුපයක් දේශීය නීති යටතේ දේශීය මුදාලු වෙතින් ලබාගත් තෝරා, රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණයට හෝ රට තුළ සාර්ථක ආර්ථිකයේ ස්ථාවරත්වයට බාධාවක් නොවන පරිදි නැවත ගෙවීමේ හැකියාව ලැබා කර ගැනීමි.

එම ද, අනුව බැංකු සහ අනෙකුත් මූල්‍ය ආයතනවලින් සමන්විත දේශීය මූල්‍ය පද්ධතිය සඳහා භානිතයක් නොවන පරිදි දේශීය තෝරා තිරසර පදනමකට රැගෙන ඒමේ ඉලක්ක සපුරා ගැනීම සඳහා දේශීය තෝරා කළමි ප්‍රශ්නස්තකරණය අත්‍යවශ්‍ය කරුණක් බවට පත්ව ඇත. මෙසේ දේශීය තෝරා තිරසරබව ලැගා කර ගත හොත් අනාගතයේ දී රාජ්‍ය තෝරා නැවත නිකුත් කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව වෙත ඇති හැකියාව ඉහළ යන අතර, තෝරා පියවීමේ දී ඇති විය හැකි අවධානම පාලනය කිරීමට හැකියාවක් ද පවතී. මෙහි අතුරුද්දායක් ලෙස ශ්‍රී ලංකා වේ රාජ්‍ය තෝරා පිළිබඳ තෝරා ගෙණිගත කිරීමේ ආයතන මගින් ලබා දෙනු ලබන තෝරා ගෙණි ඉහළ අගයකට ලැගාවීමේ හැකියාවක් පවතින අතර එයද ශ්‍රී ලංකාව නැවත තෝරා ලබා ගැනීමේ හැකියාව සහ ආයෝජකයන්ගේ විශ්වාසය දිනා ගැනීමේ මාර්ගයන් ලෙස සැලකිල්ලට ගත යුතු කරුණු වේ.

තව ද, ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වේච්ඡාත්ව තෝරා තිරසාරබව නැවත ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සඳහා දේශීය මෙන් ම විදේශීය තෝරා හිමියන්ගේ සහයෝගීතාව ලබා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය කරුණක් වේ. විදේශීය තෝරා හිමියන් ප්‍රධාන වශයෙන් ම වර්ග දෙකකට ගොනු කළ හැකි ය. එනම් නිල ද්වී පාර්ශ්වීය තෝරා හිමියන් (official bilateral creditors) සහ පුද්ගලික වාණිජ තෝරා හිමියන් (private commercial creditors) වශයෙන්. 2023 වසර මාර්තු මස ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ විධායක මණ්ඩලය

6 අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩල වාර්තා අංක 23/116, 2023 මාර්තු සහ ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, හැන්ස්සාඩ් වාර්තාව, 2023 ජූලි පළමු වන දා

විසින් ඇ. එ. එ. බොලර් බිලියන 3ක් පමණ වූ සහ මාස 48ක වැඩසටහනකට යටත් ව සිදු කරන ලද විස්තීර්ණ ගෙය පහසුකම් අනුමත කරන අවස්ථාව වන විට පැරිස් සමාජය⁷, ඉන්දියාව, වීනය සහ තවත් සමහර නිල ද්වී පාරුශ්වීය ගෙය හිමියන් විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශීය මුදලින් වන රාජ්‍ය ගෙය ප්‍රතිච්‍යුහගත කිරීමේ වැඩ පිළිවෙළ පිළිබඳ ව මූල්‍යයන සහතිකයක් (financing assurance) ලබා දී තිබුණි. මෙයට අමතර ව, විදේශීය මුදලින් වන රාජ්‍ය ගෙය ලබා දීන් ප්‍රදේශලික වාණිජ ගෙය හිමියන් ද සමග ගෙය ප්‍රතිච්‍යුහගත කිරීම උදෙසා ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය සද්ධාවයෙන් සාකච්ඡා (good faith negotiations) පවත්වාගෙන යනු ලබන බවට ප්‍රකාශ කර ඇත්.

විදේශීය මුදලින් වන රාජ්‍ය ගෙය ප්‍රතිච්‍යුහගත කිරීමේ කියාවලිය මෙසේ එම ගෙය හිමියන් සමග ඉදිරියට රැගෙන යැමේ දී ගෙය පියවීමේ සහන කාලය සහ කල් පිරීම දිරිස කිරීම, පොලී අනුපාත අඩු කිරීම, නාමික කප්පාදුව (haircut) හෝ මෙවායේ එකතුවක් හරහා ප්‍රතිච්‍යුහගත කිරීම සිදුවීම අපේක්ෂා කළ හැකි ය. රාජ්‍ය ගෙය තිරසරබව නැවත ලාභ කර ගැනීම සඳහා විදේශීය ගෙය මෙන් ම දේශීය ගෙය ද ප්‍රතිච්‍යුහගතකරණයට ලක් විය යුතු බවට විදේශීය ගෙය හිමියන් අතර අදහසක් පවතින අතර දේශීය ගෙය හිමියන් ද විදේශීය ගෙය හිමියන් ලක්වන අන්දමේ බලපෑමකට මුහුණදිය යුතු බවට අදහසක් ඉස්මතු කර ඇත්.

4. ප්‍රශ්නකරණයට ලක්වන දේශීය ණය කළමු

ගෙය තිරසරබව සඳහා ප්‍රශ්නකරණය වෙනුවෙන් පහත සඳහන් ගෙය වර්ග ඉලක්ක කරගෙන ඇති බව පෙනී යයි¹⁰. 2022 වසර අවසානය වන විට මුළු දේශීය ගෙය ප්‍රමාණය වන රු. විලියන 12.8න්, භාණ්ඩාගාර

7 පැරිස් සමාජය යනු ඇමරිකානු එකස් ජනපදය, ප්‍රංශය, එකස් රාජ්‍යානිය සහ ජපානය ඇතුළු රටවල් 22 කින් සැදුම් ලත් රාජ්‍යයන් කණ්ඩායමක නිල තොවන සංයුතියකි. පැරිස් සමාජයේ ප්‍රධාන අරමුණක් වන්නේ සාමුහික වශයෙන් එක් වී ගෙය බරින් පිළිබඳ රටවල් සඳහා එම රටවල රාජ්‍ය ගෙය තිරසර අයුරින් නැවත ගෙවීමට හැකි ලෙස සුදුසු ක්‍රියාත්මක ඉදිරිපත් කර ක්‍රියාත්මක කිරීමට පහසුකම් සැපයීමේ.

8 මුදල්, ආර්ථික ස්ථානිකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය, ආයෝජකයන් සඳහා කරනු ලබන ඉදිරිපත්කිරීම, 2023 මාර්තු

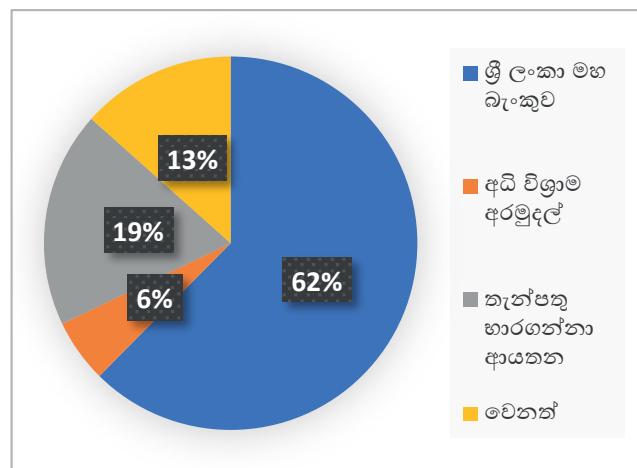
9 ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, හැන්සාඩ් වාර්තාව, 2023 ජූලි පළමු වන දා

10 මුදල්, ආර්ථික ස්ථානිකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය, ආයෝජකයන් සඳහා කරනු ලබන ඉදිරිපත් කිරීම, 2023 මාර්තු

විල්පත් නිකුත් කිරීම මගින් රාජ්‍ය විසින් ලබාගත් ගෙය ප්‍රමාණය රු. විලියන 4.1ක් වන අතර, භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර නිකුත් කිරීම මගින් රාජ්‍ය විසින් ලබාගත් ගෙය ප්‍රමාණය රු. විලියන 8.7ක් වේ¹¹. එහි සංයුතිය පිළිවෙළින් රුප සටහන් අංක 2 සහ 3 වශයෙන් පහත පෙන්වා දී ඇතුළු.

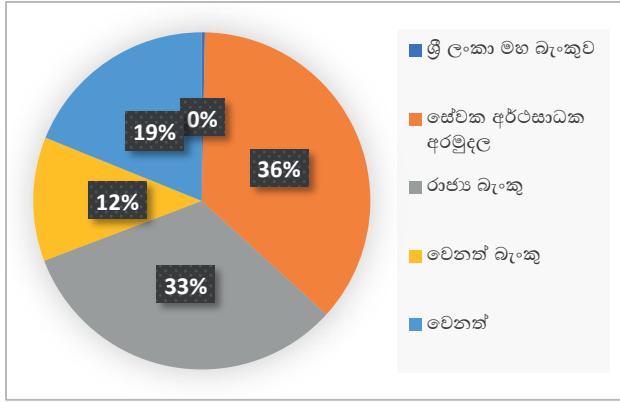
- දේශීය නිකි යටතේ ලබාගෙන ඇති විදේශ මුදලින් ගෙවිය යුතු ගෙය: ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර ගෙය සහ ශ්‍රී ලංකා රාජ්‍ය/රාජ්‍ය ආයතන විසින් විදේශ මුදලින් දේශීය බැංකු වෙතින් ලබාගත් ගෙය ප්‍රතිච්‍යුහගත කිරීම.
- දේශීය නිකි යටතේ දේශීය ව්‍යවහාර මුදලින් ලබා ගත් ගෙය: මෙහි දී, රාජ්‍ය විසින් භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර නිකුත් කිරීමෙන් ලබා ගත් ගෙය, බැංකු සහ අනෙකුත් මූල්‍ය ආයතනවලින් සමන්විත මූල්‍ය පද්ධතිය සඳහා බලපෑමක් තොවන අයුරින් ප්‍රතිච්‍යුහගත කරනු ලැබේ.

රුප සටහන අංක 2: භාණ්ඩාගාර බැඳුම් නිකුත් කිරීම මගින් රාජ්‍ය ලබාගත් ගෙය සංයුතිය*

11 මුදල්, ආර්ථික ස්ථානිකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය, ආයෝජකයන් සඳහා කරනු ලබන ඉදිරිපත්කිරීම, 2023 මාර්තු සහ ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, හැන්සාඩ් වාර්තාව, 2023 ජූලි පළමු වන දා

රුප සටහන අංක 3: හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කර නිකුත් කිරීම මගින් රජය ලබාගත් ගෝ සංයුතිය*

*වෙනත්: ප්‍රධාන වශයෙන් රක්ෂණ සමාගම්, සංස්ථාපිත ආයතන, දේශීය තනි පුද්ගලයන් සහ විදේශීය ආයෝජකයන්

මුළුම්: මුදල් අමාත්‍යාංශය සහ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

5. ප්‍රශ්නකරණ ක්‍රියාවලිය

ඉහත සඳහන් දේශීය ගෝ කළම්, පහත සඳහන් වන අයුරින් ප්‍රශ්නකරණ ක්‍රියාවලියට ලක්වීමට නියමිත වේ¹².

i. දේශීය නීති යටතේ ලබාගෙන ඇති විදේශ මුදලින් ගෙවීය යුතු ගෝ

ප්‍රශ්නකරණය පහත පරිදි සිදු වීමට නියමිත ය.

(අ) 1957 අංක 29 දරන විදේශ ගෝ පනත යටතේ නිකුත් කරන ලද හා ගෙවීමට ඇති ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර ගෝ මුදල්, 1937 අංක 7 දරන (සංශෝධිත) ලියාපදිංචි කළ කොටස් හා සුරක්ෂිත ආයුර්පත යටතේ නිකුත් කරන ලද හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කර වෙත ඩුවමාරු කිරීම. ඒවායේ ව්‍යවහාර මුදල, පොලී ගෙවීමට සිදු කරනු ලබන ආකාරය හා ඩුවමාරු කරනු ලබන හේ පරිවර්තනය කරනු ලබන හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කරවල කොන්දේසි, මුදල් ඇමතිවරයා විසින් එකී ලියාපදිංචි කොටස් හා සුරක්ෂිත ආයුර්පත යටතේ නියම කරනු ලැබේ.

12 මුදල්, ආර්ථික ස්ථානීකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය, ආයෝජකයන් සඳහා කරනු ලබන ඉදිරිපත්කිරීම, 2023 මාර්තු සහ ශ්‍රී ලංකා පාරිලිමේන්තුව, හැන්සාඩ් වාර්තාව, 2023 ප්‍රාථමික පළමු වන අංක

(ආ) ශ්‍රී ලංකා රජය/රජයට අයත් ව්‍යාපාර විසින් ලබාගෙන ඇති බැංකු ගෝ ප්‍රතිචුහාගත කිරීම, ඒවායේ ව්‍යාවහාර මුදල, පොලී වෙවනු ලබන ආකාරය, අනෙකුත් කොන්දේසි හා ක්‍රමවේදය මුදල් ඇමතිවරයා විසින් නියම කරනු ලැබේ. දේශීය වාණිජ බැංකු මගින් ශ්‍රී ලංකා රජයට/රජයට අයත් ව්‍යාපාරික ආයතනවලට බැංකු ගෝ දී ඇත්තේ එම වාණිජ බැංකු සහ රජය/රජයට අයත් ආයතන අතර ඇතිකරගත් ගිවිසුම් අනුව වේ. ඒ අනුව එම ගිවිසුම් සංශෝධනයට ලක් වීමක් සිදු වේ.

ii. දේශීය නීති යටතේ දේශීය ව්‍යවහාර මුදලින් ලබා ගත් ගෝ ප්‍රශ්නකරණය පහත පරිදි සිදු වීමට නියමිත ය.

(අ) 2023 මැයි මස අග වන විට ලියාපදිංචි කොටස් හා සුරක්ෂිත ආයුර්පත යටතේ නිකුත් කර ඇති හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කර, එකී ආයුර්පත යටතේ නිකුත් කිරීමට නියමිත තව හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කර බවට පරිවර්තනය කිරීම/ ඩුවමාරු කිරීම. එසේ පරිවර්තනය කළ හේ ඩුවමාරු කිරීමට නියමිත හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කරවල විස්තරය (ජාත්‍යන්තර සුරක්ෂිත ආයුර්පත හැඳුනාගැනීමේ අංක [International Securities Identification Numbers] මත පදනම් ව), දරනු ලබන්නන්ගේ වර්ගය, පොලී වෙවනු ලබන ආකාරය සහ තව හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කර බවට ඩුවමාරු කරනු ලබන හේ පරිවර්තනය කරනු ලබන හාන්ඩ්බාගාර බැඳුම්කරවල කොන්දේසි ලියාපදිංචි කොටස් හා සුරක්ෂිත ආයුර්පත යටතේ මුදල් ඇමතිවරයා විසින් නියම කරනු ලැබේ.

කෙසේ වෙතත්, කිසියම් අයුරකින් 2017 අංක 24 දරන දේශීය ආදායම් පනත (සංශෝධනය පරිදි) යටතේ අදහස් වන සේවක හාරකාර අරමුදලක්, අනුමත අර්ථසාධක අරමුදලක්, විශාල අරමුදලක් හේ අනුමත සේවය අවසන් කිරීමේ අරමුදලක් (අධි විශාල අරමුදල්) මගින් පහත සඳහන් පරිදි එකී පරිවර්තනය හේ ඩුවමාරුව ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා සහභාගි නොවීමක දී, 2023 ඔක්තෝබර් 1 දින

සිට එම අධි විශ්‍රාමික අරමුදල්වල තක්සේරු කළ හැකි ආදායමෙන් 30% ක බුදු ප්‍රතිශතයක් රෝග වෙත ගෙවීමට ලක්විය හැකි ය.

- ඉහත සඳහන් යෝජිත පරිවර්තනය හෝ බුවමාරුව ක්‍රියාත්මක කිරීම ආරම්භ කිරීමේ දිනට පෙර ව්‍යාපාරික දින වන විට පැවති හා 2024 හා 2032 අතර කාලය තුළ (වර්ෂ දෙකම ඇතුළු ව) පරිණත වන හාන්බාගාර බැඳුම්කරවල මුළු වට්නාකමින් 100% පරිවර්තනය හෝ බුවමාරුව, හා
- 2023 දි පරිණත වන හාන්බාගාර බැඳුම්කරවල මුළු වට්නාකමින් 50%කට නො අඩු ප්‍රමාණයක් පරිවර්තනය හෝ බුවමාරුව.

(ඇ) 1923 අංක 8 දරන (සංගේතික පරිදි) දේශීය හාන්බාගාර බැඳුම්පත් ආදායාපනත යටතේ නිකුත් කර ඇති, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වේ හාන්බාගාර බැඳුම්පත් සම්භාරය, ලියාපදිංචි කොටස් හා සූර්යකුම්පත් ආදායාපනත යටතේ නිකුත් කර ඇති හාන්බාගාර බැඳුම්කර බවට පරිවර්තනය කිරීම. ඒවායේ පොලී ගෙවීම සිදු කරන ආකාරය සහ එම හාන්බාගාර බැඳුම්කර බුවමාරු කිරීම හෝ පරිවර්තනය කිරීමේ කොන්දේසි මුදල් ඇමතිවරයා විසින් නියම කෙරෙනු ලැබේ.

iii. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ශ්‍රී ලංකා රෝගට ලබා දී ඇති තාවකාලික අත්තිකාරම (provisional advances) පෙර සඳහන් කරන ලද ලියාපදිංචි කොටස් හා සූර්යකුම්පත් ආදායාපනත යටතේ නිකුත් කරනු ලබන හාන්බාගාර බැඳුම්කර බවට පරිවර්තනය කරනු ලැබේ. පොලී ගෙවීම සිදුකරන ආකාරය සහ හාන්බාගාර බැඳුම්කර නිකුත් කිරීමට අදාළ කොන්දේසි එකී ලියාපදිංචි කොටස් හා සූර්යකුම්පත් ආදායාපනත යටතේ මුදල් අමාත්‍යවරයා විසින් නියම කෙරෙනු ලැබේ.

6. සමාජීය

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය තිරසර නොවන බවට හඳුනා ගැනීමත් සමග, රාජ්‍ය තිරසරවල ප්‍රතිශ්‍යාපනය

කිරීම සඳහා බාහිර රාජ්‍ය තිරසර ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමට අමතර ව දේශීය තිරසර ප්‍රශ්නකරණයක් අවශ්‍ය බව තහවුරු වී ඇති. ඒ අනුව, අධි විශ්‍රාමික අරමුදල් මගින් ආයෝජනය කර ඇති හාන්බාගාර බැඳුම්කර සම්භාරය, ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර සම්භාරය හා ශ්‍රී ලංකා රෝගෝ/රෝගට අයත් රාජ්‍ය ව්‍යාපාරවල විදේශ විනිමය බැංකු තිරස, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ හාන්බාගාර බැඳුම්පත් සම්භාරය හා ශ්‍රී ලංකා රෝගට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ලබා දී ඇති තාවකාලික අත්තිකාරම්, දේශීය තිරසර ප්‍රතිශ්‍යාපනය සඳහා සලකා බැලෙ. රාජ්‍ය තිරසරවල ප්‍රතිශ්‍යාපනය කිරීම තුළින් මැදි හා දිගු කාලීන වශයෙන් රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාග්‍රතාව, සාර්ථක ආර්ථික ස්ථාවරත්වය සහ මූල්‍ය ස්ථාවරත්වය ආරක්ෂා කිරීම බලාපොරොත්තු විය හැකි අතර එමගින් ශ්‍රී ලංකා ආර්ථික වර්ධනය ට ධෙන බලපැමක් ඇතිවිය හැකි යයි අලේක්ෂා කළ හැකි ය.

මූලාශ්‍ර

අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල ලද වගන්තිය ප්‍රකාර ව සිදු කරන ලද සාකච්ඡා (Article IV Consultation) පදනම් කරගත් කාර්ය මණ්ඩල වාර්තාව, 2023 පෙබරවාරි අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩල වාර්තා අංක 23/116, 2023 මාර්තු

අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල, ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩල වාර්තාවට සම්ගාමී මාධ්‍ය නිවේදනය, 2023 මාර්තු

මුදල්: ආර්ථික ස්ථාවරයක් සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය, ආයෝජකයන් සඳහා කරනු ලබන ඉදිරිපත් කිරීම, 2023 මාර්තු

මුදල්: ආර්ථික ස්ථාවරයක් සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති ස්ථාවරයක්, දේශීය තිරසර ප්‍රශ්නකරණ වැඩසටහන පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තිමය නිවේදනය, 2023 ජූලි 04

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, වාර්ෂික වාර්තා, 1950 - 2022

මුදල්: ආර්ථික ස්ථාවරයක් සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති ස්ථාවරයක්, වාර්ෂික වාර්තා, 2005 - 2022

ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, හැන්ස්‍යාංචි වාර්තාව, 2023 ජූලි පළමු වන දා

බැංකුන්රාජත්‍ය ක්‍රියාවලියක් අවශ්‍ය වෙතත් ඇදි?

බඩා එම් ඩී එම් විශේෂීන්දුර
පෙෂ්ට්ස් සහකාර අධිකාරීන්
නිරාකරණ හා බලශේන්වීම් දෙපාර්තමේන්තුව

1. හැඳින්වීම

මිනැම ආර්ථිකයක ක්‍රියාකාරීන්වය සඳහා මූල්‍ය පද්ධතිය තීරණාත්මක කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. ආර්ථිකයේ මූල්‍ය හා බාහිර අංශයේ අවදානම් සහ අසමතුලිතතාවන් එම රට ආර්ථික වශයෙන් පසුබැංකට ලක් කරන අතර එය මූල්‍ය පද්ධතියේ ක්‍රියාකාරීන්වයට දැඩි බලපෑම් එල්ල කරයි. ආර්ථික පසුබැංක රටක ඉහළ විරෝධියාව, ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් අඩුවීම, දිගුතාව ඉහළ යැම, ආදායම් සහ දහය අඩු වීම, වත්කම් මිල පහත වැටීම, රජයේ ශාය ගැනීම ඉහළ යැම, ඉහළ උද්ධමනය, ව්‍යාපාර පිළිබඳ වැඩි අවිනිශ්චිතාවන්, ව්‍යවහාර මූදල් අඛණ්ඩ ව අවප්පාණය වීම සහ විදේශ ආයෝජන අඩු වීම, වැනි ප්‍රතිඵල ඇති කරනු ලබන අතර මිනිසුන්ගේ ජ්වන තත්ත්වය ද පහත හෙළයි.

ਆර්ථිකයක ක්‍රියාකාරීන්වය සංකීර්ණය වීමේ හෝ බිඳ වැටීමේ ප්‍රතිඵල වශයෙන්, මූල්‍ය ආයතන, විශේෂයෙන් බැංකු, දැඩි දුවිඹිලතා දූෂ්කරණවලට මූහුණදීම, ප්‍රාග්ධන අවශ්‍යතා සපුරා ගත නොහැකි වීම, ගනුදෙනුකරුවන් ඉල්ලුම් කරන අවස්ථාවක දී මූල්‍යමය වගකීම ඉටු කිරීමට අපහසු වීම ආදිය නිසා ගනුදෙනුකරුවන්ගේ විශ්වාසය බිඳ වැටී මූල මූල්‍ය පද්ධතිය ම බිඳ වැටීමේ අවදානමකට ලක් විය හැකිය.

එවැනි අවස්ථාවක, බිඳ වැටුණු බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම හෝ ඒ පිළිබඳ ව කටයුතු කිරීමට ප්‍රමාණවන් නීති රිති නොමැති වීම අනිතයේ මූල්‍ය අරුබුදකාරී කාල පරිවෙශ්දවල දී ලේකයේ රටවල මූහුණ දැන් ප්‍රධාන ගැටුවු විය. 2008 වර්ෂයේ ලේක මූල්‍ය අරුබුදය තුළ දී බිඳ වැටුණු බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට, මහජන විශ්වාසය යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමට සහ අනෙකුත් බැංකු සහ මූල්‍ය

ආයතන වෙත එම අවදානම පැතිර යැම වැළැක්වීම සඳහා ප්‍රමාණවන් නීති රිති නොමැති වීම නිසා එම රටවල රජයයන්ට සහ බලධාරීන්ට බොහෝ විට බදු ගෙවන්නන්ගේ මූදල් භාවිතයට ගෙන ඒ සඳහා පිළියම් යෙදීමට සිදු විය. ඒ අනුව, ආර්ථිකයක මූල්‍ය ආයතන, ප්‍රධාන වශයෙන් බැංකු ඉටු කරන තීරණාත්මක මූල්‍ය අතරමැදි භුමිකාව සලකා බැලීමේ ද ආර්ථිකය, මූල්‍ය දූෂ්කරණවලට මූහුණ දෙන විට මූල්‍ය ආයතනවල ක්‍රියාකාරකාරීන්වය අනෙකුත් ආර්ථික කටයුතුවලට බාධා නොවන පරිදි ඉක්මනින්, කාර්යක්ෂමව හා ක්‍රමානුකූල ව නිරාකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය හඳුනා ගන්නා ලදී.

2008 වර්ෂයේ ලේක මූල්‍ය අරුබුදයෙන් පසු, ගෝලිය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වන බැංකු සහ ඒවා අයන් සම්භා නිරාකරණය සඳහා එලදායී ජාත්‍යන්තර රාමුවක් ඇති කිරීමේ අවශ්‍යතාවය හඳුනා ගන්නා ලදී. අරුබුදයට ප්‍රතිචාර දැක්වීමට සහ විශාල මෙන් ම පද්ධතිය වශයෙන් වැදගත්කමක් හෝ බලපෑමක් ඇති මූල්‍ය ආයතන අසාර්ථකත්වයට පත් වන විට ඒ සඳහා ක්ෂේත්‍රීක ව ක්‍රියාත්මක වීමට අදාළ බලධාරීන් දරන උත්සාහයට එවැනි රාමුවක් නොමැතිකම බාධාවක් විය. මූල්‍ය අරුබුදයේ ආරම්භයේ සිට ම ජාත්‍යන්තර ප්‍රජාව ගෝලිය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වන බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය සඳහා ගක්තිමත් ජාත්‍යන්තර රාමුවක් සංවර්ධනය කිරීම කෙරෙහි සැලකිය යුතු අවධානයක් යොමු කරන ලදී. මූල්‍ය ස්ථායිතා මණ්ඩලය (Financial Stability Board), බැංකු අධික්ෂණය සඳහා වන බාසල් කමිටුව (Basel Committee on Banking Supervision) සහ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල (International Monetary Fund) සහයෝගීතාවයෙන් මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය කිරීමේ ද අනුගමනය කළ

යුතු උපාය මාර්ග අඩංගු “මූල්‍ය ආයතන සඳහා එලදායී නිරාකරණ පාලන තන්තු ඇති කිරීමට අවශ්‍ය ප්‍රධාන ගුණාග” (Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions) යන නමින් මාර්ගෝපදේශයක් 2011 වසරේ දී එම් දක්වන ලදී. මෙහි ප්‍රධාන වගයෙන් මූල්‍ය ආයතන සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ ආයතන සම්භා සඳහා එලදායී නිරාකරණ පාලන තන්තුයක් ඇති කිරීමට අවශ්‍ය මූලික අංශයන් දක්වා ඇත.

තව ද, 2008 වර්ෂයේ ලෝක මූල්‍ය අර්බුදයෙන් පසුව, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් සහ මූල්‍ය ආයතන නියාමකයින් මූල්‍ය ආයතන පාලනය, අවධානම් කළමනාකරණය, ප්‍රාග්ධනය සහ ද්‍රව්‍යීලතාවය කෙරෙහි විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් අනාගත කම්පනයන්ට එරෙහිව මූල්‍ය ආයතන වල සේවාවරත්වය සහ ගක්තිමත් බව වැඩි දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය පියවර ගන්නා ලදී. ඒ අනුව, ඒ සම්බන්ධයෙන් ගත් ඇතැම් තියාමාර්ග පහත පරිදි වේ.

- විවක්ෂණ නියාමනයේ සහ අධික්ෂණයේ ගුණාත්මක භාවය සහ සේවාවය ගක්තිමත් කිරීම.
- පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති ආයතන සඳහා ඉහළ ප්‍රමිතින් සැකසීම.
- මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණ සඳහා සූදුසු ක්‍රමවේදයන් හඳුන්වා දීම.
- ගෝලීය පද්ධතිමය වගයෙන් වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති මූල්‍ය ආයතනවල අධික්ෂණය, තියාමනය සහ නිරාකරණය සම්බන්ධයෙන් ජාත්‍යන්තර සම්බන්ධිකරණය ගක්තිමත් කිරීම.
- මූල්‍ය ආයතන බිඳීමේ දී තන්පත්කරුවන්ට වන්දී ගෙවීම සහතික කිරීම සඳහා තන්පතු රක්ෂණය ක්‍රම පිහිටුවීම හෝ ගක්තිමත් කිරීම.
- බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල ප්‍රාග්ධන අවශ්‍යතා සැලකිය යුතු ලෙස ඉහළ නැංවීම.
- සියලු මූල්‍ය ආයතනවලට අවම ද්‍රව්‍යීල වත්කම් ප්‍රමාණයක් තබා ගැනීමට නව රෙගුලාසි පැනවීම සහ පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවලට අතිරේක ප්‍රාග්ධන අවශ්‍යතා නියම කිරීම.

මූල්‍ය පද්ධතියේ බිඳීමේ හෝ මූල්‍ය සේවායිතාවයට සාපුරුව ම බලපැම් නොකරන කුඩා බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනක් බිඳීමේ ලක් ව්‍යවහාර් විශේෂයෙන් රක්ෂිත තන්පත්කරුවන් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා තන්පතු රක්ෂණය ක්‍රමයක් තිබේ නම් ඇවර කිරීමේ තියාමාර්ග හරහා මූල්‍ය සේවායිතාවට අවම බාධාවක් වන පරිදි එහි තියාකාරකම් අවසන් කිරීමට හැකි වනු ඇත. නමුත් පද්ධතිමය වගයෙන් වැදගත් සහ අන්තර සම්බන්ධිත මූල්‍ය ආයතනයක්, තන්පත්කරුවන්ට, ගනුදෙනුකරුවන්ට සහ මූල්‍ය පද්ධතියට සැලකිය යුතු බලපැමක් නොමැති ව සාමාන්‍ය පරිදි ඇවර කළ නොහැකි ය.

එබැවින් බදු ගෙවන්නන්ගේ මුදල් භාවිතයට ගෙන ඒ සඳහා පිළියම් සෙවීම වෙනුවට මූල්‍ය ආයතනයේ කොටස් හිමියන්ට, ගාස හිමියන්ට ඇවර කිරීමේ හිමිකම් බුරාවලියට අනුකූල ව අලාභ පැවරීම මගින් එම ආයතන ක්‍රමානුකූල ව නිරාකරණය කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් ඇති කිරීම අවශ්‍ය විය.

2. මූල්‍ය ආයතන සහ බැංකු නිරාකරණය කිරීම ගනු කුමක්ද?

මූල්‍ය ආයතන සහ බැංකු නිරාකරණය කිරීම යනු උනන්දුවක් දක්වන සහ සම්බන්ධිත සියලු ම පාර්ශ්වයන්ට වන බලපැම අවම වන ආකාරයෙන් සහ ආයතන බුන්වත් විම වළක්වා ගැනීම සඳහා බදු ගෙවන්නන්ගේ මුදල් යොදා ගැනීම අවම වන පරිදි මූල්‍ය ආයතන සාර්ථක ව කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රමවේදයකි. නිරාකරණ අධිකාරියක් විසින් නිරාකරණයේ අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන්, නිරාකරණ බලතල ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.

එ අනුව බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන සඳහා නිරාකරණ බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම වෙනුවෙන් වගකිව යුතු නිරාකරණ අධිකාරියක් හෝ අධිකාරීන් සැම රටක ම පිහිටුවිය යුතු අතර ඒ සඳහා අවශ්‍ය වන නීතිමය ප්‍රතිපාදන අදාළ නීති සම්පාදකයන් විසින් සම්පාදනය කර තිබීම ද අත්‍යවශ්‍ය වේ. ඇතැම් රටවල් ඒ සඳහා ස්වාධීන ව ක්‍රියාත්මක වන නිරාකරණ අධිකාරිනා පිහිටුවන අතර ඇතැම් රටවල මහ බැංකුව හෝ තන්පතු රක්ෂණ ආයතනය, නිරාකරණ අධිකාරිය වගයෙන් කටයුතු කරයි. එමෙන් ම බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන සාර්ථක ව නිරාකරණ කිරීමට නම් නිරාකරණ

අධිකාරී ඔවුන්ගේ බලතල, තුම්කාවන් සහ වගකීම් පැහැදිලි ව තේරුමෙන් නිසි පරිදි සම්බන්ධීකරණය කිරීම ද අවශ්‍ය වේ.

3. බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණයේ අරමුණු

බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණයේ අරමුණු ප්‍රධාන වශයෙන් පහත පරිදි වේ.

- (i) මූල්‍ය ස්ථායිකාව ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපෑමක් ඇති මූල්‍ය ආයතනවල තීරණාත්මක සේවාවන්හි අඛණ්ඩ පැවැත්ම මෙන් ම ගෙවීම්, නිෂ්කාශන සහ පියවීම් කටයුතුවල අඛණ්ඩ පැවැත්ම සහතික කිරීම.
- (ii) එවැනි මූල්‍ය ආයතනවල තැන්පත්කරුවන් ආරක්ෂා කිරීම.
- (iii) මූල්‍ය ආයතනයේ අයිතිකරුවන්ට (කොටස් හිමියන්ට), ගාසි හිමියන්ට ඇවර කිරීමේ හිමිකම් පුරාවලියට අනුකූල වන පරිදි අලාභ පැවරීම.
- (iv) මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය කිරීම සඳහා රජයේ අරමුදල් හෝ සහාය අපේක්ෂා කිරීම අවම කර ගැනීම.
- (v) අනෙකුත් අරමුණු වලට අනුකූල ව, වත්කම්වල වටිනාකම හින වීම වැළැක්වීම සහ ගාසි හිමියන්ට වන පාඩු සහ නිරාකරණයේ සමස්ත පිරිවැය අවම වන පරිදි මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණ කිරීම.

නිරාකරණ අධිකාරියක එලදායිකාව වැඩිවීමට නම් එහි ක්‍රියාකාරීත්වය සේවායින විය යුතු අතර ව්‍යවස්ථාපිත වගකීම්, විනිවිද පෙනෙන ක්‍රියාවලි, ගක්මිමන් යහපාලන විධි, ප්‍රමාණවත් සම්පත් සහ දැඩි ඇගයීම් සහ වගවීමේ යාන්ත්‍රණයන්ට යටත් විය යුතු ය. තවද ද මිනැම ම නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ගයක ස්ථාලතාවය තක්සේරු කිරීමට ප්‍රමාණවත් විශේෂය දැනුමක් තිබිය යුතු අතර විශාල සහ සංකීරණ බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණ පියවර සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක වීමට ප්‍රමාණවත් මෙහෙයුම් හැකියාවක් ද තිබිය යුතු වේ.

4. බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල තීරණාත්මක කාර්යයන්

තීරණාත්මක කාර්යයන් යනු තෙවන පාර්ශ්වයන් සඳහා බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන විසින් සිදු කරනු

ලබන ක්‍රියාකාරකම් වන අතර, එම කාර්යයන් අසාර්ථක වීම මුරත ආර්ථිකයේ ක්‍රියාකාරීත්වයට සහ මූල්‍ය ස්ථාවරත්වයට තීරණාත්මක වන සේවාවන් කඩාකල්පල් කිරීමට හේතු විය හැකි ය. බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල කාර්යයන්හි තීරණාත්මකභාවය රඳා පවතින්නේ එහි විශාලත්වය, වෙළෙඳපොල කොටස, අභ්‍යන්තර හා බාහිර අන්තර සම්බන්ධතා සහ දේශාත්තර සහයෝගීතාවය මත ය. ඒ අනුව, බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල තීරණාත්මක කාර්යයන්ට ඇතුළත් කාර්යයන් පහත පරිදි දැක්විය හැකි ය.

- (i) පුද්ගලයන්ගෙන් සහ ආයතනවලින් තැන්පත ලබා ගැනීම
- (ii) ආයතනික සහ තනි පුද්ගලික ගනුදෙනුකරුවන් සඳහා ගාසි දීම සහ ගාසි සැපයීමේ
- (iii) ගෙවීම හෝ සුරක්මීපත් ගනුදෙනු නිෂ්කාශනය කිරීම සහ පියවීම
- (iv) වත්කම් හාරකාරත්වය
- (v) වෙළෙඳපොල ක්‍රියාකාරකම් (මූල්‍ය ප්‍රතිපාද්‍යවයන්ට ගාසි දීම සහ ගාසි ගැනීම)
- (vi) සුරක්මීපත් නිකුත් කිරීම සහ වෙළඳාම කිරීම වැනි ප්‍රාග්ධන වෙළෙඳපොල ක්‍රියාකාරකම්
- (vii) උපදේශන සේවා හෝ ප්‍රධාන තැරුවිකාර සේවය

5. නිරාකරණ බලතල සහ මෙවලම්

බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනයක පැවැත්ම හෝ ක්‍රියාකාරීත්වය තවදුරටත් ගකු තොවන හෝ ගකු තොවීමට ඉඩ ඇති බව සහ ඉදිරියේ දී ගකු වීමට කිසිදු සාධාරණ බලාපොරොත්තුවක් තොමැති විට බැංකුවක් නිරාකරණ කිරීමේ කටයුතු ආම්මහ කළ යුතු ය. කෙසේ වෙතත්, බැංකුවක් එලදායී ලෙස නිරාකරණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග නිසි වේලාවට ක්‍රියාවට නැංවීමට නම් ඒ සඳහා වන සැලසුම් රේට බොහෝ කළකට පෙර සකස් කර තිබිය යුතු ය. ඒ අනුව, බැංකුවක ගේජ පත්‍රය බංකොලොත් වීමට පෙර සහ හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය සම්පූර්ණයෙන් ම අලාභ වෙනුවෙන් හිලවී වීමට පෙර කාලෝචිත නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග අදාළ නිරාකරණ අධිකාරිය විසින් ක්‍රියාවට නැංවිය යුතු ය. එමෙන් ම නිරාකරණ අධිකාරී විසින් නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාවට නැංවීමට පෙර අධික්ෂණ සහ නියාමන අධිකාරී

විසින් මැදිහත්වීමේ හෝ නිරාකරණයට පෙර ගත යුතු අධික්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග (early intervention measures) ගැනීම බොහෝ විට සිදු කෙරෙයි. තවද දී ජාත්‍යන්තර වශයෙන් පිළිගෙන ඇති ප්‍රධාන නිරාකරණ මෙවලම්, මූල්‍ය ස්ථායිතා මණ්ඩලය (Financial Stability Board) විසින් මූල්‍ය ආයතන සඳහා එලදායී නිරාකරණ පාලන තන්තු ඇති කිරීමට අවශ්‍ය ප්‍රධාන ගුණාංග යටතේ ඉදිරිපත් කර ඇති අතර ඒවා ප්‍රධාන කොටස් හතරක් යටතේ වර්ගිකරණය කර ඇත.

5.1 පාලන සහ කළමනාකරණ මෙවලම්

පාලන සහ කළමනාකරණ මෙවලම් ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් නිරාකරණ බලධාරීන්ට නිරාකරණ කිරීමට යටත් කරනු ලබන බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනක් පාලනය කිරීමට සහ එය නිරාකරණ ක්‍රියාවට සහාය වන ආකාරයෙන් කළමනාකරණය කිරීම සහතික කිරීමට හැකියාව ලබා දෙයි.

- I. මූල්‍ය ආයතනවල අධ්‍යක්ෂවරුන්, ප්‍රධාන විධායක නිලධාරී සහ ජේන්ඡේඩ කළමනාකාරීන්ට තුළ ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සහ අසාර්ථකත්වය සඳහා වගකිව යුතු පුද්ගලයින්ගෙන් මුදල් අයකර ගැනීමට අවශ්‍ය පියවර ගැනීම.
- II. බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන, හෝ එහි ව්‍යාපාරයේ කොටස්, පවතින සහ තිරසාර ගක්‍රතාවකට ප්‍රතිශ්යාපනය කිරීමේ අරමුණ ඇතිව බලපෑමට ලක් වූ බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන පාලනය කිරීමට සහ කළමනාකරණය කිරීම සඳහා අද්මිනිස්ත්‍රුසිකරුවෙකු (administrator) පත් කිරීම.
- III. බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ නිරාකරණ කිරීම වෙනුවෙන් අවශ්‍ය වන කොන්ත්‍රාත්තු අවසන් කිරීම, කොන්ත්‍රාත්තු පවත්වාගෙන යාම හෝ පැවරීම, වත්කම් මිලදී ගැනීම හෝ විකිණීම, ගෙය වටිනාකම ලියාහැරීම සහ සමාගමේ මෙහෙයුම් ප්‍රතිචුහා කිරීමට හෝ අවසන් කිරීමට අවශ්‍ය වෙනත් මිනැං ක්‍රියාමාර්ගයකට එළඹීම.

5.2 සහායක බලතල

සහායක බලතල ගෙය හිමියන් සහ ප්‍රතිපාර්ශ්වයන් නිරාකරණ කිරීමට යටත් කරනු ලබන බැංකුවට

ඒරහි ව නඩු කටයුතු පවත්වාගෙන යැම වැළැක්වීම සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ගවලට සහාය වේ. ඒ අනුව සහායක බලතලවලට ඇතුළත් වනුයේ,

- IV. අත්‍යවශ්‍ය සේවා සහ ක්‍රියාකාරකම් අඛණ්ඩ ව පවත්වාගෙන යැම සහතික කිරීම මගින් එම සම්බන්ධ අනෙකුත් සමාගම් විසින් නිරාකරණ කිරීමට යටත් කරනු ලබන බැංකුවට සහ ඕනෑම අනුපාශ්චතිකයෙකුට හෝ අත්‍යුත් කර ගන්නා ආයතනයකට අත්‍යවශ්‍ය සේවා අඛණ්ඩ ව සැපයිය යුතු වීම.
- V. නිරාකරණ කිරීමට යටත් කරනු ලබන බැංකුවේ කොටස් හිමියන්ගේ අනුමැතිය ලබා තොගැනීම ඇතුළු කොටස් හිමියන්ගේ අයිතිවාසිකම් අනිහාවා යමින් බැංකුව ඒකාබද්ධ කිරීම, අත්‍යත් කර ගැනීම, සැලකිය යුතු ව්‍යාපාර මෙහෙයුම් ප්‍රමාණයක් විකිණීම, තැවත ප්‍රාග්ධනීකරණය කිරීම හෝ බැංකුවේ ව්‍යාපාර කටයුතු විකිණීම, වගකීම් සහ වත්කම් විකිණීම ඇතුළු අනෙකුත් ප්‍රතිචුහා කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගවලට එළඹීම.
- VI. බැංකුවක් නිරාකරණයට යටත් කිරීමට සූදානම් වන විට හෝ නිරාකරණ බලතල ක්‍රියාත්මක කරන අවස්ථාවක තාවකාලික වළක්වාලීමේ හෝ අවහිර කිරීමේ බලපෑම් ඇති ආයුෂාවන් ක්‍රියාත්මක කිරීම තාවකාලික ව අත්හිටුවීම.

5.3 ප්‍රතිචුහා කිරීමේ මෙවලම්

ප්‍රතිචුහා කිරීමේ ප්‍රධාන මෙවලම් සහ නිරාකරණ ක්‍රියාවලියේ මූලික අංශය වන්නේ පැවරීමේ බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම වේ.

- VII. වත්කම් සහ වගකීම්, තැන්පතු වගකීම්, කොටස්වල හිමිකාරීත්වය ඇතුළු නීතිමය හිමිකම් සහ වගකීම් අනුමැතියක් ලබා ගැනීමේ අවශ්‍යතාවකින් තොර ව සම්පූර්ණයෙන් හෝ අර්ථ වගයෙන් නුමුන්වත් තෙවන පාර්ශ්වයකට පැවරීම හෝ විකිණීම හෝ ඒකාබද්ධ කිරීම.
- VIII. අසාර්ථක වූ මූල්‍ය ආයතනයක ඇතැම් තීරණාත්මක කාර්යයන් සහ ගක්‍ර මෙහෙයුම් භාර ගැනීමට සහ දිගට ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට තාවකාලික සේවා බැංකුවක් (bridge bank) පිහිටුවීම. සේවා බැංකුවක් යනු නිරාකරණය කිරීමේ අරමුණු ඉටු කර ගැනීම සඳහා පිහිටුවා

අංකිත තාවකාලික බැංකුවක් වන අතර එහි කළමනාකරණය නිරාකරණ අධිකාරිය හෝ ඒ සඳහා පත් කරන්නන් විසින් සිදුකරනු ලබයි. අසාර්ථක වූ මූල්‍ය ආයතනයක තැන්පතු සහ අනෙකුත් තීරණාත්මක කාර්යයන් විතිණිමට හෝ පැවරීමට හැකි වන තෙක් එය පවත්වාගෙන යැමි එහි අරමුණ වේ. සමහර නිරාකරණ පාලන තන්තුයන් සේතු බැංකුවක් පවත්වා ගෙන යා හැකි උපරිම කාල සීමාවක් නියම කර ඇත. එමෙන් ම සේතු බැංකුව වෙත පවරන නොලැබූ මූල්‍ය ආයතනයක් සතු ඉතිරි අසාර්ථක හිමිකම් ඇවර කරනු ලබන අතර, සේතු බැංකුව වෙත හිමිකම් මාරු නොකළ එහි කොටස් හිමියන්ට සහ ගෙය හිමියන්ට බංකොලොත්හාවයේ පාඩු දැඟීමට සිදු වේ.

IX. වත්කම් කළමනාකරණය සඳහා වෙනම ආයතනයක් සේපාපිත කර (ලදා.- අනුබද්ධ සමාගම්, හාරය, වත්කම් කළමනාකරණ සමාගම් හෝ වෙනත් ඕනෑම ආයතනයක්), වත්කම්වල වටිනාකම උපරිම කිරීමේ අදහසින් වාහනය වෙත කළමනාකරණය සඳහා අත්‍යිය ගෙය හෝ අගය කිරීමට අපහසු වත්කම් මාරු කිරීම සහ අවසානයේ එම වත්කම් විතිණිම හෝ කුම්වත් ව අඩු කිරීම සිදු කරනු ලබයි. මෙම කුම්ය සාමාන්‍යයෙන් හාටිත වත්තේ නිරාකරණ කරන වන විට අගය කිරීමට අපහසු වත්කම් හෝ හානියට පත් වත්කම් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ය.

X. අසාර්ථක වූ මූල්‍ය ආයතනයක තීරණාත්මක කාර්යයන් දිගටම පවත්වා ගෙන යැමි සඳහා කොටස් හිමියන්ට, යටත් ගෙය හිමියන්ට (subordinated debtholders) ඇතුළු බැංකුව ඇවර කිරීමේ හිමිකම බුරාවලියට අනුකූල ව වන පරිදි අලාභ පැවරීම, වගකීම්/හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය බවට පරිවර්තනය කිරීම මගින් ප්‍රාග්ධනීකරණය කිරීම හෝ මෙම තීරණාත්මක කාර්යයන් පවරන ලද අලුතින් පිහිටුවන ලද ආයතනය හෝ සේතු බැංකුව ප්‍රාග්ධනීකරණය කිරීම (bail in).

XI. සුරක්ෂිත නොකළ ගෙය හිමියන්ට සහ ගනුදෙනුකරුවන්ට ගෙවීම තාවකාලික ව අත්හිටුවීම (මධ්‍යම ප්‍රතිපාර්ශ්වකරුවන් වෙත ගෙවීම් සහ දේපළ මාරු කිරීම් සහ ගෙවීම්, නිෂ්පාදනය සහ පියවීම් සහ වැඩිහිටියන් ප්‍රතිපාදනය සහ ප්‍රාග්ධනය පිළිබඳ ව ඉතා එලදායී නිරාකරණ සැලසුම්කරණයක් තිබිය යුතු ය. ඒ සඳහා අරමුදල් සම්පාදනය ඇතුළු අනෙකුත් සම්පත් සම්පාදනය කරන ආකාරය, ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධ මානව සම්පත්වල සූදානම මෙන් ම නීතිමය අවසරයන් ද තිබිය ය.

අය හැර) සම්බන්ධයෙන් ගෙයහිමියන්ගේ ක්‍රියාමාර්ග තාවකාලික වළක්වාලීමේ හෝ අවහිර කිරීමේ බලපෑම් ඇති ආයුවන් ක්‍රියාත්මක කිරීම තාවකාලික ව අත්හිටුවීම (stay on creditors order) හෝ සුදුසුකම්ලත් හිලවී කිරීම බලාත්මක කිරීම සහ ඇපකර ගිවිසුම් ආරක්ෂා කිරීම.

5.4 වසා දැමීම සහ ඇවර කිරීම

නිරාකරණය යන්නට අසාර්ථක මූල්‍ය ආයතනයක් වසා දැමීම සහ හෝ එහි කොටස් ඇවර කිරීම සඳහා ගණන් බෙරා වසා දැමීමේ ක්‍රියා පටිපාටි හාටිත කිරීම ද ඇතුළත් වේ.

XII. රක්ෂිත තැන්පතු සඳහා නියමිත වේලාවට ගෙවීම හෝ **රක්ෂිත තැන්පතු නියමිත වේලාවට පැවරීම** සහ ගනුදෙනුකරුවන්ට තම ගිණුම් සහ ගනුදෙනු වෙත ඉක්මන් ප්‍රවේශය සලසුම් අසාර්ථක වූ මූල්‍ය ආයතනයක් සම්පූර්ණයෙන් හෝ කොටසක් වසා දැමීම සහ ක්‍රියාත්මක ව ව්‍යාපාර කටයුතු අවසන් කිරීමද නිරාකරණ කුම්වේදයට ඇතුළත් වේ.

6. නිරාකරණ බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම

6.1. නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග

බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතනවල ප්‍රමාණය සහ ව්‍යුහය, මූල්‍ය සේපායිතාවට ඇති බලපෑම, ගනුදෙනුකරුවන් ප්‍රමාණය, බැංකුවේ අත්තර සම්බන්ධතා ආදිය එකින් එකට වෙනස් වන බැවින් මෙන් ම එම ආයතන අසාර්ථක විම සඳහා බලපාන සාධක ද වෙනස් වන බැවින් සැම ආයතනයක් සඳහා ම එක ම නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග මෙන් ම එකම ආයතනය සඳහා ද සැම විට ම එක ම නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ගය ගත නොහැකි ය. තව ද නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග ඉතා කෙටි කළකින්-බොහෝ විට සති අන්තරයක් (resolution weekend) තුළ ක්‍රියාත්මක කර නැවත සඳහා දින ගනුදෙනුකරුවන්ට විවෘත කිරීම අප්‍රක්ෂා කරන බැවින් අවස්ථානුකූලව එක් එක් ආයතනය සඳහා ගත යුතු නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ ව ඉතා එලදායී නිරාකරණ සැලසුම්කරණයක් තිබිය යුතු ය. ඒ සඳහා අරමුදල් සම්පාදනය ඇතුළු අනෙකුත් සම්පත් සම්පාදනය කරන ආකාරය, ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධ මානව සම්පත්වල සූදානම මෙන් ම නීතිමය අවසරයන් ද තිබිය යුතු ය.

6.2. නිරාකරණ සැලසුම්කරණය සහ ප්‍රතිසාධනය (Resolution & Recovery Planning)

නිරාකරණය විශ්වසනීය විකල්පයක් වීමට නම්, නිරාකරණ බලධාරීන් සහ අදාළ බැංකුව හෝ මූල්‍ය ආයතනය විසින් තම ආයතනය විසඳුන ආකාරය විස්තර කරන නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ එම සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කළ හැකි බව සහතික කිරීම සඳහා නිතිපතා විසඳුම් ඇගයීම් පැවැත්වීම වැනි පුද්ගල් කටයුතු කළේනියා සිදු කළ යුතු ය. එබැවින්, කෙනීම් සහ එලදායී නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සඳහා විශ්වසනීය නිරාකරණ සැලසුම් මෙන් ම විසඳිය හැකි ඇගයීම් ද තිබීම අවශ්‍ය වේ.

6.2.1. ප්‍රතිසාධන සැලැස්ම (Recovery plan)

ප්‍රතිසාධන සැලසුම් මගින් වෙළෙදපොල ව්‍යාප්ත ආතතිය ඇතුළු ව දැඩි ආතති අවස්ථා පරාසයක දී බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනයක් සිය මූල්‍ය ස්ථායිතාව ප්‍රතිෂ්ථාපනය කිරීම වෙනුවෙන් ගැනීමට අපේක්ෂා කරන ක්‍රියාමාර්ග දක්වයි. ප්‍රතිසාධන සැලසුම් සකස් කිරීමේ සහ තබන්තු කිරීමේ වගකීම බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය සහ ජේත්ස්යා කළමනාකාරීත්වය සතුවන අතර ප්‍රතිසාධන සැලසුම් නිරන්තර සමාලෝචනය කිරීමේ වගකීම අධික්ෂණ හෝ නිරාකරණ අධිකාරීන් සතු වේ. ප්‍රතිසාධන සැලැස්ම බැංකුවේ හෝ මූල්‍ය ආයතනයේ ප්‍රතිසාධනය සඳහා මාර්ගෝපදේශක් වන අතර එය සමාලෝචනය කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම බොහෝ විට වාර්ෂික පදනම්න් හෝ ආයතනයේ ව්‍යාපාර ව්‍යුහයේ සහ අවදානමෙහි කිසියම් සැලකිය යුතු වෙනසක් සිදු වූ විට සිදු කරනු ලබයි.

6.2.2. නිරාකරණ සැලැස්ම (Resolution Plan)

බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනයක් අසාර්ථක වීමට ඉඩ තිබේ නම්, නිරාකරණ බලධාරීන් විසින් ඒ සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග නිරාකරණ සැලසුම් මගින් විස්තර කෙරේ. එබැවින්, නිරාකරණ උපායමාර්ගය සහ සැලැස්ම සඳහා අවසාන වගයෙන් වගකිව යුත්තේ නිරාකරණ අධිකාරියි. එහෙත් නිරාකරණ සැලසුම් සැකසීම සඳහා අවශ්‍ය වන නිතිමය සහ ප්‍රාග්ධන ව්‍යුහය පිළිබඳ තොරතුරු, එහි තීරණාත්මක කාර්යයන්, තැන්පත් සහ වගකීම පිළිබඳ විස්තර සහ එහි අන්තර් සම්බන්ධතා, යනාදිය පිළිබඳ සවිස්තරණාත්මක තොරතුරු සැපයීම බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන විසින් සිදු කළ යුතු වේ.

සාමාන්‍යයෙන් නිරාකරණ සැලසුම් අවශ්‍ය වනුයේ පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන අසාර්ථක වූවහාත් ඒවායේ තීරණාත්මක කාර්යයන් දිගට ම පවත්වාගෙන යැමට වේ. කෙසේ වෙතත්, සමහර රටවල විශාල හෝ සියලු ම බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන සඳහා නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම අවශ්‍ය වේ. උදාහරණයක් ලෙස, යුරෝපීය සංගමය, හොංකොං සහ මෙක්සිකොට් වැනි රටවල සියලු ම බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන සඳහා නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම අවශ්‍ය වන අතර ජපානය, සිංග ඒපුරුව සහ ස්විටසර්ලන්තය වැනි රටවල නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම අවශ්‍ය වන්නේ පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතනය සඳහා පමණි.

නිරාකරණ සැලසුම්වල ප්‍රධාන පරමාර්ථය වන්නේ පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපැමක් ඇති බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතනවල කාර්යයන් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා නිරාකරණ බලතල එලදායී ලෙස හාවිත කිරීමට පහසුකම් සැලකීම මෙන්ම නිරාකරණය දැඩි බාධාවකින් තොරව සහ බදු ගෙවන්නන්ගේ මුදල් අවම වගයෙන් හාවිත කොට සිදු කිරීමයි. නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා එක් එක් බැංකුව හෝ මූල්‍ය ආයතනයවලින් එහි තීරණාත්මක කාර්යයන් පිළිබඳ සවිස්තරණාත්මක තොරතුරු ලබා ගැනීම සහ එ බැංකුව හෝ මූල්‍ය ආයතනය සඳහා පුවිශේෂිත නිරාකරණ උපාය මාර්ගයන් සහ මෙහෙයුම් ක්‍රියාමාර්ග යන් සහිත ව නිරාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම අවශ්‍ය වේ. තවද බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන අසාර්ථක වීම් සහ එමගින් මූල්‍ය පද්ධතියට සහ ආර්ථිකයට වන සැලකිය යුතු අහිතකර ප්‍රතිෂ්ථාපක වළක්වා ගනීම්න් බැංකුවේ හෝ මූල්‍ය ආයතනයේ නිරාකරණ උපායමාර්ගය යටතේ ඒවා විසඳීමට ඇති බාධාවන් හඳුනාගෙන ඒවාට පිළියම් යෙදීම ද කරනු ලබයි.

නිරාකරණ සැලැස්ම සකස් කරනු ලැබූ බැංකුවක හෝ මූල්‍ය ආයතනයක පද්ධතිමය වැදගත්කම හෝ බලපැම සැලකිල්ලට ගනීම්න් එම බැංකුව හෝ මූල්‍ය ආයතනය නිරාකරණ කිරීමේ හැකියාව තක්සේරු කළ යුතු වේ. තව ද නිරාකරණය කිරීමේ හැකියාව තක්සේරු කිරීම (resolvability) මගින් නිරාකරණ සැලසුම් නිතිපතා සමාලෝචනය කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම සිදු කරන අතර බැංකු ව්‍යාපාරයේ ප්‍රමාණාත්මක වෙනසකම ඇති විට නිරාකරණ සැලැස්මක නිරාකරණය කිරීමේ හැකියාව සමාලෝචනය කිරීම ද අවශ්‍ය වේ. තව ද,

වාණිජමය වශයෙන් සංවේදී තොරතුරු අඩංගු වීම හේතුවෙන් නිරාකරණ සැලසුම් මහජනතාව සඳහා හෙළිදරව් කිරීම අවශ්‍ය නොවේ.

6.3. නිරාකරණ සඳහා අරමුදල (Resolution Funding)

අසාර්ථක බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනයක් ගැනුම්කරුවෙකු වෙත පැවරීමේ දී තැන්පත් සහ වෙනත් වගකීම් ආවරණය කිරීමට ප්‍රමාණවත් වත්කම් නොමැති අවස්ථාවක දී, එම හිතය මූල්‍යනය කිරීම සඳහා අමතර මූල්‍ය පහසුකම් අවශ්‍ය විය හැකි ය. තවද, බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය ආයතනයක් අසාර්ථක වන විට එවැනි ආයතනවල තීරණාත්මක කාර්යයන් අඛණ්ඩ ව පවත්වා ගැනීම සඳහා ද අරමුදල් අවශ්‍ය විය හැකි ය. නිරාකරණ අරමුදල් යනු නිරාකරණ අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා නිරාකරණ බලතල හාවිතයට ගැනීමේ දී අවශ්‍ය මූදල් සපයා ගැනීම සඳහා එක් එක් රටවල් විසින් ගොඩනගන ලද අරමුදල් වේ.

අධික්ෂණ අධිකාරීවල මගපෙන්වීම යටතේ බැංකුවේ හෝ මූල්‍ය ආයතනයේ අභ්‍යන්තර සම්පත් වන ප්‍රාග්ධනය සහ ද්‍රව්‍යීකුතාව යනාදිය හාවිත කර බැංකුවක හෝ මූල්‍ය ආයතනයක මූලික අවධියේ පවතින ගැටුපු නිවැරදි කිරීම සඳහා අවශ්‍ය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට අවශ්‍ය වන අරමුදල් සපයා ගනු ලබයි. එමත් ම, බැංකු තාවකාලික ද්‍රව්‍යීකුතා තීගයකට මූහුණ දෙන විට, මහ බැංකුවෙන් හඳිසි ද්‍රව්‍යීකුතා ආධාර සඳහා (Emergency Liquidity Facilities) ඉල්ලුම් කරනු ලැබේ. බැංකුවක හෝ මූල්‍ය ආයතනයක ඉදිරි පැවැත්ම තර්ජනයට ලක්වුවහොත්, මූල්‍ය පද්ධතියේ ස්ථායීකාරීතියට ඇති බලපෑම මත පදනම් ව ගනු ලබන නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ග මගින් ක්‍රමවත් වෙළඳපොල පිටවීම සහ/හෝ තීරණාත්මක ක්‍රියාකාරකම්වල අඛණ්ඩ පැවැත්ම සහතික කරනු ලබයි. නිරාකරණ පියවර සරල තැන්පත් පැවරීමේ සිට සේතු බැංකු සහ කුඩා බැංකුවල සිට ක්‍රමානුකූල ව පද්ධතිමය වැදගත්කමක් හෝ බලපෑමක් ඇති බැංකු දක්වා වෙනස් විය හැකි ය. එබැවින් බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන ඕනෑම ම අවස්ථාවක අසාර්ථකත්වයකට ගක්තිමත් ව මූහුණ දීම සඳහා ප්‍රමාණවත් අලාභ අවශ්‍යෙක් ධාරිතාවක් ඇති කර ගත යුතු අතර ඒ සඳහා මූලික වශයෙන් නියාමන ප්‍රාග්ධනය, යටත් සායන සහ දිග කාලීන පාඩු-අවශ්‍යෙක් ධාරිතාව ඉහළ තැබීම ඉතා වැදගත් වේ.

තවද, නිරාකරණ කටයුතු සඳහා අභ්‍යන්තර මූලාගුවලින් ලබා ගන්නා අරමුදල් ප්‍රමාණවත් නොවන විට, පොදුගැලික ව මෙන් ම බාහිර අරමුදල් සපයන මූලාගු පිළිබඳ ව අවධානය යොමු කළ යුතු වේ. එහි දී මූලික වශයෙන් නිරාකරණ බලධාරීන් හැකිතාක් දුරට පොදුගැලික මූලාගුවලින් අරමුදල් අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට උත්සහා ගනිති.

එ අනුව මූල්‍ය ස්ථායීකාරී මණ්ඩලය (FSB) නිරාකරණය සඳහා අරමුදල් ලබා ගත හැකි පුළුල් ක්‍රමවේද තුනක් හඳුනාගෙන ඇති අතර ඒවා පිළිවෙළින් (අ) පොදුගැලික ව (ක්‍රේත්තුයෙන්) මූල්‍යනය කරන තැන්පත් රක්ෂණ අරමුදල්, (ආ) පොදුගැලික ව අරමුදල් සපයන නිරාකරණ අරමුදල්, හෝ (ඇ) තාවකාලික පදනමක් මත රජයෙන් ලබා ගන්නා අරමුදල් (එම අරමුදල් ලබා ගන්නා ක්‍රමවේදය තුළ රජය විසින් නිරාකරණට දරන ලද පිරිවැය ආදාළ බැංකු හෝ මූල්‍ය ක්‍රේත්තුයෙන් ආපසු අය කර ගැනීමේ හැකියාව ද තිබිය යුතු ය) යනාදිය වේ. පොදුගැලික ව ක්‍රියාත්මක වන තැන්පත් රක්ෂණ අරමුදල් සහ නිරාකරණ අරමුදල් වැනි පොදුගැලික මූලාගුවලින් නිරාකරණ ක්‍රියාමාර්ගයන් මූල්‍යනය කළ හැකි බව තීරණය වන්නේ බැංකුවක් නිරාකරණයට ඇතුළත් වන වේලාව, නෙය සඳහා ඇප්ප වශයෙන් නොතැබූ වත්කම්විල ගුණාත්මකතාවය, පවතින වෙළඳපොල තත්ත්වයන් සහ නිරාකරණ විසඳුම් කෙරෙහි වෙළඳපොල විශ්වාසය මත ය.

නිරාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා අරමුදල් සපයා ගැනීමට වෙළඳපොල ප්‍රවේශය නොමැති හෝ ප්‍රමාණවත් නොවන විට, නිරාකරණයට යටත් ආයතනවල තීරණාත්මක කාර්යයන් අඛණ්ඩ ව පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය වන තාවකාලික අරමුදල් අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට පෙර හඳුනාගත් මෙන් ම එකගතාවකට පැමිණි විශ්වාසදායක රාජ්‍ය අංශයේ අරමුදල් සම්පාදන යාන්ත්‍රණ තිබිය යුතු ය. රාජ්‍ය අංශයේ යාන්ත්‍රණය යන්නේන් අදහස් වන්නේ නිරාකරණ අරමුදල්, තැන්පත් රක්ෂණ අරමුදල්, නිරාකරණ අධිකාරීන, මහ බැංකු, රාජ්‍ය හා සේවාගාර හෝ මූදල් අමාත්‍යාංශ වැනි රාජ්‍ය අධිකාරී විසින් නිරාකරණයට යටත් බැංකුවකට හෝ මූල්‍ය ආයතනයට අරමුදල් සැපයීමයි.

තැන්පත් රක්ෂණයේ ප්‍රධාන කාර්යාලය මූල්‍ය ස්ථායීකාරී ප්‍රමාණවත් ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන ඇවර කිරීමේ දී තැන්පත් රක්ෂණයෙන්ට රක්ෂණ වන්දී ගෙවීම සඳහා පමණක් නොව, බැංකු

අැතුළු මූල්‍ය ආයතන අැවර කරන විට ඒ වෙනුවට දැරීමට සිදුවන ගුද්ධ පිරිවැයට යටත් ව (රක්ෂිත තැන්පතු ප්‍රමාණයට) බැංකු නිරාකරණය සඳහා අරමුදල් සැපයීම ද තැන්පතු රක්ෂණ අරමුදල් විසින් සිදු කෙරේ. එහෙත්, තැන්පතු රක්ෂණ අරමුදල් නිරාකරණය සඳහා හාවිත කළ හැකිකේ අදාළ තැන්පතු රක්ෂණය පාලනය කරන නෙතික රාමුව මගින් ඒ සඳහා අවසර ලබා දෙන්නේ නම් පමණි.

තැන්පතු රක්ෂණ අරමුදලන් ලබා ගත හැකි අරමුදල්වලට අතිරික්ත ව බැංකු නිරාකරණය සඳහා හාවිතයට ගැනීමට හැකි වෙන ම නිරාකරණ අරමුදලක් තිබේ, ක්‍රියික අවදානම් සමග කටයුතු කිරීමේ දී ප්‍රයෝගනවත් වේ. එය තව එකතු කිරීමක් වන අතර රටවල් කිහිපයක් පමණක් ඔවුන්ගේ අරමුදල් සම්බන්ධයෙන් විවිධ ප්‍රවේශයන් අනුගමනය කරමින් වෙනම නිරාකරණය අරමුදල් පිහිටුවා ඇත. උදාහරණයක් ලෙස, පුරුව-පශ්චාත් නිරාකරණ (Ex post Resolution) අරමුදලක් මගින් මහජන මුදල් නිරාකරණය සඳහා පැවරීමට බලධාරීන්ට අවසර දෙන අතර ප්‍රස්ථාලීන ව එම අරමුදල් ක්ෂේත්‍රයෙන් ආයකර ගැනීමට යාන්ත්‍රණයක් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු වේ. තවද, පෙර-පසු නිරාකරණ (Ex ante Resolution) අරමුදල් ක්‍රමය යුරෝපයේ වඩාත් සූලහ වෙමින් පවතින අතර, මුළුක වශයෙන් යුරෝපා සංගමයේ බලයලත් බැංකු සහ සියලු ම ගාය ආයතනවලින් වාර්ෂික ව දායක මුදල් එකතු කිරීමෙන් ගෙවිනාගා ඇති නිරාකරණ අරමුදලක් වේ. එමෙන් ම නිරාකරණ අරමුදල සතු අරමුදල් නිරාකරණ විසඳුම සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවන විට, එය සාමාජික ආයතනවලින් සූචිත්‍ය පුරුව-පශ්චාත් දායකත්වයන් ලෙස ලබා ගනු ලැබේ.

6.4. දේශාන්තර බැංකු (Cross-Border Banks)

අැතුළු මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණ

ගේලීය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වන මූල්‍ය ආයතන අසාර්ථක විමක් ගේලීය මූල්‍ය පදනම්කියට මෙන් ම එය ක්‍රියාත්මක වන ආර්ථික ද බරපතල හානි ඇති කළ හැකි ය. අසාර්ථක මූල්‍ය ආයතනයේ මව් රටෙහි එලදායී නිරාකරණ පාලන තන්ත්‍රයක් ක්‍රියාත්මක වුව ද, ආයතන ව්‍යුහයේ සංකීරණත්වය, ජාතික වශයෙන් ඇති වැදගත්කම ආදි හේතුවෙන් විවිධ රටවල බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය ආයතන සමූහ සඳහා ක්‍රියාත්මක කිරීම අහියෝගාත්මක වේ. දේශාන්තර මූල්‍ය ආයතන සමූහ (cross-border banking groups) විසඳීමේ අහියෝග යට සාර්ථක ව මූහුණ දීම සඳහා එලදායී උපාය මාර්ග

විසඳුම් සහ සැලසුම් අවශ්‍ය වන අතර එම උපාය මාර්ග සම්බන්ධිකරණය, සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම සඳහා එම රටවල් අතර සහයෝගීතාව, සම්බන්ධිකරණය සහ තොරතුරු භුවමාරුව ද ඉතා වැදගත් වේ.

7. බැංකු නිරාකරණ පිළිබඳ ගෝලීය ප්‍රවණතා

2008 වර්ෂයේ ලෝක මූල්‍ය අරමුදලයෙන් පසු ව බැංකු නිරාකරණය සම්බන්ධයෙන් ගෝලීය වශයෙන් ඇති වූ ප්‍රවණතාවත් සමග ලෝකයේ බොහෝ රටවල් බැංකු නිරාකරණය සම්බන්ධයෙන් නීතිඥීති අනු පනත් සකස් කළ ද පසු ගිය දැනකය පුරා ඒවා ප්‍රයෝගික වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ලැබුණු ඉඩ ප්‍රස්ථා ඉතා අල්ප ය. නමුත් 2022 වර්ෂයේ මාර්තු 10 වන දින ඇමරිකාවේ කැලීනෝනියා ප්‍රාන්තය ආසින්ත ව ක්‍රියාත්මක වූ ඇමරිකාවේ ගාබා 15ක් සහ ලෝකයේ රටවල් 12ක ක්‍රියාත්මක වූ සිලිකන් වැළි බැංකුව බිඳ වැටීම සහ ඉන් දෙදීනකට පසු මාර්තු 12 වන දින ගාබා 40කින් යුතු සිග්නේටර් බැංකුව බිඳ වැටීමත් සමග ම, බැංකු නිරාකරණ සම්බන්ධයෙන් වූ ත්‍යායාත්මක දැනුම ප්‍රයෝගික වශයෙන් අන්හදා බැලීමට හැකියාවක් ලැබේණි. මෙම බැංකුවල නිරාකරණ විසඳුම් සඳහා මහජනතාවගේ බදු මුදල් හාවිතා තොකළ අතර සියලු තැන්පත් හිමියෙන්ගේ අයිතින් සුරක්ෂිත කළ ද සාමන්‍ය කොටස් හිමියෙන්ගේ සහ සමහර සුරක්ෂිත තොකරන ලද ගාය හිමියෙන්ගේ අයිතින් ආරක්ෂා තොකරන ලදී (exercising of bail-in powers).

එම අනුව, 2022 වර්ෂයේ මාර්තු 13 වන දින වන විට එක් එක් බැංකුව සඳහා වෙන වෙන ම සේතු බැංකු (bridge banks) පිහිටුවන ලද අතර එම බැංකුවල තීරණාත්මක කාර්යයන්වල ඉදිරි පැවැත්ම මෙන්ම තැන්පත් හිමියෙන්ට එම බැංකුවල සියලු ම ගාබාවලින් සහ මාර්ගගත ක්‍රමය ඔස්සේ ද අවශ්‍ය ගනුදෙනු කිරීමේ හැකියාව තහවුරු කරන ලදී. තවද සිග්නේටර් බැංකුවේ සැලකිය යුතු තැන්පතු ප්‍රමාණයක් සහ ගාය ගිණුම් ප්‍රමාණයක් මාර්තු 20 වන දින වන විට මිල දී ගැනුම් සහ උපකළුපන (purchase and assumption) ගිවිසුමක් යටතේ වෙනත් බැංකුවක් සඳහා ලබා දීමට නිරාකරණ බලධාරීන් කටයුතු කරන ලද අතර සිලිකන් වැළි බැංකුවේ සියලුම තැන්පතු සහ ගාය ගිණුම් මාර්තු 26 වන දින වන විට මිල දී ගැනුම් සහ උපකළුපන (purchase and assumption) ගිවිසුමක් යටතේ වෙනත් බැංකුවක් සඳහා ලබා දීමට කටයුතු කරන ලදී.

8. ශ්‍රී ලංකාවට බැංකු සහ මූලස ආයතන නිරාකරණ ක්‍රියාවලියක් අවශ්‍යවන්හේ ඇයි?

ශ්‍රී ලංකාව මේ වන විට තිදහසින් පසු මූලුණ දුන් දරුණුතම ආර්ථික අර්බුදයට මූලුණ දී සිටි. ඒ අනුව පසුගිය වසරේ 7.8%කින් සංකේතවනය වූ ආර්ථිකය, 25%ක් ඉක්මවූ උද්ධමනය, සිදි ගිය විදේශ සංචිත, සීමා කරන ලද ආනයන, බොලර් බිලයන 56ක් ඉක්ම වූ විදේශ ණය ගෙවීම් පැහැර හැරීම, රුපියල අවප්පාණ වීම ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික අර්බුදයට සාක්ෂි වේ. තවද ශ්‍රී ලංකාවේ දළ රාජ්‍ය ණය අනුපාතය දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 110%ක් තරම් වන අතර රාජ්‍ය ආදායමට ණය සේවා ගෙවීම් අනුපාතය 165%ක් පමණ වේ. එමෙන් ම ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශ ණය ගෙවීම් ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමට සමාම් ව දේශීය ණය ගෙවීම් ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම සඳහා සැලස්ම් ඉදිරිපත් කර ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ දේශපාලන අවිනිශ්චිතතාව, ආර්ථික පසුබැම, දුර්වල බාහිර හා රාජ්‍ය මූල්‍ය කාර්ය සාධනය, ස්වේච්ඡ ණය පැහැර හැරීම, දේශීය ණය ගෙවීම් ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම සඳහා වන සූදානම, ඉහළ උද්ධමනය මැඩිලිම සඳහා පනවා ඇති ඉහළ පොලී අනුපාත බැංකුවල ක්‍රියාකාරීත්වයට සහ අඛණ්ඩ පැවැත්මට බාධා පමණුවයි.

දුර්වල මෙහෙයුම් තත්ත්වයන්, පොලී අනුපාතවල දැවැන්ත වැඩිවීම් සහ නව බදු ප්‍රතිසංස්කරණ, ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකුවල ණය අවදානම වැඩි කර ඇත. එමෙන් ම අයහපත් ආර්ථික තත්ත්වයන් හේතුවෙන් බැංකු ලබා දුන් ණය ආපසු අයකර ගැනීමේ හැකියාව අඩු වන අතර එය බැංකුවල ණය කළමුවල ගුණාත්මකභාවය අඩු කරන අතර අත්‍යිය ණය ඉහළ යැමුම ද හේතු වේ. ඉහළ පොලී අනුපාත බැංකුව වෙත වැඩි තැන්පතු ප්‍රමාණයක් ආකර්ෂණය කළ ද පොලී පිරිවැය වැඩි කර, ණය සඳහා ඇති ඉල්පුම ද අඩු කරයි. එහි අවසන් ප්‍රතිඵලය වශයෙන් බැංකුවල ගැද්ද පොලී ආන්තිකය අඩු වී ලාභය ද අඩු වී, ඇතැම් විට අලාභ ලබන තත්ත්වයකට පත් කෙරෙන අතර ද්‍රව්‍යීලතා සහ ප්‍රාග්ධන ගැටලු ද ඇති කරයි. එහෙත් මෙවැනි දුර්වල ආර්ථික තත්ත්වයක් උඩ, බැංකුවලට නව ප්‍රාග්ධන හෝ ද්‍රව්‍යීලතා අවශ්‍යතා සඳහා ණය ලබා ගැනීම ද දුෂ්කර විය හැකි ය. එමෙන් ම ජාත්‍යන්තර වෙළඳපොල තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ ණය සඳහා ඇති රුවීය අඩු බැවින් සහ ස්වේච්ඡ වේනිශීගත කිරීම් ප්‍රමාණය ද සීමා වී ඇත.

තවද, සමහර ශේෂිගත කිරීමේ ආයතන විශ්වාස කරන්නේ, විශේෂයෙන් ම තැන්පතු සහ ජාත්‍යන්තර වෙළඳාම සහ වාණිජ කටයුතු සඳහා පහසුකම් සැලසීමට හාවතා කෙරෙන මූල්‍ය උපකරණ ඇතුළු විදේශ මූදල් සම්බන්ධයෙන්, ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකු ඔවුන්ගේ වශයෙහි පැහැර හැරීමේ අවදානමක් ද පවතින බවයි.

2022 වර්ෂය අවසන් වන විට බැංකු අංශය ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය අංශයේ සමස්ත වත්කමවලින් 61.9% ක් හිමිකර ගෙන මූල්‍ය අංශයේ මූලිකත්වය දැරී ය. ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත ආර්ථිකයටම ද්‍රව්‍යීලතාව ලබා දෙමින් මූල්‍ය අතරමැදිකරණය පහසු කරමින් ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ තීරණාත්මක කාර්යභාරයක් බැංකු ඉටු කරයි. එබැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය ගොඩනැගීම සහ පවත්වා ගෙන යැම සඳහා බැංකු ඇතුළු මූල්‍ය සමාගමවල ස්ථාවරත්වය සහ අඛණ්ඩ පැවැත්ම අත්‍යුතුව වේ.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් බැංකු සහ බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතන නියාමනය සහ අධීක්ෂණය සඳහා පනතක්, නීතිරිති, රෙගුලාසි, මාර්ගෝපදේශ වරින් වර නිශ්චත් කළ ද අසාර්ථකත්වයට පත් මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය සමබන්ධයෙන් දිගුකාලීන විසඳුම් ලබා දිය හැකි ප්‍රමාණවත් නීතිරිති ඒවායේ අඩු නොවන බව පැහැදිලි වී ඇත. ඒ අනුව මූල්‍ය පද්ධති ස්ථාපිතාව පවත්වා ගැනීම සඳහා වර්තමානයේ දැඩි ආකෘතියකට මූලුණ දී සිටින ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකු සහ බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය සමබන්ධයෙන් ගෝලිය වශයෙන් පිළිගත් මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූල ව නිරාකරණ රාමුවක් ඇති කිරීමේ අවශ්‍යතාව හඳුනාගෙන ඇත.

ලේඛක බැංකුව සහ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල වැනි ජාත්‍යන්තර සංචිතාන ද ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකු සහ අනෙකුත් බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණ සඳහා ගක්තිමත් නිරාකරණ රාමුවක් ඇති කිරීමේ වැදගත්කම අවධාරණය කරයි. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් බැංකු සහ බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතන නිරාකරණය සමබන්ධයෙන් පූල්ල් නීති, විධිවිධාන සහිත බැංකු (විශේෂ විධිවිධාන) පනත නොබේ දිනකින් පාර්ලිමේන්තුවේ සම්මත කර ක්‍රියාත්මක කිරීමට බලාපොරොත්තු වේ.

විවරණ මූලාශ්‍ය (references)

1. Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions, Financial Stability Board, 15 October 2014.
2. Key Attributes Assessment Methodology for the Banking Sector, Financial Stability Board, 19 October 2016.
3. Recovery and Resolution Planning for Systemically Important Financial Institutions, Financial Stability Board, 16 July 2013.
4. Funding Strategy Elements of an Implementable Resolution Plan, Financial Stability Board, 21 June 2018.
5. <https://www.moodysanalytics.com/regulatory-news/mar-20-23-us-agencies-issue-updates-on-resolution-of-silicon-valley-and-signature-bank>
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Silicon_Valley_Bank#External_links
7. https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/si/12_Chapter_08.pdf

කොට්ඨාස-19 වසංගත සෙය සහ ඉහළ අභ්‍යනුරු ව කොළඹ කොටස හුවලාරුවේ ක්‍රියාකාරීතිවය

එම් සි එස් පෙරේරා
පෙන්තේ සහකාර අධිකාරී
සේවක අර්ථාධික අරමුදල දෙපාර්තමේන්තුව

පසුබීම

2019 වසරේ දෙසැම්බර් මාසයේ දී කොට්ඨාස-19 වෛවරසය ප්‍රථම වරට විනයේ තුළාන් නගරයෙන් සොයා ගැනීමක් සමග මෙම වෛවරසය ලොවපුරා රටවල් රෝග සමාජ ආර්ථික ජීවිතයට සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කරමින් ඩිසුයෙන් ව්‍යාප්ත විය. මෙම කොට්ඨාස-19 වසංගතය ගෝලිය විෂය පථය තුළ දැක ගණනාවක් පුරා ආර්ථිකමය හා සාමාජිකය වෛවරයෙන් වඩාත් ම බලපෑමක් ඇති කරන සිදුවීමක් වනු ඇතුළු අපේක්ෂා කෙරේ. මෙමගින් ලෝක ආර්ථිකයට සිදු වූ හානිය සුළු පවත්වා නොවන අතර, 2020 වසරේ ලෝක ආර්ථික වර්ධන වේගය -3.1ක් දක්වා පහත හෙළමින් (World Economic Outlook 2022), ලෝක ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොල 2008 වසරේ ගෝලිය මූල්‍ය අරුධ්‍ය හමුවේ කඩා වැශීමත් එහා ගිය සාමාජිකයෙක් වාර්තා කරන ලදී. එසේ ම, ආර්ථික වර්ධන පුරෝකළනවල සිදු වූ සංශෝධන සහ ආයෝජකයින් වැඩි ප්‍රතිලාභ සඳහා අවදානම දැරීමේ කැමැත්ත බෙහෙවින් අඩු වීම මෙන් ම වසංගතයේ අනාගත වර්ධනය පිළිබඳ අවිනිශ්චිතතාව, කොටස් වෙළඳපොලේ සහ අනෙකුත් වෙළඳපොලවල අස්ථ්‍යාවර්ත්තයට හේතු විය. මෙම සියලු පිළි ශ්‍රී ලංකාවට ව්‍යතිරේකයක් නොවේ ය. මෙම ගෝලිය ප්‍රවණතාවලට අනුගත වෙමින්, ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික කටයුතු මෙන් ම මූල්‍ය වෙළඳපොල ද කොට්ඨාස-19 වසංගතයේ ව්‍යාප්ත වීමට ප්‍රතිචාර දැක්වී ය. ඒ අනුව, ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය 2020 වසරේ දී සියයට 3.6 කින් සංකීර්තනය වූ අතර එය ඉතිහාසයේ ඒ දක්වා වාර්තා කළ අඩුම අගය ලෙසින් ද සඳහන් කළ හැකි ය. මෙවැනි අඩු ආර්ථික කාර්ය සාධනයක් මධ්‍යයේ, ශ්‍රී ලංකා කොටස් වෙළඳපොල ක්‍රියාකාරීත්වය ද

පැහැදිලි ව විවෘතය විය. ඒ අනුව, කොළඹ කොටස් හුවමාරුව ද අදාළ කාලය තුළ ක්‍රියාත්මක වී ඇති ආකාරය පිළිබඳ ව අධ්‍යයනය කිරීම වැදගත් වනුයේ රට්ටේ ආර්ථිකය කෙරෙහි සෑපු ව ම බලපාන විෂයයක් වන බැවිනි.

කොළඹ කොටස් හුවමාරුව සහ ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයට එහි ඇති වැදගත්තම

ආර්ථිකයේ සුවිශේෂී කොටසක් ලෙස ද හඳුන්වා දිය හැකි කොටස් වෙළඳපොල ඕනෑ ම රටක ආර්ථික සංවර්ධනය සඳහා වැදගත් කාර්යහාරයක් ඉටු කරන අතර ආර්ථික වර්ධනයෙහි අපේක්ෂා ප්‍රවර්ධනය කරයි. 1985 දී කොළඹ තැයැවිකරුවන්ගේ සංගමය සහ කොටස් තැයැවිකරුවන්ගේ සංගමයේ වෙළඳපොල එකාබද්ධ කරමින් කොළඹ සුරක්ෂිත හුවමාරුව පිහිට වූ අතර 1990 දී එය කොළඹ කොටස් හුවමාරුව ලෙස නම් ලදී. කොළඹ කොටස් හුවමාරුවෙහි කටයුතු නියාමනය කරනු ලබන්නේ ශ්‍රී ලංකා සුරක්ෂිත හා විනිමය කොමිෂන් සභාව විසිනි. වර්තමානයේ දී කොළඹ කොටස් හුවමාරුව, වෙළඳපොල ක්‍රියාකාරුවෙන් ලෙස කටයුතු කරන අතර මධ්‍යම තැන්පත් පද්ධති (පුද්ගලික) සමාගම හරහා එහි නිෂ්පාදන හා පියවීම් පහසුකම් සපයන අතර කොටස් හුවමාරුවෙහි ලැයිස්තුගත සමාගමින් ප්‍රාග්ධන උපයා ගැනීම් සඳහා පහසුකම් සැපයීම, එවායෙහි අනුකූලතාව අධික්ෂණය කිරීම, ආයතනික පාලනයේ ප්‍රමිතින් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ ආයෝජකයින් දැනුවත් කිරීම සඳහා ක්‍රියාකාරී ව සම්බන්ධ වේ (කොළඹ කොටස් හුවමාරුව වෙත අඩුවිය). මෙම කටයුතු හරහා කොළඹ කොටස් හුවමාරුව ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික වර්ධනය වඩා වේගවත් කිරීමෙන් සැලකිය යුතු කාර්යහාරයක් ඉටු කරයි.

2020 වසරේ දෙසැම්බර් මාසය අවසානයේ දී දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සියලු 20ක් පමණ වූ කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුවේ සියලු ම ලැයිස්තුගත සමාගම්වල වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනීකරණය මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළඳපොල සාපේක්ෂ ව කුඩා බව පෙන්නුම් කරයි. එහෙත් දේශීය සම්පත් බලමුළු ගැන්වීම සඳහා පහසුකම් සලසුමින් කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව ආයෝජන සඳහා අඩු පිරිවැයකින් මුළු සැපයීමේ විභාගය ලෙස ක්‍රියා කරයි. 'කොටස් ලාභාංශී සහ' මිල විව්ලුතාවේ කොටස් වෙළඳපොල කාර්ය සාධනය පිළිබඳ වැදගත් ද්රැගක දෙකකි. කුඩා වෙනස් වීම සහ විශාල පහත වැළිම් යනුවෙන් මෙම වෙනස්කම් කාණ්ඩ දෙකකට බෙදාය හැකි ය. පළමුවැන්න තොරතුරු ගලා යැම හෝ දුවුදිලතා වෙනස්වීම් නිසා සිදු වන අතර දෙවැන්න මුළු ඇතුළු, ප්‍රතිපත්ති වෙනස්වීම් සහ ස්වාධාවික විපත් ඇතුළු ප්‍රධාන සිදුවීම් මගින් සිදු වේ (Glosten & Milgrom, 1985). ආර්ථිකය කුමයෙන් වර්ධනය වන විට, සාමාන්‍යයෙන් ආර්ථිකය කෙරෙහි ආයෝජකයින්ගේ විශ්වාසය ඉහළ යැම ආරම්භ වන අතර කොටස් වෙළඳපොලෙහි ලැයිස්තුගත සමාගම්වල කොටස් සඳහා ව්‍යාපාර ආකර්ෂණීය වේ. කොටස් වෙළඳපොලෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ කරන කොටස් ද්රැගක තුළින් යම්තාක් දුරකට ආර්ථික තත්ත්වයන් පිළිබඳ කරන අතර එහි බැඳු වැළිම් මගින් ආර්ථිකයේ කම්පන තත්ත්වයන් පෙන්නුම් කරයි.

කොටස්-19 වක්‍රීතිය මගින් කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව ව ඇති වූ බලපෑම

සමස්තයක් ලෙස ගත් කළ, 'කොටස්-19' ව්‍යාප්තිය ආරම්භයේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළඳපොල දැක් පසුබැංකට ලක් විය. මෙමගින් අනෙකුත් නැගී එන ආර්ථිකයන් මෙන් ම, ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය මත්දාමී වීම පිළිබඳ ඇති වූ කනස්සල්ල මුළු වෙළඳපොලේ ප්‍රාග්ධනය පිටතට ගලා යැමට හේතු විය. එහෙයින් 'කොටස්-19' හි බලපෑම හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළඳපොලෙහි දැවැන්ත කඩා වැට්ටීමක් 2020 මාර්තු මස මැද භාගයේ සිට ආරම්භ විය. 2020 වසරේ මාර්තු මාසය මැද භාගයේ දී රට වසා දැමුම්ව සමගාමී ව කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුවෙහි කටයුතු ද සම්පූර්ණයෙන් ම නවතා දමන ලදී. මේ සමග ම ඉතා ම සුරක්ෂිත ආයෝජන වෙත නැඹුරු වෙමින්, විදේශීය ආයෝජකයින් ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු වෙළඳපොල වෙතින් සිය විදේශ ආයෝජන ඉවත් කර ගැනීමට පෙළුණින්. කොටස් වෙළඳපොල කාර්ය සාධනයෙහි

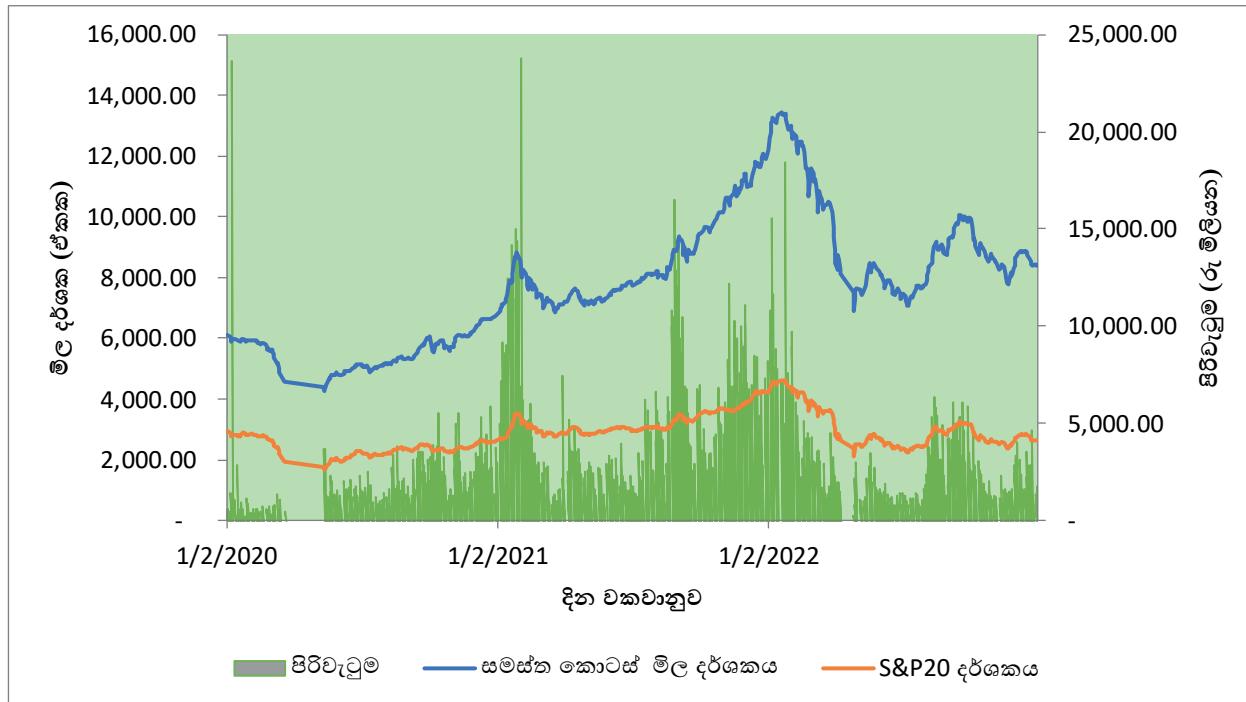
පසුබැම පෙන්වමින් 2020 වසරේ මාර්තු 20 දින වන විට කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල සමස්ත මිල ද්රැගකය 20%කට වැඩි ප්‍රමාණයකින් පහළ වැටුණු අතර එය වසර පහක් ඇතුළත සමස්ත මිල ද්රැගකය වාර්තා කළ පහළ ම අගය ද විය. වසංගතය මධ්‍යයේ ඇති විය හැකි වෙළඳපොල තත්ත්වයන් සැලකිල්ලට ගත් සුරකුම්පත් හා විනිමය කොමිෂන් සහාව සාධාරණ වෙළඳපොලක් නිර්මාණය කිරීමේ අරමුණික්න් කොටස් වෙළඳපොල මිල ද්රැගක අසාමාන්‍ය ලෙස පහළ යන අවස්ථාවේ දී වෙළඳපොල කටයුතු ස්වයංක්‍රීය ව ම අත්හිටු වීම අවස්ථා තුනක දී ක්‍රියාවත නැංවීමට හැකි වන පරිදි 2012 වසරේ දී නිකුත් කළ සභාග-ඉංග්‍රීස් ජ්‍යෙෂ්ඨමස් ඉරුදැනැර වකුලේඛය වෙනස් කරන ලදී. ඒ අනුව, 2020 මාර්තු මාසයේ දී අත්හිටු වූ කොළඹ කොටස් ඩුවමාරු කටයුතු, 2020 වසරේ මැයි 11 වන දින නැවත ආරම්භ කිරීමත් සමග, පළමු දිනයේ දී ම වඩාත් ම විශාල සහ දුවුදිලතම කොටස් 20කින් සමන්විත S&P 20 මිල ද්රැගකය 10%කට වැඩි ප්‍රමාණයකින් කඩා වැට්ටීමත් සමග නව වකුලේඛයට (circular on index-based circuit breakers) අනුගත ව කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුවේ කටයුතු පැය හාගය බැංගින් නවතා දැමුම්ව සිදු විය. ඒ අනුව, 2020 වසරේ ජනවාරි මාසය ආරම්භයේ දී ඒකක 6,108.5ක් ලෙස පැවති සමස්ත කොටස් මිල ද්රැගකය 2020 වසරේ මැයි 12 දින වන විට ඒකක 4,247.9ක් දක්වා සියලු 30.5කින් ශිෂ්ට කඩා වැට්ටීමක් පෙන්නුම් කරන ලදී.

2020 වසරේ මැයි මාසයේ සිට 2021 වසරේ ජනවාරි අග භාගය දක්වා කාලය තුළ කොටස් වෙළඳපොල ශිෂ්ට වර්ධනයක් වාර්තා කරයි...

ඉහත සඳහන් කළ ආකාරයට කොටස් වෙළඳපොල කටයුතු නැවත ආරම්භ වීමත් සමග පෙන්වූ සාණාත්මක කාර්ය සාධනයට කොටස්-19 ව්‍යාප්තියේ බලපෑම මෙන් ම පැවති දේශපාලන අස්ථාවරහාවය ද හේතුවක් විය. ඒ අනුව, 2020 වසරේ මැයි සිට අගෝස්තු දක්වා කාලය තුළ දී, කොටස්-19 ව්‍යාප්තියේ සහ දේශපාලන අස්ථාවරහාවය යන කරුණු දෙකන්ම එකා විදිමින් කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල ක්‍රියාත්මක විය. 2020 වසරේ අගෝස්තු මාසයේ දී පැවත්වූ පාරැලිමේන්තු මහා මැතිවරණයන් සමග, පැවති දේශපාලන අස්ථාවර බව ඉවත්ව ගිය අතර නව රජය විසින් ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොල සංවර්ධනය විෂය ද ඇතුළත් කරමින් නව රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශයක් ද පිහිටුවන ලදී (මෙම රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශයේ කටයුතු 2021

ප්‍රස්ථාර 1: සමස්ත කොටස් මිල ද්රේගකයේ සහ S&P20 ද්රේගකයේ හැඳිවැටුම (2020-2022 කාලය තුළ දී)

වසරේ ඔක්තෝබර් මාසයේදී නැවත මුදල් අමාත්‍යාංශය යටතට ගන්න ලදී). මෙමෙස ඇති වූ වර්ධනය කඩා වැවෙමින් තිබු කොටස් වෙළඳපොල ක්‍රියාකාරීත්වය කෙරෙහි දහාත්මක බලපෑමක් ඇති කරනු ලැබුයේ, ශ්‍රී ලංකාව 2020 වසරේ අවසන් කාර්මුවේදී දෙවන කොට්ඨාසි රැල්ලට ද මුහුණ දෙමින් තිබු වාතාවරණයක විම ද විශේෂත්වයකි. 2019 වසරට සාපේක්ෂ ව 2020 වසර අවසානය වන විට කොටස් වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනිකරණය 3.8%කින් රුපියල් බිලියන 2,960.7ක් දක්වා ආකර්ෂණීය ලෙස ඉහළ යැම මගින් මේ බව මැනවින් විදහා දැක්වී ය. ඒ අනුව, කොට්ඨාසි-19 දෙවන ව්‍යාප්තියෙහි බලපෑම ඉක්මවා ගිය හේතු මත 2021 වසරේ ජනවාරි මාසයේ සමස්ත කොටස් මිල ද්රේගකය ලොව වැඩිම වර්ධනයක් දක්වා ඇති ද්රේගක අතර නිරන්තරයෙන් වාර්තා වූ අතර 2021 ජනවාරි 19 වන දින රැකදිජුරට දත්ත සටහනට අනුව වසර තුළ 16.95%ක වර්ධනයක් දක්වමින් ලොව වැඩිම වර්ධනයක් දක්වන ද්රේගය ලෙස සටහන් විය. කෙසේ වූව ද, මුළු පිරිවැටුම සඳහා විදේශීය දායකත්වය ඉතා අඩු මට්ටමකින් පැවති අතර ගුද්ද විදේශ පිටතට ගලා යැම නොවෙනස් ව පැවතුණි. 2021 වසරේ ජනවාරි මාසයේ

දී කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල 2015 වසරෙන් පසු ප්‍රථම වරට සමස්ත කොටස් මිල ද්රේගක අගය ඒකක 7,000ක සිමාව පසු කරන ලදී. එම තත්ත්වය තවදුරටත් වර්ධනය වෙමින් 2021 වසරේ ජනවාරි 27 දින සමස්ත කොටස් මිල ද්රේගකයේ ඉතිහාසගත ඉහළ ම අගය වූ ඒකක 8,812ක් ලෙස වාර්තා වූයේ කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනිකරණයේදී ඉහළ ම වාර්තාගත අගය වූ රුපියල් ත්‍රිලියන 3.85ක අගය වාර්තා කරමිනි. මෙට අමතර ව, කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල ඉතිහාසයේ ඉහළ ම දෙනික ගනුදෙනු ප්‍රමාණය වූ 69,332ක් 2021 ජනවාරි මස 25 දින වාර්තා කළ අතර, ඉහළ ම දෙනික පිරිවැටුම ලෙස රුපියල් ත්‍රිලියන 23.7ක අගය 2021 පෙබරවාරි මස 01 දින සනිටුහන් කරන ලදී.

2020 අවසන් කාර්මුවේ සිට 2021 පෙබරවාරි දක්වා කොටස් වෙළඳපොල වර්ධනය සඳහා බලපෑ කරයු.....

කොට්ඨාසි-19 දෙවන රැල්ලේ බලපෑම ඉක්මවා යමින් වර්ධනයක් වාර්තා කිරීමට කොළඹ කොටස් වෙළඳපොලට හැකි වීමට වක්‍රාකාර ව හේතු වූ කරයු

කිහිපයක් පෙන්වා දිය හැකි ය. එහි එක් කරුණක් ලෙස ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් කොට්ඨාසි-19 ව්‍යාප්තියන් සමග බලපෑමට ලක් වූ ආර්ථිකය ගොඩ ගැනීම සඳහා ගනු ලැබූ ප්‍රතිපත්ති තීරණවල වත්‍යාකාර බලපෑම ද සැලකිය හැකි ය. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව කොට්ඨාසි-19 වසංගතය නිසාම හඳුන්වා දුන් යෙය යෝජනා කළ හේතුවෙන් සිසුයෙන් ඉහළ ගිය වෙළෙදපොල ද්‍රව්‍යිලතාව සහ මහ බැංකුව විසින් ප්‍රතිපත්තිමය පොලී අනුපාත පහළ දැමීම හරහා අධ්‍යාපන ව ත්‍යාත්මක කළ ලිඛිල් මුදල් ප්‍රතිපත්තිය හේතුවෙන් පහළ ගිය ස්ථාවර තැන්පතු පොලී අනුපාතිකය ද කොටස් වෙළෙදපොල කෙරෙහි ආයෝජකයන්ගේ යම් ආකර්ෂණයක් ඇති වීමට හේතු වූ බව සිතිය හැකි ය. තවද, කොටස් තැරවිකාර සමාගමීන් අදහසට අනුව රජය විසින් වාහන ආනයනය ඇතුළු බොහෝ හානේධා ආනයන සීමා කිරීම හේතුවෙන් එම අංශ සතු ව පැවති මුදල් වත්කම් ද කොටස් වෙළෙදපොල ආයෝජනයට යොමු වී ඇත. එසේ ම, කොළඹ කොටස් වෙළෙදපොල විසින් 2020 වසරේ සැප්තැම්බර මාසයේ ද ඉලක්ටොනික ගිණුම් ව්‍යවත කිරීමේ ක්‍රමය හඳුන්වා දීමත් සමග මෙම කාලය තුළ දී දෙනෙනික ව එකතු වූ ගිණුම් ප්‍රමාණය දෙගුණයක් වූ බව ද බොහෝ තරුණ පිරිස් කොටස් වෙළෙදපොල වෙත ආකර්ෂණය වීමක් තිබු බව ද කොළඹ කොටස් වෙළෙදපොල දක්වා තිබේ. මේ අනුව, ඉහළ වත්කමක් සහිත ආයෝජකයන් මෙන්ම සුළු පරිමාණ ආයෝජකයන්ගේ ද විශාල දායකත්වයක් කොටස් වෙළෙදපොලට දැක්වුම හේතුවෙන්, එවකට පැවති දෙනෙනික සාමාන්‍ය පිරිවැළුම ඉක්මවා යමින් අවස්ථා කිහිපයක ද රුපියල් බිලයන 5 ඉක්මවා ගිය දෙනෙනික පිරිවැළුමක් වාර්තා කිරීමට කොළඹ කොටස් වෙළෙදපොලට හැකි විය. මෙම සියලු කරුණ කොට්ඨාසි-19 දෙවන රුල්ලේ සානාත්මක බලපෑම අහිඛවා යමින් 2020 වසරේ අවසාන කාර්තුවේ ද කොළඹ කොටස් වෙළෙදපොල ක්‍රියාකාරීත්වය කෙරෙහි දෙනෙනික බලපෑමක් අති කිරීමට සමත් විය.

2021 මුල් කාර්තු දෙකෙහි කොටස් වෙළෙදපොල ක්‍රියාකාරීත්වය මන්දුගාමී විය...

2021 වසරේ ජනවාරි මාසය වන විට බොහෝ සුළු පරිමාණ ආයෝජකයින් කොටස් තැරවිකාර සමාගම වෙතින් සපයනු ලබන යෙය පහසුකම් යටතේ ආක්‍රමණයිලි ලෙස ගනුදෙනු සිදු කිරීමත් සමග කොළඹ කොටස් තුවමාරුව විසින් 2021 ජනවාරි අග හාගයේ ද කොටස් තැරවිකාර සමාගම වෙත වඩාත්

යෝගේ ප්‍රතිපත්ති (ඁීඩ් වර්ජ්ස්ප්‍රි) අඩංගු මාර්ග ර්පදේශ මාලාවක් නිකුත් කරන ලදී. මෙම කාලය තුළ දී කොටස් වෙළෙදපොල ක්‍රියාකාරීත්වයෙහි ඉහළ උච්චාවාවනයන් දක්නට ලැබුණු අතර 2021 අප්‍රේල් මාසයේ දී තුන්වන කොට්ඨාසි රුල්ලට මුහුණ දීමට ද සිදු විය. කොටස් වූව ද, මෙම කාලය තුළ දී වරාය නගර පනත පාර්ලිමේන්තුව මගින් සම්මත කිරීම සහ ඉහළ ද්‍රව්‍යිලතාවයකින් යුතු සමාගම් ඉහළ වාර්ෂික ලාභ වාර්තා කිරීම යන කරුණ කොටස් වෙළෙදපොල කටයුතු කෙරෙහි යම් දෙනාත්මක බලපෑමක් ද ඇති කරන ලදී.

2021 අවසානයේ දී කොළඹ කොටස් තුවමාරුව වාර්තා කිහිපයක් අතරව..

2021 දෙවන හාගයේ දී කොටස් වෙළෙදපොල තැවත වර්ධනයක් පෙන්වුම් කළ අතර ඉතිහාසයේ ප්‍රථම වතාවට සියලු කොටස් මිල දරුණකය ඒකක 12,000ක සීමාව පසු කරන ලදී. එමෙන් ම, කොටස් වෙළෙදපොල ප්‍රාග්ධනීකරණය රුපියල් ටිලියන 5ක සීමාව පසු කිරීම ද වසර අවසානය වන විට සටහන් කරන ලදී. 2020 වසරේ ද රුපියල් මිලයන 1,899ක් පමණ වූ දෙනෙනික සාමාන්‍ය පිරිවැළුම 2021 වසරේ ද රුපියල් මිලයන 4,888 ක පමණ ඉහළ අයයක් ගන්නා ලදී. තවද, 2021 වසරේ කොළඹ කොටස් වෙළෙදපොල මගින් මූලික නිකුත් කළ ප්‍රමාණ සාමාන්‍ය පිරිවැළුම තැබුණු තිබුණු නිකුත් කළ අයයන් ඉක්මවා ගිය දායකත්වයක් වාර්තා කරන ලදී.

කොටස් වූව ද, මෙම කාලය තුළ කොටස් වෙළෙදපොලහි ඇති වූ වර්ධනය සමාගම කිහිපයක කොටස් මිලහි ඇති වූ අසාමාන්‍ය මිල ඉහළ යැම් තුළින් ඇති වූ වර්ධනයක් බව කිව යුතු ය. සමස්ත මිල දරුණකයේ ඉහළ යැම්ව සාපේක්ෂ ව S&P20 දරුණකයේ වර්ධනය දෙස බැලීමෙන් මෙය මනාව පැහැදිලි වෙයි. 1 වන ප්‍රස්ථාරයෙන් පෙනෙන ආකාරයට S&P20 දරුණකය ක්‍රමික වර්ධනයක් පෙන්වුම් කරන අතර සමස්ත මිල දරුණකය සිසු වර්ධනයක් පෙන්වුම් කරයි. S&P20 දරුණකයට අයක් තොවන සුළු මහජන අයිතියක් සහිත සමාගම කිහිපයක ඇති වූ මිල ඉහළ යැම් මෙසේ සමස්ත මිල දරුණකයේ සිගු වර්ධනයට හේතු විය. මෙම තත්ත්වය කොටස් වෙළෙදපොල වර්ධනය මැනීමේ ද එවකට හාවිත කළ සියලු කොටස් මිල දරුණක අයය ගණනය කිරීමේ ක්‍රමයේ යම් අඩුපාඩුවක් පෙන්වුම් කරයි. මෙම තත්ත්වය

නිවැරදි කිරීම සඳහා කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුවෙහි ක්‍රියාත්මක සියලු කොටස් මිල දරුණු අගය ගණනය කිරීමේ දී එතෙක් පැවති ප්‍රාථමික වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධන පදනම වෙනුවට වලිත වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධන (Float Adjusted Market Capitalization) පදනම ආදේශ කිරීමට කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව 2022 වසරේ ජනතාරී මාසයේ සිට කටයුතු කරන ලදී. නව ක්‍රියාත්මක සුරක්ෂිත පත්වල උවශ්‍යතාව හා ගනුදෙනු වීම සැලකිල්ලට ගනු ලබන අතර එමගින් සියලු කොටස් මිල දරුණු අගය හරහා සැබැඳූ මිල උච්චාවචන නිරෝපණය වන අතර පෙර ක්‍රියාත්මක දී මෙන් ඉතා ම පහළ මහජන අධිකිත්‍යක් (Public Holding) සතුව ඇති සමාගමවල ගනුදෙනුවලින් දරුණු අගය ස්වභාවය තිරණය නොවේ. මේ නිසා වෙනත් කොටස් ඩුවමාරුවලින් හාවිත වන පරිදි, නිතුත් කරන ලද කොටස්වලින් ගනුදෙනු කළ හැකි මෙන් ම වලිත කොටස් සැලකිල්ලට ගෙන මිල දරුණු අගය ගණනය කිරීමේ විකල්ප ක්‍රමවේදය හඳුන්වා දෙන ලදී.

2020-2021 කාලය තුළ කොළඹ කොටස් වෙළඳපොල විදේශ ආයෝජනයන්හි ඇති වූ ගිණු කඩා වැට්ටීම 2022 වසරේ දී ගිණු වර්ධනයක් දැක්වා වෙනස් විය..

ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළඳපොල තුළ තවත් ක්‍රියාත්මක දන්වන ලක්ෂණයක් වෙනුයේ 2020-2021 කාලය තුළ දී විදේශීය ආයෝජකයින් විශාල වියයෙන් වෙළඳපොල තුළින් ඉවත් ව යන පසුබීමක කොටස් වෙළඳපොල තුළ සිදු වූ විකාශනයයි. කොට්ඨාස-19 ව්‍යාප්තිය හැඳුවේ රාජ්‍ය සුරක්ෂිත වෙළඳපොල තුළ මෙන් ම කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව තුළ ද පැවති විදේශීය ආයෝජන දිසුයෙන් පහත බැසිණි. මෙම තත්ත්වයට ශ්‍රී ලංකාව පමණක් නොව බොහෝ සංවර්ධනය වෙතින් පවතින සහ නැගී එන ආර්ථිකයන් ද මුහුණ දුන් අතර ර්ව හේතු වූයේ කොට්ඨාස-19 ව්‍යාප්තියන් සමග විදේශීය ආයෝජකයින් තම ආයෝජන වඩා සුරක්ෂිත මූල්‍ය උපකරණ එතැම්, ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද හා ඊඈගර බැඳුම්කර, රත්නවල ආයෝජනය ආදිය වෙත යොමු වීම ය. මේ අනුව, 2020-2021 කාලය තුළ දී කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව වෙතින් ගිලිනි ගිය මුළු විදේශ ආයෝජන ප්‍රමාණය රුපියල් බිලයන 101 ක් පමණ වේ.

2022 වසර අවසානය වන විට ඉහත තත්ත්වය වෙනස් වෙමින් වසර දහයක කාලයක් තුළ වාර්තා කළ ඉහළ ම ඉදෑද විදේශ ආයෝජන අගය කොටස් වෙළඳපොල තුළ වාර්තා විය. කෙසේ වූව ද, 2022

වසරේ මෙම ඉදෑද විදේශ ආයෝජනයන්ගෙන් ඉහළ ප්‍රමාණයක් එක් ලැයිස්තුගත සමාගමක් වෙත පමණක් ලැබීම විශේෂයෙන් දැකිය හැකි ය.

2022 කොටස් වෙළඳපොල සංවර්ධනයන්.....

2022 වසර ආරම්භයන් සමග, කොට්ඨාස 19 වසරෙහි කෙමෙන් පහ ව ගිය අතර කොටස් වෙළඳපොල සියලු කොටස් මිල දරුණු අගය එකක 12,000 සීමාව පසුකරමින් වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනීකරණය රුපියල් විලියන 5ක අගය ඉක්ම්වීමට සමත් විය. නමුත් ආර්ථික අරුබුදය ආරම්භ වීමත් සමග දෙවන කාරුතුව වන විට මෙම තත්ත්වය වෙනස් වීමට පටන් ගැනීණි. මෙරට නිල බොලරු සංවිත ප්‍රමාණය පහළ බැසිමත් සමග ම විනිමය අනුපාතිකය මත ඇති වූ පිඩිනය නිසා බොලරය පා කර යැවීමට ශ්‍රී ලංකා මහා බැංකුව විසින් තිරණය කරන ලදී. මෙම නව ක්‍රියාත්මක සැලකිල්ලට ගෙන මිල දරුණු අගය කොටස් වෙළඳපොල කෙරෙහි ඇති විය. කෙසේ නමුදු, ආර්ථික අරුබුදයන් සමග ම කොටස් වෙළඳපොල කඩා වැට්ටීමට පටන් ගැනුණි. රුපියල් විලියන 5ක අගය ඉක්මවා තිබූ වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනීකරණය 2022 අවසානයේ දී රුපියල් බිලයන 3,888ක අගයකට පහළ වැට්ටී. 2022 වසරේ දී දෙනික සාමාන්‍ය පිරිවැටුම රුපියල් මිලයන 2,969ක් ලෙස පහත වැටුණ නමුදු කොටස් වෙළඳපොල කෙරෙහි විදේශීය ආයෝජකයන්ගේ දායකත්වයෙහි වර්ධනයක් පෙන්වුම් කරන ලදී.

සාරාංශය

2020-2021 කාලය තුළ දී කොට්ඨාස-19 ව්‍යාප්තියේ බලපෑම කොළඹ කොටස් ඩුවමාරුව කෙරෙහි විවිධාකාරයෙන් බලපෑව ද කොටස් වෙළඳපොල මිල දරුණු අගයන්ගේ සහ අනෙකුත් අදාළ දත්ත මිනින් පෙනී යන්නේ සමස්තයක් ලෙස එහි බලපෑම අවම බවයි. ඒ අනුව, 2021 අවසානයේ දී දෙනික සාමාන්‍ය පිරිවැටුම රුපියල් මිලයන 4,888ක් ලෙස වාර්තා වූ අතර එය ඉතිහාසයේ වාර්තා වූ ඉහළ ම වාර්ෂික දෙනික සාමාන්‍ය පිරිවැටුමයි. එදිනට දෙනික සාමාන්‍ය ගනුදෙනු ප්‍රමාණය 33,881ක් පමණ වන අතර එය 2020 වසරට සාපේක්ෂ ව දෙගුණයකටත් වඩා වැඩි අගයකි. එසේ ම, සියලු කොටස් මිල දරුණු අගය එකක 12,000ක සීමාව පසු කරදී කොටස් වෙළඳපොල ප්‍රාග්ධනීකරණය රුපියල් විලියන 5ක අගය ඉක්මවී ය. දේශීය ආයෝජකයින්ගේ ඉහළ දායකත්වය මෙන් ම ආර්ථික ප්‍රතිපත්තියෙහි සිදු කළ වෙනස්කම් මිනින්

අැති වූ වතුකාර බලපෑම ද මෙම තත්ත්වය කෙරෙහි
හේතු සාධක විය. 2020-2021 කාලය තුළ දී කොටස්
ඩුවමාරුව මගින් විෂ්වාසී තීමෙන් විවෘත කිරීම සඳහා
පහසුකම් සැපයීම හේතුවෙන් කොළඹ කොටස්
ඩුවමාරුව තුළ ලියාපදිංචි වූ නව ආයෝජකයින්
සංඛ්‍යාව 54,996ක් විය. කෙසේ වූව ද, කොට්ඨාස-19
හේතුවෙන් කොළඹ කොටස් වෙළඳපාල විදේශීය
ආයෝජන කෙරෙහි අැති වූ බලපෑම සුළු පටු නොවේ.

කොටස් වෙළඳපාල වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා
වර්තමාන කොටස් වෙළඳපාල දේශීය ආයෝජකයින්
තවදුරටත් රඳවා තබා ගැනීම සඳහා දිරිගැනීමේ සිදු
කළ යුතු අතර ම විදේශීය ආයෝජකයන් ආකර්ෂණය
කිරීමේ වැඩි පිළිවෙළක් ද ක්‍රියාවත නැංවීමේ දැඩි
අවශ්‍යතාවක් පවතී. කොටස් වෙළඳපාල ප්‍රමාණය
ඉහළ දැමීම සඳහා නව සමාගම් ලැයිස්තුගත කිරීම
අත්‍යවශ්‍ය වේ. මේ සඳහා දැනට අවධානයට ගෙන
අැති පරිදි පොද්ගලික ව්‍යවසායයන් සහ රජය සතු
ව්‍යවසායයන් කොටස් වෙළඳපාලෙහි ලැයිස්තුගත
කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ හැකි ය.

ආග්‍රිත ලේඛන :

කොළඹ කොටස් වෙළඳපාල 2022, <https://www.cse.lk/pages/stockbroker-rules/stockbroker-rules.component.html>

Glosten L, Milgrom P, 1985, Bid, ask, and transaction prices in a specialist market with heterogeneously informed traders, Journal of Financial Economics, vol. 14, issue I, pp. 71-100.

World Economic Outlook January 2022, International Monetary Fund, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/01/25/world-economic-outlook-update-january-2022>

https://www.jksb.com/jksb_sub_overview_of_the_cse

<https://cdn.cse.lk/pdf/annual-reports/Annual-Report-2020.pdf>

<https://www.cds.lk/services/depository-operations/publications-downloads/CDSMonthly Reports – CDS>

තහනව් මුල්‍ය යොජන ක්‍රියාවලීය සංස්කරණය නිසායි?

චේ.ඩී.අරුණ විජේසිංහ

ප්‍රාදේශීය කළමනාකරු, අනුරූධිපුර ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය,

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

කිසියම දෙයක් හෝ ක්‍රියාවලක් සමාජයෙන් තහනම් කරනු ලබන්නේ එමගින් තමන්ටත්, සමාජයේ අන් අයටත් හානියක් හෝ විනාශයක් සිදුවන නිසාය. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාව තුළ ද ක්‍රියාත්මක වන සමහර යෝජනා ක්‍රම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ද මැදිහත්වීම මත තහනම් කර තිබේ. රට හේතුව වනුයේ ද තහනම් මුල්‍ය යොජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක වීම තුළ ජනතාව ඉතා අමාරුවෙන් උපයා ගන්නා මුදල් වෙනත් සංවිධානාත්මක කණ්ඩායම් හා පුද්ගලයින් අතට පත්වීම නිසා පුද්ගල හා සමාජ ව්‍යවසනයකට ලක්වීම හේතුවෙනි.

පසුගිය කොට්ඨාසි (Covid) වසංගතයත් සමග ම මිනිසුන් එදිනෙදා කරගෙන ගිය ආර්ථික කටයුතු බිඳ වැටුණු අතර එමගින් ඔවුන්ගේ දෙනික ආදායම් මෙන් ම ව්‍යාපාරවලින් ලද ආදායම් ද අහිමිවිය. තිදුසුනක් ලෙස, දෙනික කුලීකරුවන්ගේ කුලිය අහිමි වීම, ජනතාවගේ ගමන් එමන් සිමා වීම නිසා ත්‍රිරෝධ රථ පදනම්නන්ගේ ආදායම් අහිමි වීම, බෙකරි තිෂ්පාදනවලට ඇති ඉල්ලම අඩවිම නිසා ව්‍යාපාර පාඩු ලැබේම වැනි දී දැක්වීය හැකි ය. මෙලෙස ආදායම් අහිමිවීමත් සමග ම මවුන් සහ පවුලේ උදිවිය දැඩි අපහසුතාවකට පත්වූ අතර වෙනත් ආදායම් මාරුග සෞය ගැනීමට තැවැරුවීමක් දක්නට ද හැකි විය.

මෙවැනි පරිසරයක් තුළ දරුවන්ගේ අධ්‍යාපන කටයුතු සඳහා online තාක්ෂණය ව්‍යාප්ත වූ අතර එය නිවෙස් තුළ සිටි දරුවනට අධ්‍යාපනය ලබාදුන් ප්‍රබල ම මාධ්‍යය ද විය. එමත් ම රකියා ආයතනවල සේවක රස්වීම් පැවතීම් ද online තාක්ෂණය හරහා සිදු විය.

කරුණු මෙසේ තිබිය ද විවිධ මුල්‍ය ප්‍රේට්සාකරුවන් ද තම ජාවාරම් කටයුතු සඳහා දැකස්ඟැ තාක්ෂණය යොදා ගැනීමට උත්සුක විය. ජද්ධිසා වසංගතය හේතුවෙන් ආදායම් අහිමි ව සිටි සමාජයේ විවිධ ස්ථරයන්ට අයත් පුද්ගලයින් මෙවැනි තහනම් මුල්‍ය යෝජනා ක්‍රම (පිරිමිඩ) සඳහා සම්බන්ධකරගත් අතර රටපුරා ඉතා පහසුවෙන් ව්‍යාප්ත කිරීමට ද හැකි විය.

මෙම ලිපිය ලිවීමේ ප්‍රධාන අරමුණ වනුයේ මහජනතාව පිරිමිඩ වැනි තීති විරෝධ යෝජනා ක්‍රම සම්බන්ධ ව දැනුවත් කර එවැනි යෝජනා ක්‍රමවලට බැඳීමෙන් වැළැක්වීම මෙන්ම ඒ සම්බන්ධ ව ඇති තීතිමය ප්‍රතිපාදන පිළිබඳ ව ද දැනුවත් කිරීම ය.

තහනම් යෝජනා ක්‍රම යන්න අර්ථ දැක්වීමේ ද ඒ සඳහා බලපාන්නා වූ තීති රීති සලකා බැලීම ඉතා

වැදගත් වේ. ඒ අනුව 1988 අංක 30 දරන බැංකු පනතට 2005 අංක 02 දරන බැංකු (සංගේධන) පනත මගින් ගෙන එනු ලබන 83(ඇ) වගන්තිය ඉතා වැදගත් වේ.

එම වගන්තියට අනුව තහනම් යෝජනා ක්‍රමයක් යන්න සරල අර්ථයෙන් සලකා බැලුවහාත්, මුදලින් හෝ මුලා වටිනාකමින් ගෙවීමක් කිරීමට සහභාගිකරුවන්ට නියම කරනු ලබන සහ සහභාගිකරුවන් උපයන ලබන ප්‍රතිලාභ ප්‍රධාන වශයෙන් ම,

- යෝජනා ක්‍රමයේ සහභාගිකරුවන් සංඛ්‍යාවෙහි වැඩි වීම මත හෝ
- එම යෝජනා ක්‍රමයේ සහභාගිකරුවන් විසින් ගෙවා ඇති මුදල් ප්‍රමාණය වැඩි වීම මත රඳාපවතින්නාවූන් ආකාරයේ ආකෘතියකින් සමන්වීත යෝජනා ක්‍රමයකි.

එම අනුව මෙම තහනම් යෝජනා ක්‍රම මගින් ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට නම් සැම සහභාගිකරුවෙකු විසින් ම තවත් සාමාජිකයින් සම්බන්ධ කළ යුතු වීම විශේෂ ලක්ෂණයක් වේ.

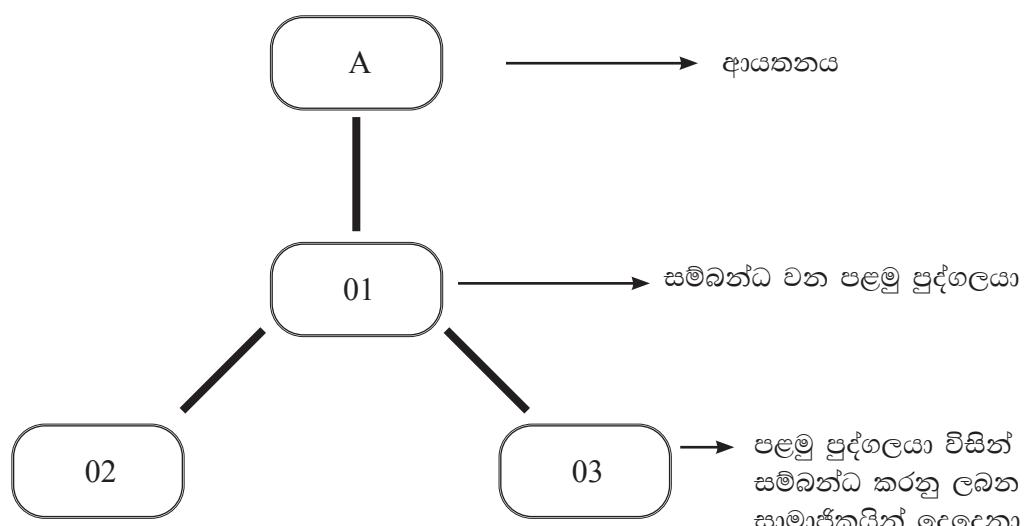
නිදසුනක් ලෙස මෙවැනි ලක්ෂණ සහිත ආකෘතියකින් යුතු යෝජනා ක්‍රමයකට බැබෙන ප්‍රථම ප්‍රදේශලයා අංක 01 ලෙසත්, බැවෙන ආයතනයේ නම "A" ලෙසත් අපි සිතමු.

එහිදි "A" ආයතනය විසින් එම යෝජනා ක්‍රමයට "01" (පළමු ප්‍රදේශලයා) බඳවා ගන්නා අතර තවදුරටත් පවසනුයේ මිහුට හෝ ඇයට ලැබෙන ප්‍රතිලාභ වැඩිකර ගැනීමට නම් තවත් සාමාජිකයින් යෝජනා ක්‍රමයට සම්බන්ධ කරන ලෙසයි. බොහෝවිට මෙම සාමාජික සම්බන්ධ කිරීම ගුණෝත්තර ගේණියක රටාවක් ගනී. පළමු (01) ප්‍රදේශලයාට සාමාජිකයින් දෙදෙනෙකු (2) සම්බන්ධ කරන ලෙස පැවසුවා යැයි අපි සිතමු. එවිට රටාව වනුයේ,

එම අනුව පළමු (01) ප්‍රදේශලයා විසින් දෙවන (2) හා තෙවන (3) යන ප්‍රදේශලයින් (සාමාජිකයින්) දෙදෙනා "A" ආයතනයට සම්බන්ධකරණ අතර ඔවුන් දෙදෙනාගේ මුදල් ආයතනයට යොමු වේ. එම සාමාජිකයින් දෙදෙනා සම්බන්ධ කිරීම නිසා පළමු ප්‍රදේශලයාට කිසියම් ප්‍රතිලාභයක් ආයතනය විසින් ලබා දෙනවා යැයි පැවසේ. ඉන්පසු දෙවන හා තෙවන ප්‍රදේශලයින් දෙදෙනාට ද ආයතනය පවසනුයේ ඒ අයට ද ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට නම් එක අයෙකු විසින් සාමාජිකයින් දෙදෙනෙකු බැඟින් හතර දෙනෙකු බඳවන ලෙසයි.

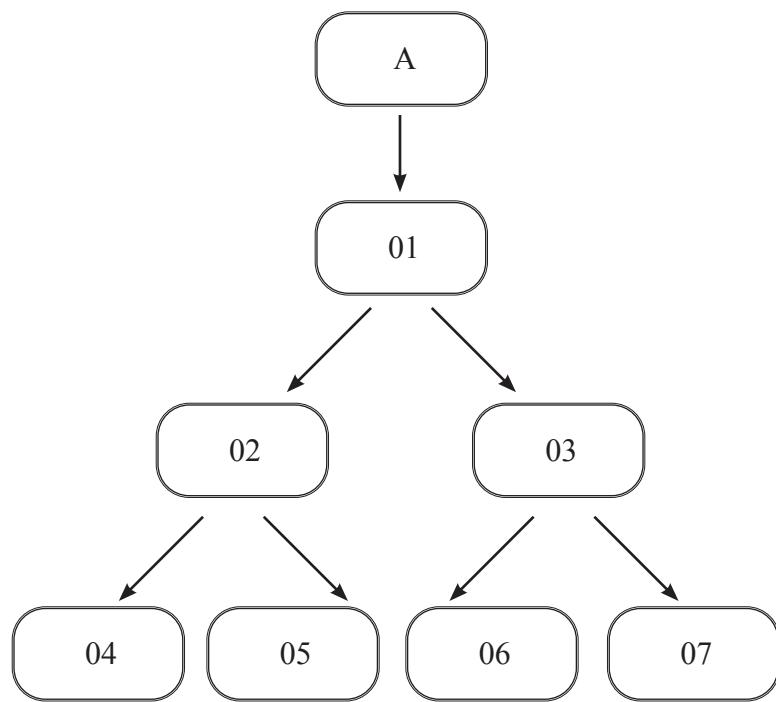
මෙම අනුව සාමාජිකයින්ගේ වැඩිවීම ගුණෝත්තර ගේණියක ආකාරයක් ගන්නා අතර යෝජනා ක්‍රමය පහත රුප සටහනේ දැක්වෙන ආකාරයේ පිරමිඩ් ආකෘතියක හැඩායක් ගනී. එනිසා මෙම තහනම් යෝජනා ක්‍රම "පිරමිඩ්" යෝජනා ක්‍රම ලෙස ද හඳුන්වනු ලබයි.

පළමු රුප සටහන

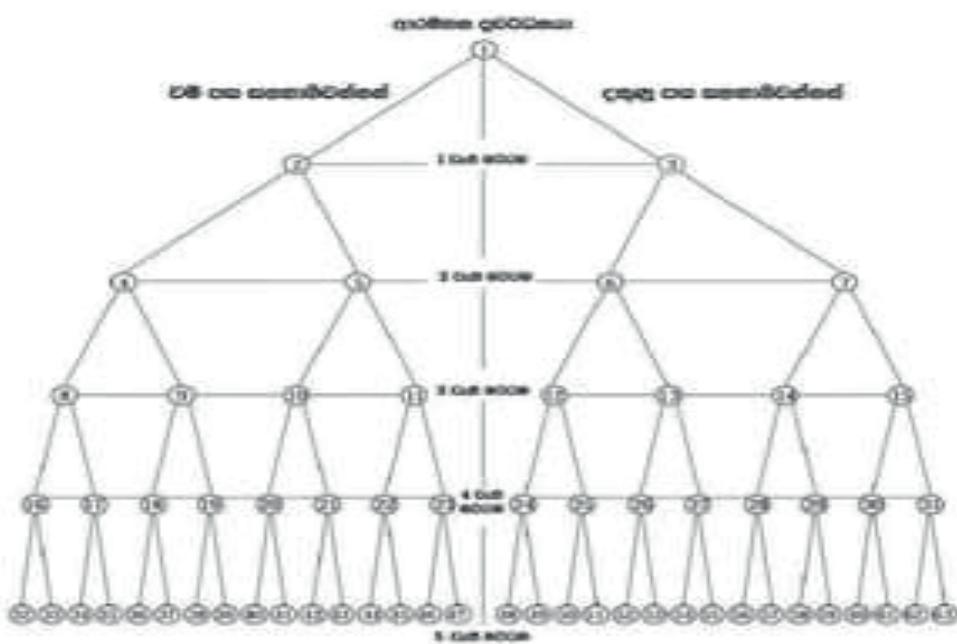

දෙවන රුප සටහන

තෙවන රුප සටහන - බහු ස්ථීර අලෙවිකරණ/ජාල අලෙවිකරණ පිරිමිය යෝජනා කුම

උදාහරණයට අනුව දෙවැන්නා හා තුන්වැන්නා විසින් ආයතනයට හඳුන්වා දෙන 4,5,6,7 යන පුද්ගලයින් හතර දෙනාගේ මුදල් ආයතනයට යොමු වන අතර, ඔවුන් ආයතනයට සම්බන්ධ කිරීම නිසා දෙවන හා තෙවන පුද්ගලයින්ට මෙන් ම පළමුවන පුද්ගලයාටන් කිසියම් ප්‍රතිලාභයක් හිමිවන්නට කියැවේ.

එම් අනුව 83 (ඇ) වගන්තියේ සඳහන්, සහභාගිකරුවන්ගේ සංඛ්‍යාව වැඩි වීම මත හෝ සහභාගිකරුවන් විසින් ගෙවනු ලබන මුදල් ප්‍රමාණය වැඩිවීම මත ප්‍රතිලාභ තීරණය වීම යන ලක්ෂණ මෙවැනි යෝජනා ක්‍රම මිනින් ගම්‍ය වේ. එනම්, තහනම් යෝජනා ක්‍රමයක ලක්ෂණ මතුවේ. ඒ අනුව 83 (ඇ) වගන්තියට අනුව මෙවැනි තහනම් යෝජනා ක්‍රම සංජු ව ම හෝ අන්‍යාකාරයකින් ආරම්භ කිරීම, අර්ථන කිරීම, ප්‍රවර්ධනය කිරීම, ප්‍රවාරණ කිරීම, පැවැත්වීම, මුදල් සැපයීම, කළමනාකරණය කිරීම හෝ විධානය කිරීම නීති විරෝධී වේ. එයින් ගම්‍ය වනුයේ තහනම් යෝජනා ක්‍රමයක් ආරම්භ කළ පුද්ගලයින් පමණක් නොව අනෙකුත් ආකාරයකින් එම තහනම් යෝජනා ක්‍රමයට සම්බන්ධ වන අය ද බැංකු පනත යටතේ වැරදි කරුවන් වන බවයි.

මෙම තහනම් මුළු යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන සංවිධානාත්මක කණ්ඩායම් විසින් බොහෝවිට තම ප්‍රවර්ධන කටයුතු සඳහා ඉතා දක්ෂ කළේයින් යොදවා ගනු ලබයි. එමෙන් ම ජනතාවගේ “දරිද්‍රතාව” එසේත් නැත්තම් දුර්පත්කම යන සාධකය දඩ්මා කරගෙන එයින් මිදි පහසුවෙන් පොහොසත් වියහැකි ක්‍රමයක් ලෙස මෙම යෝජනා ක්‍රම ජනතාව අතරට ගෙනයනු ලබයි.

මෙවැනි යෝජනා ක්‍රමවලට සහභාගිකරුවන් ආකර්ෂණ්‍ය කර ගන්නේ කෙසේද?

මෙම ජාවාරම මෙහෙයවන සංවිධානාත්මක කණ්ඩායම් විසින් මෙවැනි නීති විරෝධී යෝජනා ක්‍රම ජනතාව අතර ප්‍රවාරය කරනුයේ ඉතාම ඉක්මනින් පහසුවෙන් පොහොසත් විය හැකි නිත්‍යානුකුල යෝජනා ක්‍රම ලෙස ය. විවිධ ජන කණ්ඩායම්, එනම්, කෘෂිකාර්මික ජනතාව, සූළ හා මධ්‍ය පාරිභාග ව්‍යාපාරික ප්‍රජාව, රජයේ සේවකයින්, පාසල් ගුරුවරුන් හා සිසුන් ආදි නොයෙක් සමාජ ස්ථරයන් රැස්කොට ඔවුන්ගෙන් ප්‍රශ්න කරනුයේ තමන් මෙතෙක් කාලයක් ගොවීතැන් කළ ද, රැකියාවක් කළ ද, තවමත් තමන්ටම කියා නිවසක් තැනුවාද, වාහනයක් මිල දී ගත්තාද, හොඳ ජීවන තත්ත්වයක් උදා කරගත්තාද, වැනි ප්‍රශ්න ය. එම

ප්‍රශ්නවලට “නැත” යන පිළිතුර ලැබුණු විට මෙම දේශකයින් පවසන්නේ එම දේශකයින් ද පොහොසත් වූයේ මෙවැනි යෝජනා ක්‍රමවලට බැඳුනායින් පසුව උපයාගත් මුදල්වලින් බවයි.

බොහෝ විට එම දේශකයින් පැමිණෙන්නේ ඉතා සුබේපහෝගි වාහනවල ය. මෙවැනි දක්ෂ දේශකයින්ගේ දේශනවලට සහභාගි වූ අයට එම යෝජනා ක්‍රමවලට නොබැඳී ඉන්න බැරි තත්ත්වයක් උදා විය හැකි ය.

එමෙන් ම මෙම දේශකයින් විසින් නොයෙකුත් ප්‍රායෝගික නොවන ඉපයෝම් පිළිබඳව පොරොන්දු වීම සහ ආකර්ෂණීය අසත්‍ය යොදුම් ද ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. එනම්,

- ඉතා ඉහළ ආයෝජන පොලී අනුපාතයන් ඇති බව පැවසීම.
- සතුටින් සෞඛ්‍යයයෙන් පිරි ජීවිතයක් ගත කළහැකි බව.
- නව සහභාගිකරුවන් බඳවා ගැනීම ඉතා පහසුබව.
- ඕනෑම අවස්ථාවක මුදල් ආපසු ලබාගත හැකි බව.
- ජාත්‍යන්තර වශයෙන් ද ක්‍රියාත්මක වන බව.

මෙම යෝජනා ක්‍රම තහනම් කරනු ලැබ ඇත්තේ ඇයි?

පිරම්ධිකාර ව්‍යාපාර පවත්වාගෙනයැම මුළු වංචාවක් ලෙස නම් කළ හැකි ය. මන්ද මෙම යෝජනා ක්‍රම හරහා ආයෝජනය කිරීම තුළින් ප්‍රතිලාභ නොලබන අතර සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීම මත ලැබෙන ආදායම් බෙදා ගැනීමක් මේ තුළින් පෙන්නුම් කරයි.

පිරම්ධි ව්‍යාපාරවල නිරතවීම මත ඇතිවන අභිතකර ප්‍රතිඵල:

- ඉතා ඉහළ යෙය පොලී අනුපාත යටතේ මුදල් සම්පාදනය කිරීම.

කිසියම් කෙනෙකුට සාමාජිකත්වය ලබාගැනීමට තමන් සතුව මුදල් නොමැති නම් යෙය වී හෝ මුදල් රැගෙන පැමිණ හාන්ඩය මිලදී ගැනීමට පුද්ගලයින්ට බල කරන අවස්ථා ද ඇති. මෙහි දී විධිමත් මුළු ක්ෂේත්‍රය තුළින් මෙවැනි නීති විරෝධී යෝජනා ක්‍රම සඳහා යෙය මුදල් තිකුත් කොකරන බැවින් සති වශයෙන් හෝ මාසික

වගයෙන් හෝ අධික පොලියක් ගෙවීමට සිදුවන ශය මුදලක් ගැනීමට සිදුවේ. එහි දී එක් පැත්තකින් තමා අධික පොලී ගෙවන අවිධිමත් ක්ෂේත්‍රයේ ශයකරුවෙකු වන අතර, අනෙක් පැත්තෙන් එම මුදල ද අනවශ්‍ය හාණ්ඩයක් හෝ සේවාවක් මිලදී ගැනීමට යොදවා හානියක් ද කර ගනී.

■ වටිනා දේපල අහිමි වීම.

මෙවැනි ආයතනවල දේශනවලට සහභාගී වන අය තම වටිනා හාණ්ඩ එනම්, රත්න් වැනි දේ මෙන් ම තමන් සතු දේපල ද උකසට තබා මේවායේ සාමාජිකත්වය ගනු ලබන අවස්ථා තිබේ. මෙසේ සාමාජිකත්වය ලබාගත් අයට නවක සාමාජිකයින් බදවා ගැනීමට අපහසු වුවහොත් එවැනි අවස්ථාවල දී හාණ්ඩ හා දේපල අහිමි වීමේ අවදානමකට මුහුණ දීමට සිදු වේ. අවසානයේ මේවා උකස්කර බෙරා ගැනීමට තොහැකි වීම ක්‍රුල බිරිඳ හෝ සැම්යා විදේශගත වීම, තම නිවාස අහිමි වීම නිසා දරුවන් සමග අනාපාවයට පත්වීම වැනි හේතු නිසා සිය දිවි නසා ගැනීමට සිදුවා අවස්ථා ද දැකිය හැකි ය.

■ ආදායම බෙදී යාමේ විෂමතාව නිසා රකියා අවස්ථා අහිමිවීම

මෙහි දී මෙම යෝජනා ක්‍රමවල පහළ ම මට්ටමේ සිට සිටින අයගේ ඉතා දුක් මහන්සියෙන් උපයා ගත් මුදල් ඉහළම සිටින කිහිප දෙනෙකු අතට පත්වී මුත් පොහොසත් වන අතර පහළ ම සිටින අයට නවක සාමාජිකයින් සෞයා ගැනීමට තොහැකි වීමෙන් ඒ අය තව දුරටත් දිලිඳු වේ. ඒ අනුව මෙම යෝජනා ක්‍රම හරහා ආදායම බෙදී යාමේ විෂමතාවය තව දුරටත් ඉහළ යා හැකි ය.

■ විනිමය අර්බුදයක් ඇති විය හැකි වීම

එමෙන් ම මෙම තහනම යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන විදේශීය ආයතනයන් සමග සම්බන්ධ නම් එවිට අප රටේ පවතින මුදල් පිටරට වෙත යැවීමට ඉඩ තිබේ. විදේශීය විනිමයකින් එම මුදල් යැවෙන නිසා ලංකාව ක්‍රුල විනිමය අර්බුදයක් ඇති විය හැකි ය. ඒ ක්‍රුල රුපියලේ අයය පහළ ගොස් ආනයනය කරන හාණ්ඩ හා සේවාවන්ගේ මිල අඛණ්ඩ ව ඉහළ යැම නිසා රට ක්‍රුල උද්ධමනකාරී තත්වයක් නිර්මාණය වුවහොත් රටේ සමස්ත ජනගහනයට ම එහි අනිසි ප්‍රතිඵලවලට මුහුණ දීමට සිදුවේ.

■ දේශපාලන අරුබුදයක් ඇති විය හැකි විම

එමෙන් ම ඇල්ලෙනියාවේ මෙටැනි යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක විම නිසා අදාළ ආයතනයන්ගෙන් තම මුදල් ලබා දෙන ලෙස බලකරමින් එරට වැසියෝ රජයට එරහි ව උද්සේෂණ ව්‍යාපාර ආරම්භ කර දේශපාලන අරුබුදයක් ඇති කළහ. මෙටැනි යෝජනා ක්‍රම නිසා ශ්‍රී ලංකාව තුළ ද එවැනි අස්ථාවර දේශපාලන තත්ත්වයක් ඇති කළහොත් ඒ හරහා රට තුළ තවත් ප්‍රශ්න ගණනාවක ආරම්භයක් ඇතිවිය හැකි ය.

මේ අනුව පෙන්ගැලික මෙන් ම සාමාජයීය, ආර්ථිකමය, දේශපාලනමය ප්‍රශ්න රාජියක් මෙටැනි තහනම් යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක විම හරහා ඇති විය හැකි බවින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව මගින් ගෙන එන ලද නිති හරහා මෙටැනි යෝජනා ක්‍රම තහනම් කර ඇත.

මෙටැනි යෝජනා ක්‍රමවලට සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීම අපහසුදා?

මෙටැනි නිති විරෝධ යෝජනා ක්‍රම මෙහෙයවන පුද්ගලයින් විසින් සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීම පහසු යැයි කිව ද, එය හිතන තරම් පහසු කාර්යයක් නොවේ.

එය අඩු උදාහරණයක් මගින් පැහැදිලි කරගනිමු.

මෙටැනි යෝජනා ක්‍රමයකට බැඳීම සඳහා "X" නමැති භාණ්ඩය මිලදී ගතයුතු බවත් එහි වෙළඳපොල වටිනාකම රු. 15,000.00 ක් වූවත් අදාළ ආයතනය තුළ සාමාජිකත්වය ලබාගැනීම සඳහා එම ආයතනය මගින් අලෙවිකරන්නේ රු. 75,000.00කට බවත් සිතමු. ඒ අනුව තමන්ට ප්‍රතිලාභ අවශ්‍ය නම් "X" භාණ්ඩය මිලදී ගැනීම සඳහා රු. 75, 000.00ක් වියදම් කළ හැකි පිරිස් සොයා ගත යුතුය. වෙළඳපොලී රු. 15, 000.00 ක් වටිනා භාණ්ඩයක් රු. 75, 000.00 ක් වැනි ඉහළ අගයකට විකිණීමට නම් මෙම යෝජනා ක්‍රමවලින් අන්වන ප්‍රතිලාභ මෙසේ යයි කියා අසත්‍ය කරුණු පැවසිය යුතු ය. එම අසත්‍ය කරුණු පැවසුවා වූව ද, ඉහළ අගයක් ගෙවා භාණ්ඩ මිල දී ගැනීමට පෙළඹීනුයේ තමාගේ ඉතාම කිටුව හිතම්තරන් හෝ ඇශ්‍රාතින් ය. ඒ අයට කෙසේ හෝ මේ භාණ්ඩය අලෙවි කළ ද, පසුව එකතුවන සාමාජිකයින්ට රු. 75, 000.00ක් ගෙවිය හැකි තවක සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීමට අපහසු වූවහොත් යම් කිසි ගැටළුකාරී තත්ත්වය පැන නැගේ. මෙම ගැටළුකාරී තත්ත්වය හමුවේ කෙනෙකුට තමාගේ හොඳ ම මිතුරන් නැති වීමෙන් හා හොඳම ඇශ්‍රාතින් අනිම වීමෙන් සාමාජයී එකිනෙකා කෙරෙහි

පැවතියා වූ අනුත්‍ය විශ්වාසය බේදි ය හැකි ය. මෙය ද එක්තරා සමාජ බේදවාවකයි. මේ අනුව සාමාජිකයින් සෙවීමේ අපහසුතාව මත මෙටැනි යෝජනා ක්‍රම නිරායාසයෙන් ම කඩා වැටීමකට ඇති ඉඩකඩ වැඩි ය.

ඉහත සඳහන් සටහනට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත ජනගහණය ම මෙම යෝජනාව සම්බන්ධ වූවත් මෙටැනි යෝජනා ක්‍රමවලට එල්ලවිය හැකි බලපෑම උපක්ෂේපය කළ හැකි ය. ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහණය මිලයන 22.18ක් වූවත් එක අයෙකු විසින් සාමාජිකයින් දෙදෙනෙකු (2) බඳවා දිය යුතු වන යෝජනා ක්‍රමයක දී 25 වන අදියරට සිට 26 වන අදියරට ගමන් කළ නොහැකි බව පෙනී යයි. මක් නිසා ද යන්, 26 වන අදියරට යැමුව නම් 25 වන අදියරට ඇති ජනගහණය වන මිලයන 16.7ක ජනගහණය දෙගුණ විය යුතු ය. එනම්, ජනගහණය මිලයන 33.4ක් සිටිය යුතු ය. කෙසේ වෙතත් ඉහත සඳහන් මිලයන 22.18ක් වන ජනගහණය සිඟිත්තාගේ සිට නියෝජනය වන නිසා එය ද ප්‍රයෝගික නැත. එසේ ම රු. 75, 000.00ක් ගෙවිය හැකි බොහෝ අය මෙම යෝජනා ක්‍රමයන්ට දායක වීමට අකමැති නිසා නිතැතින් ම මෙම යෝජනා ක්‍රම කඩා වැටීමකට ලක් වේ. මේ නිසා සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීම අපහසු බව පැහැදිලි වේ.

ඩැංකු පනතේ 83 (ඇ) වගන්තිය යටතේ වරදකරුවන්ට පනවා ඇති දුඩුවම් මොනවාද?

83 (ඇ) වගන්තියේ දෙවන උප වගන්තියට අනුව මෙටැනි තහනම් යෝජනා ක්‍රමයකට (1) වන උප වගන්තියේ විස්තර කරන ලද විධි විධාන කඩා කරන යම් තැනැත්තෙක් වරදකට වරදකරු වන අතර එවැනි පුද්ගලයෙකුට

- අවුරුදු තුනකට නොවැඩි සිර දුඩුවමකට හෝ
- රුපීයල් ලක්ෂ දහයක දුඩුයකට හෝ
- එම සිර දුඩුවම හා දඩිය යන දෙකටම හෝ යටත් කෙරෙනු ඇති

එමෙන් ම මෙවැනි වැරදිවලට පොලුඩුවන (විශේෂයෙන් කණ්ඩායම් නායකයෙකු වැනි) යමෙකු විසින් වෙනත් අයෙකුට අලාභයක් හෝ භානියක් වන බව දැන දැන ම මෙවැනි යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කරන අවස්ථාවක එවැනි වරදකරුවෙකුට

- අවුරුදු තුනකට නොඅඩු සහ අවුරුදු පහකට නොවැඩී කාලයක් සඳහා බරපතල වැඩ ඇතිව බන්ධනාගාරගත කිරීමක් සහ
- රැඹියල් ලක්ෂ විස්සක ද්‍රියක් හෝ තහනම් යෝජනා ක්‍රමයක සාමාජිකයින් වෙතින් ලබාගත් බවට හෙළිදරව් වූ මුදල් ප්‍රමාණයෙහි දෙගුණයෙහි වටිනාකම රැඹියල් ලක්ෂ විස්ස ඉක්මවන්නේ නම් එම වැඩි ප්‍රමාණයට සමාන ද්‍රියකට හෝ යටත් කෙරෙනු ඇත.

තවද, තහනම් මුළු යෝජනා ක්‍රම මගින් මුදල් හෝ දේපල රස් කිරීම මුදල් විශුද්ධිකරණය වැළැක්වීමේ පනත යටතේ ද වරදක් බවට ප්‍රකාශ වී ඇත. එම පනතේ බලතල ප්‍රකාර ව මහාධිකරණය ඉදිරියේ පැවැත්වෙන නඩු විභාගයින් පසු වරදකරු කරනු ලැබූ විට

- ඒ වරද කරන ලද්දේ යම් දේපලක් පිළිබඳ ව නම් ඒ දේපලහි වටිනාකමට නොඅඩු හා එහි ක්‍රියාත්මක නොවැඩී ද්‍රියකට හෝ
- අවුරුදු පහකට නොඅඩු හා අවුරුදු විස්සක් නොඉක්මවන කාලයකට බරපතල වැඩ ඇති ව බන්ධනාගාර ගත කරනු ලැබේමට හෝ
- ඒ ද්‍රිය හා බන්ධනාගාර ගත කිරීම යන දඩුවම් දෙකට ම හෝ යටත් වන්නේ ය.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්ය භාරය:

විමර්ශන නිළධාරියෙකු පත් කිරීම ක්‍රියාත්මක පැවැත්වීම්

1. තහනම් යෝජනා ක්‍රමයක ලක්ෂණ සහිත යෝජනා ක්‍රම පිළිබඳ ව තොරතුරු ලැබේ ඇති අවස්ථාවක 83 (ඇ) වගන්තියේ (3)වන උප වගන්තියෙන් මහ බැංකු අධිපතිතුමාට ලැබේ ඇති බලතල ප්‍රකාර ව එතුමා විසින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ නිළධාරියෙකු විමර්ශන නිළධාරියෙකු ලෙස පත් කළ හැකි ය. පත්කරන ලද නිළධාරියා විසින් එම කාරණා සම්බන්ධයෙන් (1) වන උප වගන්තියේ විධි

විධාන යම් තැනැත්තෙකු විසින් කඩ කර තිබේ ද? නැතහොත් කඩ කිරීමට ඉඩ තිබේ ද? යන කාරණා දැන ගැනීමේ කාර්යය සඳහා විමර්ශනයක් පවත්වා මහ බැංකු අධිපතිතුමා හරහා එහි වාර්තාවක් නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුවට ඉදිරිපත් කර ඉදිරි නීතිය කටයුතු සිදු කිරීමට කටයුතු කරයි.

2. නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුව සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන සමග සම්බන්ධ වෙමින් පිරමිඩාකාර යෝජනා ක්‍රමවලට එරෙහිව කටයුතු කිරීම.
3. පොලිසිය විසින් කරනු ලබන අත්අඩංගුවට ගැනීමේ ද පැමිණිල්ල වෙනුවෙන් අධිකරණයේ පෙනී සිටීම.
4. මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.

ශ්‍රී ලංකා පොලිසියට ඇති සංස්කීර්ණ බලතල

83 (ඇ) වගන්තියේ (8) වන උප වගන්තියෙන් දක්වා ඇති බලතල ප්‍රකාර ව පොලිසිස් පරික්ෂකවරයෙකුගේ නිළයට වඩා ඉහළ නිළයක පොලිසිස් නිළධාරියෙකු විසින් (1) වන උප වගන්තියේ නිශ්චිත ව ම දැක්වෙන යම් ක්‍රියාවක් සිදු කිරීම තහනම් කරන ලෙස බස්නාහිර පළාතේ මහාධිකරණය වෙතින් නියෝගයක් ඉල්ලා සිටිය හැකි ය.

එමෙන්ම 2006 අංක 05 දරන මුදල් විශුද්ධිකරණය වැළක්වීමේ පනත යටතේ ඇති බලතල ප්‍රකාර ව එහි (03)වන උප වගන්තිය යටතේ දක්වා ඇති “නීති විරෝධ ක්‍රියාකාරකම්” ලැයිස්තුවේ (ඒ) වැනි වගන්තිය යටතේ 1988 අංක 30 දරන බැංකු පනතේ 83 (ඇ) වගන්තිය උල්ලෙසනය කිරීම වරදක් ලෙස දක්වා ඇත.

මෙවතින් නීති විරෝධ යෝජනා ක්‍රම සමාජයෙන් පිටු දැකීම සඳහා මහජනතාව සතු වගකීම

- ඉහත දැක්වූ කරුණු අනුව පැහැදිලි වනුයේ තහනම් යෝජනා ක්‍රමවලට දායක වීම මෙන් ම මෙහෙය වීම ද නීති විරෝධ ක්‍රියාවක් බවයි. මුළුන් ම අප මෙම තත්ත්වය අවබෝධ කරගෙන එයින් වැළකී අන් අය ද එයින් වැළක්වීමට කටයුතු කිරීම කළ යුතු ය.
- මෙම යෝජනා ක්‍රමවලට සාමාජිකයින් බඳවා ගැනීමට අපහසු බව හා ඒ නිසා ම පහසුවෙන් හා ඉක්මනින් පොහොසත්වීම ප්‍රයෝගිකව සිදු කළ

නොහැකි දෙයක් බව වටහා ගැනීම හා ඒ බව අන් අයට ද වටහා දීම.

- තහනම් යෝජනා කුම ප්‍රවර්ධනය සඳහා වන රස්වීම් හෝ වෙනත් කටයුතු පිළිබඳ තොරතුරක් දැන ගතහාත් පළම ඇති පොලිස් ස්ථානය වෙත හෝ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙත දැනුමිදීම.

නීති විරෝධී යෝජනා කුමවලට එරෙහි ව මහ බැංකුව ගෙන ඇති හා ගතිමින් පවතින ක්‍රියාමාර්ග

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මෙවැනි නීති විරෝධී මුළු යෝජනා කුමවලින් මහජනතාව බේරා ගැනීම සඳහා නොයෙක් ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇත්තා සේ ම වර්තමානයේ ද ගතිමින් සිටියි.

එක පියවරක් වනුයේ මෙවැනි නීති විරෝධී යෝජනා කුම මෙහෙයුවන පුද්ගලයින් නීතිය ඉදිරියට ගෙන ඒම සඳහා නීතිය ක්‍රියාත්මක කරන බලධාරීන්ට අවශ්‍ය සහාය බැංකු පනතේ 83 (ඇ) වගන්තිය හා මුදල් විශ්‍යුද්ධිකරණය වැළක්වීමේ පනතේ 3 (ර්) ජේදයේ සඳහන් බලතළ ප්‍රකාර ව ලබාදීම.

නීතිය ඒ ආකාරයට ක්‍රියාත්මක කරන අතර ම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අධිපතිතුමා ඇතුළු ඉහළ කළමණාකාරීන්ටයේ උපදෙස් මත මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් විවිධ මාධ්‍යයන් ඕස්සේ ක්‍රියාත්මක කරයි. රුපවාහිනී හා ප්‍රවත්තන් දැන්වීම්, සමාජ මාධ්‍ය හරහා කෙරෙන දැන්වීම්, ගුවන් විදුලි සාකච්ඡා මෙන් ම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රධාන කාර්යාලයෙන් මෙන්ම එහි ප්‍රාදේශීය කාර්යාල හරහා කෙරෙන මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ද ඒ අතර වේ.

මෙම දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් මගින් බලාපොරාත්තු වනුයේ මහජනතාව මෙවැනි නීති විරෝධී යෝජනා කුමවලට බැඳීමෙන් වෙනුවේ ය. ඒ අනුව එවැනි යෝජනා කුම සඳහා සාමාජිකත්වය ලබා ගැනීම හින වන විට යෝජනා කුමයේ ඉහළ ස්ථානයන් වෙත මුදල් ගලා යැම අඩු

විම නිසා ආයතන පවත්වා ගැනීම අපහසු වේ. ඒ තුළ ස්වයංක්‍රීය ව ම ආයතන බිඳ වැට්ටීමකට ලක් වේ.

ඒ අනුව නීතිය ක්‍රියාත්මක කරන අංශ, මහජනතාව හා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ඒකාබද්ධ ක්‍රියාමාර්ග තුළින් මෙවැනි තහනම් යෝජනා කුම සමාජයෙන් පිටුදැකිය හැකි බව අපට පැහැදිලි ය.

මැති කාලයේ දී ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ආයතන කිහිපයක් සම්බන්ධයෙන් විමර්ශන සිදුකර ඒවා සම්බන්ධ ඉදිරි නීතිමය කටයුතු සඳහා නීතිපතිවරයා වෙත යොමු කර ඇති අතර ඒ සම්බන්ධයෙන් පළුවූ ප්‍රවත්තන් නිවේදනයක් පහත දැක්වේ.

මහජනතාව වෙත කරන ලබන දැනුම් දීමකි

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
ඩීලංඡක මත්තිය බංකි
CENTRAL BANK OF SRI LANKA

පිරමීඩ වර්ගයේ තහනම් යෝජනා කුම

1988 අංක 30 දරණ බැංකු පනතේ 83 ට වගන්තිය උල්ලාංකනය කරමින් තහනම් යෝජනා කුම කියාත්මක වන බවට මහජන පැම්තිලි විශාල ප්‍රමාණයක් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙත ලබා ඇත.

ඒ අනුව පහත ආයතන තුන සහ එට සම්බන්ධ පාර්ශවයන් විසින් බැංකු පනතේ 83 ට වගන්තියට පටහැටිව කියාත්මක වන්නේද යන්න පිළිබඳව යොය බැලීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව මගින් බැංකු පනතේ 83 ට වගන්තිය යටතේ විමර්ශනයක් සිදු කරන ලදී.

- Fast 3Cycle International (Pvt) Ltd (F3C)
- Sport Chain App, Sports Chain ZS Society Sri Lanka
- OnmaxDT

මෙම විමර්ශන වාර්තාවන්ට අනුව, ඉහත සඳහන් ආයතන තුන සහ එහි අධික්ෂණයා, ප්‍රවීධකයන් සහ තීමානාවරුන් බැංකු පනතේ 83 ට වගන්තියට පටහැනි ලෙස කිය කර ඇති තීරණය යොදා ලදී.

ඒ අනුව බැංකු පනතේ 83 ට වගන්තිය යටතේ අපරාධමය නඩු කටයුතු පැවරීමට සලකා බලනු පිණිස ගරු නීතිපතිවරයා වෙත ඉල්ලීමක් යොමු කර ඇත.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, අංක 30, ජ්‍යෙෂ්ඨ මාවත, කොළඹ 01

(Hotline) 1935 / +94 11 247 7966

එමෙන් ම මහජනතාවගේ මුදල් පොශකාකාරී ලෙස ලබා ගැනීමට මුළු ජාවර්මකාරයින් විසින් යොදනු ලබන විවිධ වෘත්තීය උපක්‍රමයන් සම්බන්ධ මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ නිවේදන කිහිපයක් ද ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ මුළු බුද්ධි ඒකකය විසින් පළ කර තිබේ.

ඒම්පෑටලුට සෞරිතිවරෝ!

කාර්යාල විභාග

- විවිධ පාර්ශ්ව සහ තැගි
- හාඳුනන පුද්ගලයින්ගේ ඉගෙන පත්‍රියි
- විවිධ ගාස්තු අයකිරීම්

ගොනුකරුයි විභාග

- අනෙකුත්තික ගොනුකරුයි ජාගුගාහන
- හාඳුනන පුද්ගලයින්ගේ ඉගෙන පත්‍රියි
- විවිධ ගාස්තු අයකිරීම්

රැකියා විභාග

- ඇඳුනිය තොගාකි කරමි
- රැකියා ලාභ
- වියාම යොවුයට බැඳුවා ගැනීමට ප්‍රාථමික
- වැදුවා ගැනීම ප්‍රාථම නොවා මුදලන් ඉල්ලීම්

ආල්ම විභාග

- විවිධ පොරුණුන්ද
- නිවසයේ ඉදි කිරීමට සැබුසුම් කිරීම
- මූල්‍ය සහාය පැවතීම

නිශ්චාදන විභාග

- අනු පිරිවයෙක් සමග ඉහළ ප්‍රතිලාභ
- හාස්‍ය තොකිවට පරික්ෂා කිරීමට ඇති අකමැත්ත ලෙස ඉල්ලා නිරීම
- අන්තිකාරම් මුදල් ගෙවන ලෙස ඉල්ලා නිරීම

ප්‍රණාකාධාර විභාග

- ඇඳුනිය තොගාකි කරමි යහපත් ප්‍රතිශ්‍රාන්ත වීම
- හඳුනි පරානාග සඳහා ඉල්ලීම්
- පොෂ්ගලුක මූල්‍ය තොරතුරු ඉල්ලා සිටිම

අනෙකුතා සෞරිතම

- හාඳුනන පුද්ගලයින් පොදුගලුක තොරතුරු ඉල්ලා නිරීම
- නැවතු/ වොයකම් කළ භාජන ගැනීමේ උග්‍රතා
- මූල්‍ය දැන් වෙත තිබූවායේ ලෙස පිවිසීමට තැන් තිරීම

ක්‍රිප්ටො (Crypto) මුදල් විභාග

- කෙරේ තෙවන තුළ තුවමන් ප්‍රතිලාභ
- මූල්‍ය ආකාරාගත් අලෙවිකරණය
- නියාමන අධිකාරියේ තොකිවීම

ආයතනික විභාග

- ආයාලික (Spam) රැමීළු පත්‍රියි
- දැන් පදනම්වලට අනවසරයෙන් ඇතුළු වීම
- ගොරුකම් කළ නො ඇතා ලෙස පරිහරණය කළ වින්කම්

විශ්වාස කිරීමට පෙර දෙව්රක් සින්න්න

මුළු පොදුගලුක දැන් සුරක්ෂා

ප්‍රශ්න අසන්න

රැල්ලට හඳු තොවන්න

බඩා මුදලට කුමක් සිදු වන්නේ ද යන විට දැන ගන්න

සහාය පතන්න

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ මූල්‍ය බුද්ධි ඒකකයේ පණිව්‍යයකි.

ඊ www.fiusrilanka.gov.lk 0112 477125 / 0112 477509